

ISSN PRINT
1990-5580

ISSN ONLINE
2518-7961

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ БИЗНЕС УНИВЕРСИТЕТІНІҢ

ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN

UNIVERSITY OF INTERNATIONAL BUSINESS

ВЕСТНИК

УНИВЕРСИТЕТА МЕЖДУНАРОДНОГО БИЗНЕСА

«ВЕСТНИК» УНИВЕРСИТЕТА МЕЖДУНАРОДНОГО БИЗНЕСА
№1 (43) 2017 ежеквартальный журнал. Издается с 2006 года.
Собственник (учредитель): Университет Международного Бизнеса

ISSN Print 1990 – 5580
ISSN Online 2518 – 7961

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Сагадиев Е. К. – Министр образования и науки Республики Казахстан
Сагадиев К.А. – д.э.н., профессор, академик (председатель), Казахстан
Чжан С. – Главный Редактор, д.э.н., профессор, Проректор по научно-исследовательской работе, Университет Международного Бизнеса, Казахстан; научный сотрудник, Университет Оулу, Финляндия
Бианки М. – д.э.н, профессор, Италия
Ван И. – д.э.н., Университет Южной Дании, Дания
Кошанов А.К. – д.э.н., академик, Казахстан
Расулов Ф.А.- д.э.н., профессор, директор института экономики АН РУ, Узбекистан
Ли С. – зам. директора института России, Восточной Европы и Центральной Азии КАОН, Китай
Чжан М. – д.э.н., Hanken School of Economics, Финляндия
Ян М. – д.э.н., Университет города Вааса, Финляндия
У П. – д.э.н., Шанхайский Университет Науки и Технологий, Китай
Култан Я. – PhD, Экономический университет, Братислава, Словакия
Юнусова М. – ассоциированный редактор, Университет Международного Бизнеса, Казахстан

EDITORIAL COUNCIL

Sagadiyev E.K. – Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan
Sagadiyev K.A. – Doctor of Economics, Professor, Academician (Chairman), Kazakhstan
Zhang X. – Editor-in-Chief, Doctor of Economics, Professor , Vice Rector for Science and Research, University of International Business, Kazakhstan, Research Fellow, University of Oulu, Finland
Bianki M. – Doctor of Economics, Professor, Italy
Wang Y. – Doctor of Economics, Researcher, University of Southern Denmark, Denmark
Koshanov A.K. – Doctor of Economics, Professor, Academician, Kazakhstan
Rassulev A. – Doctor of Economics, Professor, Director of Economics Institute of Science Academy, Uzbekistan
Li S. – Deputy Director of Russia, Eastern Europe and Central Asia CASS, China
Zhang M. – Doctor of Economics, Researcher, Hanken School of Economics, Finland
Yang M. – Doctor of Economics, Researcher, University of Vaasa, Finland
Wu P. – Doctor of Economics, Professor, University of Shanghai for Science and Technology, China
Kultan J. – PhD, University of Economics, Bratislava, Slovakia
Yunussova M. – Associate Editor, University of International Business, Kazakhstan

Периодичность издания журнала 1 раз в квартал (4 номера в год).
Языки изданий казахский, русский, английский.
Свидетельство о постановке на учет средств массовой информации № 6384 от 13.10.2005 г.
Адрес издателя: 050010, г. Алматы, пр. Абая 8а. Университет Международного Бизнеса
Tel: +7 (727) 2596310
Email: vestnik@uib.kz
Ответственность за содержание статей несет автор
© Университет международного бизнеса

«Халықаралық Бизнес Университетінің Хабаршысы»

Халықаралық Бизнес Университетінің Хабаршысы ғылыми және мерзімді баспа басылымы болып табылады және он бір жылдан астам уақыттан бері жарияланып келеді.

Журналдың тақырыбы экономика, инновация, IT технологияларын дамыту мен менеджмент, маркетинг және қаржы саласындағы өзекті мәселелрге арналған.

Мақалалар төменде көрсетілген негізгі тараулар бойынша орналасады:

- Қазіргі экономикадағы интеграция;
- Ұлттық экономиканың бәсекелестікке қабілеттілігі;
- Қаржы секторы;
- Адам ресурстары.

Алыс-жақын шетелдердің белгілі авторлары мен зерттеушілері журнал беттерінде өз еңбектерін жариялаған (Кыргызстан, Әзіrbайжан, Ресей, Украина, Польша, Италия және т.б.).

Қазақстанның барлық аймақтарынан журналда жарияланған қоры - 1000-нан астам мақаладан тұрады.

Журнал Қазақстан Республикасының Спорт, Ақпарат және Мәдениет министрлігінде 2005 жылы 13 қазанында №6384-Ж тіркелген.

Журналы мынадай принциптер негізінде оның мазмұнына тікелей ашық қол жеткізуі қамтамасыз етеді: зерттеу нәтижелері тегін қоғамдық қол жеткізу, жаһандық білім алмасуына ықпал етеді.

«Вестник Университета Международного Бизнеса»

Вестник является научным, периодическим изданием Университета Международного Бизнеса и издается более одиннадцати лет.

Тематика журнала соответствует актуальным вопросам в области экономики, инноваций, развития IT технологий, менеджмента, маркетинга и финансов и др.

К публикации в журнале принимаются статьи научно-практического характера на казахском, русском и английском языках по следующим направлениям:

- Интеграция в современной экономике;
- Конкурентоспособность национальной экономики;
- Финансовый сектор;
- Человеческие ресурсы.

На страницах журнала печатались известные авторы и исследователи из стран ближнего и дальнего зарубежья (Кыргызстан, Азербайджан, Россия, Украина, Польша, Италия и др.)

Всего база опубликованных материалов превышает более 1000 статей из всех регионов Казахстана.

Журнал зарегистрирован в Министерстве культуры, информации и спорта Республики Казахстан № 6384-Ж от 13.10.2005 г.

Журнал предоставляет непосредственный открытый доступ к своему контенту, исходя из следующего принципа: свободный открытый доступ к результатам исследований способствует увеличению глобального обмена знаниями.

«University of International Business Bulletin»

The Bulletin is a scientific, periodical journal of the University of International Business and is published for over eleven years.

The subject of The Journal is the correspondence of sociology, innovation, the development of IT technology, management, marketing and finance, and others.

The Journal acccepts theoretical and empirical scientific articles in three languages (Kazakh, Russian and English) with the focus on the following subjects:

- Integration processes in the Modern Economy
- Competitiveness of the National Economy;
- Financial Sector;
- Human Resources.

Well-known authors and researchers from countries of near and far abroad were represented (Kyrgyzstan, Azerbaijan, Russia, Ukraine, Poland, Italy, etc.)

Total resources: 1000 articles from all regions of Kazakhstan.

The journal is registered with the Ministry of Culture, Information and Sport of the Republic of Kazakhstan No. 6384-Ж as of 13.10.2005.

The magazine provides immediate, open access to its content, based on the following principle: free, open access to research results helps to increase global knowledge sharing.

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Бахыт Ерік Бахытұлы</i>	
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ШАҒЫН ОРТА БИЗНЕСТІ ҚАРЖЫЛЫҚ РЕТТЕУДІН НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ	5
<i>Бахыт Ерік Бахытұлы</i>	
ҚР БЮДЖЕТТИК УДЕРІСТІ ДАМЫТУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ ЖӘНЕ САПАСЫН ЖОҒАРЛАТУ ЖОЛДАРЫ.....	13
<i>Кадерова Н.Н.</i>	
ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОГО КЛИМАТА В КАЗАХСТАНЕ: ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ.....	19
<i>Sanabayeva D.U.</i>	
THE PROBLEMS OF DEFINITION OF THE NOTION «TERRORISM»	26
<i>Кошкина О.В., Кошкина Н.В.</i>	
МЕХАНИЗМ ТРАНСФОРМАЦИИ РЫНКА ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ: БИЗНЕС-МОДЕЛЬ ПЕРЕРАСПРЕДЕЛЕНИЯ КАПИТАЛА	32
<i>Утейев Б.Ж., Асенова А.Е.</i>	
КЭСІПОРЫННЫҢ АҚША ҚАРАЖАТТАРЫ АҒЫМЫН ЖОСПАРЛАУ	41
<i>Daniyal Ranjbar, Mukan Saken</i>	
CASPIAN SEA: DISPUTES OR UNITED FACTOR OF CENTRAL ASIA AND IRAN?	45
<i>Шакбутова А.Ж., Джанузакова Ш.</i>	
СОСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ МЕХАНИЗМА ИПОТЕЧНОГО КРЕДИТОВАНИЯ АО «ЖИЛСТРОЙСБЕРБАНК КАЗАХСТАНА».....	50
<i>Токтабаев А.Р., Токарева О. С.</i>	
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ	56

УДК 33*336

Бахыт Ерік Бахытұлы

Ph.D докторы, доценті.

Магистрант: Тойшыбай Бексултан

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ШАГЫН ОРТА БИЗНЕСТІ ҚАРЖЫЛЫҚ РЕТТЕУДІҚ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Орта бизнесті дамыту қазіргі таңынан маңызды проблемаларының бірі болып отыр. Көсіпкерлік құрылымдардың тұрақты өсуі мен дамуырың экономиканың өмір сүруінің міндетті шарты болып табылады. Рыноктық экономиканың дамында шағын және орта бизнес үлкен орын алады. Шағын және орта бизнес халықтың экономикалық белсенділігін оятауды, қоғамдық қажеттіліктеге тез жауап береді, бәсекелестіктің дамуына мүмкіндік туғызады, экономиканың құрылымдық қайта құрылуына қатысады, жұмыс орындарын ашады.

Негізгі сөздер: көсіпкерлік, шағын және орта бизнес, шағын көсіпкерлік субъекттері, акция, актив.

Основные направление финансового регулирования малого и среднего бизнеса в Казахстане

На сегодняшний день развитие среднего бизнеса в Казахстане является одним из важнейших направлений решения экономических и социальных проблем. Малый и средний бизнес занимает особое место в экономике, так как это одна из сил, которая помогает продвигать экономику любой страны. Малый и средний бизнес решает проблему занятости, создает устойчивое экономическое развитие государства.

Ключевые слова: предпринимательство, малый и средний бизнес, субъекты малого и среднего предпринимательства, акции, активы.

The main direction of financial regulation of small and medium business in Kazakhstan

Today the development of medium-sized businesses in Kazakhstan is one of the most important ways to solve economic and social problems. Small and medium business has a special place in the economy, as it is one of the forces which helps to promote the economy of any country. Small and medium enterprises business solves the problem of employment, creates sustainable economic development of the state.

Keywords: enterprise, small and medium-sized businesses, shares and assets

Ел басшылығы ол істі табысты жүзеге асырудың мемлекеттің одан әрі экономикалық және саяси дамуын айқындайтынын жақсы түсінеді. Атап әйтқанда, Қазақстан Республикасы Президенттің 2014 жылғы «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мұдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауында атап өтілгендей орта бизнеске қолдау көрсетудің жүйелі іс-қимылдары мен көсіпкерлік ортасы одан әрі нығайтуға айрықша көніл бөлінген. Орта бизнестің дамынаның бірден-бір шешу жолы болып оларды қаржылық ресурстармен, яғни, несиемен қамтамасыз ету болып табылса, оларды несиелейтін екінші деңгейдегі коммерциялық банктердің жағдайына да тоқталған дұрыс. Бұғанға күні отандық банктер капиталының мөлшері әлемдегі ірі банктердің капиталынан жүз есе кем екендігін ескеретін болсақ, онда банктерге ең алғашқы кезекте өздерінің ресурстарын нығайту қажеттілігі туып отыр. Әрине, қазіргі уақытта қатаң нарықтық экономика аясында өзін-өзі сақтандыру, өзін-өзі көрсете білу, бәсекелестікке төтеп беру үшін банктер тарапынан біраз жұмыстар жасалуы қажет. Ал, коммерциялық банктердің орта бизнесті несиелеу механизмі мәселелеріне әлемдік тәжірибеде кеңінен қолданылатын әдістемелік нұсқауларды ендіру керек. Ал коммерциялық банктердің экономиканың нақты секторын несиелеуі үлттық экономиканың өсуіне қосқан үлесі болмақ. Олардың дамуы мемлекеттің, экономика агенттік-

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Бахыт Ерік Бахытұлы</i>	
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ШАҒЫН ОРТА БИЗНЕСТІ ҚАРЖЫЛЫҚ РЕТТЕУДІН НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ	5
<i>Бахыт Ерік Бахытұлы</i>	
ҚР БЮДЖЕТТИК УДЕРІСТІ ДАМЫТУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ ЖӘНЕ САПАСЫН ЖОҒАРЛАТУ ЖОЛДАРЫ.....	13
<i>Кадерова Н.Н.</i>	
ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОГО КЛИМАТА В КАЗАХСТАНЕ: ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ.....	19
<i>Sanabayeva D.U.</i>	
THE PROBLEMS OF DEFINITION OF THE NOTION «TERRORISM»	26
<i>Кошкина О.В., Кошкина Н.В.</i>	
МЕХАНИЗМ ТРАНСФОРМАЦИИ РЫНКА ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ: БИЗНЕС-МОДЕЛЬ ПЕРЕРАСПРЕДЕЛЕНИЯ КАПИТАЛА	32
<i>Утейев Б.Ж., Асенова А.Е.</i>	
КЭСІПОРЫННЫҢ АҚША ҚАРАЖАТТАРЫ АҒЫМЫН ЖОСПАРЛАУ	41
<i>Daniyal Ranjbar, Mukan Saken</i>	
CASPIAN SEA: DISPUTES OR UNITED FACTOR OF CENTRAL ASIA AND IRAN?	45
<i>Шакбутова А.Ж., Джанузакова Ш.</i>	
СОСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ МЕХАНИЗМА ИПОТЕЧНОГО КРЕДИТОВАНИЯ АО «ЖИЛСТРОЙСБЕРБАНК КАЗАХСТАНА».....	50
<i>Токтабаев А.Р., Токарева О. С.</i>	
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ	56

УДК 33*336

Бахыт Ерік Бахытұлы*Ph.D докторы, доцент.**Магистрант: Тойшыбай Бексултан*

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ШАГЫН ОРТА БИЗНЕСТІ ҚАРЖЫЛЫҚ РЕТТЕУДІҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Орта бизнесті дамыту қазіргі танын маңызды проблемаларының бірі болып отыр. Көсіпкерлік құрылымдардың тұрақты өсуі мен дамуырыноктық экономиканың өмір сүруінің міндетті шарты болып табылады. Рыноктық экономиканың дамында шағын және орта бизнес үлкен орын алады. Шағын және орта бизнес халықтың экономикалық белсенділігін оятауды, қогамдық қажеттіліктеге тез жауап береді, бәсекелестіктиң дамуына мүмкіндік тұтызады, экономиканың құрылымдық қайта құрылуына қатысады, жұмыс орындарын ашады.

Негізгі сөздер: көсіпкерлік, шағын және орта бизнес, шағын көсіпкерлік субъекттері, акция, актив.

Основные направление финансового регулирования малого и среднего бизнеса в Казахстане

На сегодняшний день развитие среднего бизнеса в Казахстане является одним из важнейших направлений решения экономических и социальных проблем. Малый и средний бизнес занимает особое место в экономике, так как это одна из сил, которая помогает продвигать экономику любой страны. Малый и средний бизнес решает проблему занятости, создает устойчивое экономическое развитие государства.

Ключевые слова: предпринимательство, малый и средний бизнес, субъекты малого и среднего предпринимательства, акции, активы.

The main direction of financial regulation of small and medium business in Kazakhstan

Today the development of medium-sized businesses in Kazakhstan is one of the most important ways to solve economic and social problems. Small and medium business has a special place in the economy, as it is one of the forces which helps to promote the economy of any country. Small and medium enterprises business solves the problem of employment, creates sustainable economic development of the state.

Keywords: enterprise, small and medium-sized businesses, shares and assets

Ел басшылығы ол істі табысты жүзеге асырудың мемлекеттің одан әрі экономикалық және саяси дамуын айқындастынын жақсы түсінеді. Атап әйтқанда, Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мұдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауында атап етілгендей орта бизнеске қолдау көрсетудің жүйелі іс-қимылдары мен көсіпкерлік ортаны одан әрі нығайтуға айрықша көніл бөлінген. Орта бизнестің дамуының бірден-бір шешу жолы болып оларды қаржылық ресурстармен, яғни, несиемен қамтамасыз ету болып табылса, оларды несиелейтін екінші деңгейдегі коммерциялық банктердің жағдайына да тоқталған дұрыс. Бұғынғы күні отандық банктер капиталының мөлшері әлемдегі ірі банктердің капиталынан жүз есе кем екендігін ескеретін болсақ, онда банктерге ең алғашқы кезекте өздерінің ресурстарын нығайту қажеттілірі туып отыр. Әрине, қазіргі уақытта қатаң нарықтық экономика аясында өзін-өзі сақтандыру, өзін-өзі көрсете білу, бәсекелестікке төтеп беру үшін банктер тарапынан біраз жұмыстар жасалуы қажет. Ал, коммерциялық банктердің орта бизнесті несиелеу механизмі мәселелеріне әлемдік тәжірибеде кеңінен қолданылатын әдістемелік нұсқауларды ендіру керек. Ал коммерциялық банктердің экономиканың нақты секторын несиелеуі үлттық экономиканың өсуіне қосқан үлесі болмақ. Олардың дамуы мемлекеттің, экономика агенттік-

терінің шаруашылық өмірі үшін өрі тиімді де пайдалы [1].

Осылайша, мемлекет бүгінгі күні кәсіпкерлік қызмет субъектілерінің нарық экономикасының толыққанды қатысуышысы ретінде өз қызметтерін жүзеге асыруларына қажетті жағдайды қамтамасыз етіп отыр. Орта кәсіпорындармен жұмыс істетудің көздейтін жалпыұлттық институттар құрылуда. Шағын және орта бизнеске атаулы қолдау көрсетуді жүзеге асыратын арнаулы «Шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту қоры» құрылды, табысты жұмыс жүргізуде. Кәсіпкерлікке қолдау көрсету үшін бес мемлекеттік бағдарлама қабылданып, жүзеге асырылуда. Кәсіпкерлікті дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасауға және бизнестің билікпен арадағы іс-қимылдарының жаңа моделін құруға бағытталған “Жеке кәсіп-

керлік туралы” Қазақстан Республикасының Заңы қабылданды. Кәсіпкерлердің белсенделілігін ынталандыруды көздейтін айтарлықтай салықтық жөнілдіктер заңдық деңгейде қарастырылды. Оның сыртында, сыйбайлас жемқорлыққа қарсы күрес және салық салуды жақсарту жөнінен үлкен жұмыстар атқарып жатыр. Мәселен, осылайша сыйбайлас жемқорлыққа қарсы күрес, шағын және орта бизнесті жеделдете дамыту шаралары жөнінде бағдарламалар өзірленіп, салық заңына түзетулер енгізілуде.

2016 жылғы 1 маусым мәліметтері бойынша екінші деңгейдегі банктар шағын және орта бизнес субъектілеріне 92,8 млрд. теңге несие берілді. 3113 жұмыс орны құрылды.

Кесте 36 – 2016 жылғы 1 қазанда транштың жүзеге асырылуы бойынша нәтижелері, млн. теңге

Банк	Сомасы	Ұлесі	Несие алушылар саны	Займдар саны	Несиенің орташа көлемі, млн. Тенге	Несенің орташа мерзімі	Орташа ставка	Жаңа жұмыс орындары
АО БТА Банк	38 494	41.5%	1 178	5 358	32.7	15.1	14.2%	722
АҚ Банк ЦентрКредит	16 578	17.8%	238	1 838	69.6	24.7	17.8%	570
АҚ Казкоммерцбанк	12 058	13.0%	344	1 648	35.0	19.8	16.3%	746
АҚ Цесна-Банк	8 689	9.4%	395	724	22.0	37.0	15.9%	350
АҚ Банк Каспийский	8 340	9.0%	429	697	19.4	45.3	18.5%	403
АҚ Евразийский Банк	5 667	6.1%	145	224	39.0	65.6	17.2%	306
АҚ Альянс Банк	3 021	3.3%	117	239	25.8	37.5	18.2%	16
Барлығы:	92 848	100%	2 846	10 728	32.0	26.0	16.0%	3 113

Ескертпе – [2] көз негізінде автормен құрастырылған

Салалар бойынша сауда мекемелерінен несие берілді, ол несиелердің ұлесі жалпы берілген несиелердің 41,7% құрады.

Бірақ бұл бағдарламаның тиімділігі өте төмен болды, ейткені,

1) салалар бойынша неселендірудің құрылымы өзгермеді, берілген несиелердің басым бөлігі сауда саласындағы мекемелерге берілді;

2) екінші деңгейлі банктардің берген несие көлемі үлгаймай отыр.

Бағдарлама тиімділігі өте төмен, ейткені:

1) тек қана сауда ұйымдарына банктар несие береді;

2) орта кәсіпкерлік субъектілерінің негізгі қорларын жаңғыруға қаражат аз бөлінеді, тек қана айналым қорларын толтыруға қаражат бөлінеді;

3) облыстар бойынша берілген қаржылар біркелкі емес;

4) несиелеудің пайыздық ставкалары өте жоғары.

Негізгі мәселе кәсіпкерлік қызметтің экономикалық және өлеуметтік даму саласындағы нормативті берілген мақсаттарға же-

тудін жолдарын табу және айқындау болып келеді.

Отандық бизнестің тұрақты даму траекториясын қамтамасыз ету үшін мынандай жұмыстар жүргізу қажет:

- отандық көсіпкерлікті заңнамалық және құқықтық қамтамасыз ету жұмыстары жүргізу;

- тік және көлденең интеграцияға негізделген басқару нысандарының қалыптасуы мен дамуы, өндірістік-коммерциялық қызметті өртараптандыру;

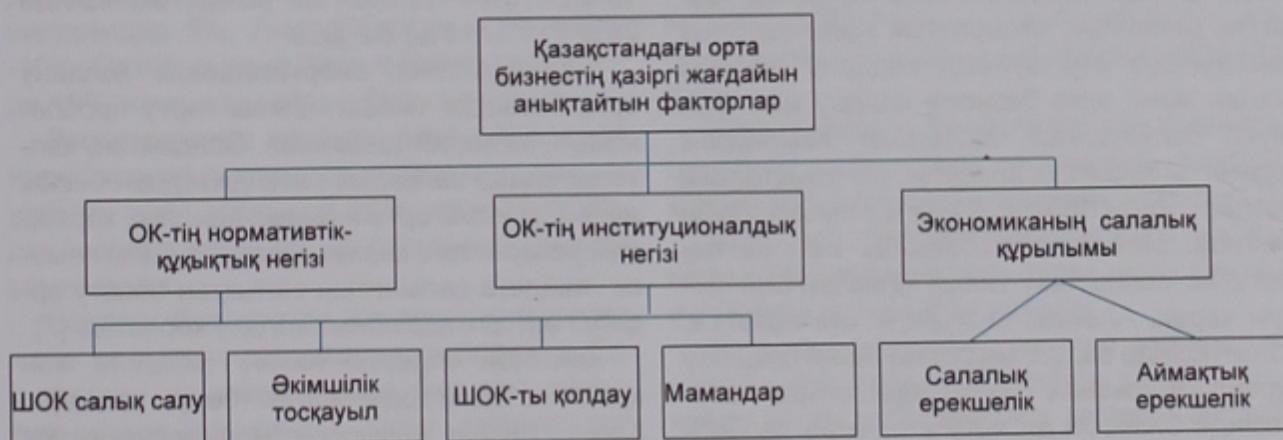
- бизнестің дамуын ынталандыру деңгейінде макроэкономикалық параметрлерді қолдау;

- рыноктың қажеттілігі мен тапсырыстарына негізделген отандық бизнес дамуының қысқа және ұзақ мерзімді индикативті жоспарларын өзірлеу;

- бәсекелестік ортаны қалыптастыру және үлттық көсіпкерлердің бәсекеге қабилеттілігін арттыру;

- инновациялық деңгейдің өсуі, шарашылық субъектілерінің тұрақтылығы мен икемділігі, олардың өзгеріп отырған ішкі және әлемдегі жағдайға бейімделу [3].

Орта бизнестің дамытудың қазіргі жағдайына әсер ететін факторларға мыналар жатады.

Сурет 13 - Қазақстандағы орта бизнестің дамуына әсер ететін факторлар

Ескертпе- Автормен дайындалған [4]

Қазақстандағы орта бизнестің дамуына айтарлықтай әсер ететін факторларға экономиканың қалыптасқан аумақтық-салалық құрылымы және орта бизнес қызметінің институционалды-құқықтық негізі жатады.

Бірінші фактор отандық экономиканың шикізатқа бағытталғандығымен байланысты болып отыр. Бұндай жағдайда орта бизнес тек сауда мен қызмет көрсету саласында дамиды. Қалыптасқан жағдайдан шығу үшін экономиканың салалық басымдықтарының шикізат өндірушіден қайта өндеу өндірісіне, тاماқ өнеркесібіне, көшу қажет.

Екінші фактор - институционалды-құқықтық негіздің жетілмелегендігі - салық салу, кредиттеу, көсіпкерлердің мемлекеттік органдардан мен өзара іс өрекетті жандандыру қажет [5].

Рыноктың экономиканың жағдайында салықтық саясат шарашылық жүргізудің тиімді нысандарын дамытуға жағдай жасауы қажет, инвестиция ағыны мен кредиттік ресурстарды кемелдендіру керек.

Салық салу проблемалары әртүрлі нысанда көрінеді. Мынандай мәселелерді бөліп көрсетуге болады

- салық және бюджетке міндетті төленетін төлемдердің жоғары ставкасы;

- құқықтық-заңнамалық базаның жетілмендігі.

Салықтардың көптігі мен салықтық ставкалардың жоғарылауы, қос бухгалтерияны жүргізудің негізгі себебі болып отыр.

Аймақтарды шағын және орта бизнесті мемлекеттік қолдау және дамытудың негізі

«Шагын кәсіпкерлікті мемлекеттік қолдау туралы» Заңына сәйкес аймақтық бағдарламаларды жүзеге асыру қажет. Берілген Заңың талаптарына сәйкес кәсіпкерлікті қолдау және дамыту еліміздің маңызды міндеті болып отыр. Шагын және орта бизнесі аймақтық қолдауды жүзеге асыру механизмі бағдарламаға кіріктірілген. Ол көзделген іс-шаралардың кезеңмен орындалуын, сонымен қатар «Қазақстан -2050» даму стратегиясымен, Қазақстан Республикасының Үкіметінің мемлекеттік өнеркәсіп пен аймақтық деңгейдегі аграрлық саясаттың бағдарламаларымен бірге жүзеге асыру көзделген [6].

Бағдарлама мемлекеттік аймақтық деңгейде қазірде бар құқық базасы, қаржы-кредиттік механизм, ақпараттық және кадрлық қамтамасыз ету жүйесін қолдану арқылы шагын және орта бизнесі қолдау мен қорғауға бағытталған. Мемлекет кәсіпкерлік қызметтің құқықтық аспектілерін анықтайды, бизнес субъектілеріне бақылау нысандарын бекітеді. Мемлекеттік бақылау мен реттеу біртұтас саясаттың тиімді элементтері болуы керек. Алайда, іс-жүзінде мемлекеттік, соның ішінде салықтық реттеу және бақылау құрылымдарының тиімсіз жұмыстары нәтижесінде бизнесі дамытуға ерекше кедергілер тудырады.

Әрбір мемлекет үлттық экономиканың дамуын ынталандыратын экономикалық жағдайлардың құрылуына аса зор көніл бөледі. Қазіргі кезде бұл міндет салықтық және кедендейкодекстерін жетілдіру, «Инвестиция туралы» Қазақстан Республикасының Заңымен, Республиканың индустріалды-инновациялық даму стратегиясы арқылы жүзеге асырады.

Тиімді және бәсекеге қабілетті өндірістік өнеркәсібтің құрылуы үшін кәсіпорындар ескірген құралдарды салықтық шегерімдер есебінен қалпына келтіруі керек, тиімді салықтық салық саясаты шеңберінде инновацияны, алдынғы қатарлы техника мен технологияны тез ендіру керек.

Дамыған елдерде амортизацияға өзге көзқарас орын алған: инвестициялар корпоративтік салықпен салынуға дейін шығындар қатарына қосылады. Осылайша, ел экономикасының дамуын ынталандырады

және жаңа жұмыс орындарының ашылуын қамтамасыз етеді.

Мысалға, европалық елдердің көпшілігінде салық төлеушілер амортизацияны тузу сыйықты бірқалыпты есептен шығару немесе азайтылатын қалдық әдістері арқылы есептей алады. Әртүрлі елдерде жеделдетілген амортизацияны қолдануда өзіндік ерекшеліктері бар. Италияда жеделдетіп есептен шығару нормалары қалыпты коэффиценттен алынған уақыттан бастап үш жыл ішінде 1,5 есе артық болады. Егер құралдың есептен шығару коэффиценті 10% болса, жеделдетілген амортизация ережесі бойынша аударымдар мөлшері бірінші жылда $10\% : 2 + 15\% = 12,5\%$, ал келесі екі жылда 25% ($10\% + 15\%$) болады.

Жеделдетілген амортизацияны қолдану орта бизнеске инвестицияны тарту проблемасын толықтай шешпейді. Сондықтан, көптеген елдер салықтық женілдіктерден басқа, жеке бизнеске әртүрлі инвестициялық қорлар мен резервтерге қаржы аудару арқылы немесе пайдаға салынатын салықтан босату арқылы әртүрлі қаржылық қолдау көрсетеді [7].

Көптеген елдерде лизинг (машина мен құрал-жабдықтарды жалға беру) кең өріс алған. Лизинг арқылы компаниялар қажет техниканы жалға алу арқылы салық салуға алынатын пайданы азайтуға мүмкіндік алды. Шегерімдерден (deductions) басқа, салықтық женілдіктер кредиттерді (credits), мерзімін ұзарту (deferrals) және салықтан толықтай босатылу (exemptions) кіріктіреді. Кредиттер де өзінің мазмұны бойынша шегерімдер болып табылады, тек салық салынатын табыстан емес, есептелген салық сомасынан шегеріледі. Кредиттердің келесідей түрлері кең тараған: шетелде төленген салық үшін кредиттер (foreign tax credit)- осы женілдікке сәйкес салық төлеуші өзінің салық сомасын шетелде төлеген салық сомасына шегеруге мүмкіндік болады, инвестициялық кредит (investment credit)- салық сомасын төмендете есебінен белгілі бір жаңа инвестиция көлемін компанияға инвестициялауға мүмкіндік алады, жұмыспен қамтылуды ынталандыру кредиті (employment credit) және т.б. Жалпы АҚШ-та осындай кредиттердің 20 дан астам түрі, ал Франция

мен Германияда 10-15 тен астам түрі пайдаланылады. Өкінішке орай, біздің елімізде салықтық кредиттерді қолдану енгізілмеген, тек инвестициялық преференциялар ғана пайдаланылады.

Қазіргі жағдайда мемлекет алдында шешілмеген мәселе түр, соның біріншісіне орта бизнес субъектілерінің негізгі капитала на инвестицияны тарту, осы мақсатта бюджеттен ақша бөлу немесе осы мақсаттарға қажет қаражаттарды салық салудан босату арқылы кәсіпорынды қаржылық қолдау қажет.

Дүниежүзілік практикада көптеген дамыған елдерде, мысалы АҚШ пен Германияда демеушілік шығындарға рұқсат етілген шегерімдер 5%, Люксембургте, Испанияда -10%, Орталық және Шығыс Еуропа елдерінде 10% және одан астам болып отыр.

Экономиканың шикізат емес саласында инвестиациялық климаттың тартымдылығын ұлғайту үшін жаңа құрылған кәсіпорындарды корпоративтік табыс салығынан босату ұсынылады.

Зерттеу барысында алынған нәтижелер және салықтық заңнаманы жетілдіруге бағытталған ұсыныстар орта бизнесі дамытуға жағдай жасайды. Орта кәсіпкерлікти дамыту ол – кез келген ел экономикасының негізі. Дамыған елдердің тәжірибелері көрсетіп отырғандай, орта бизнесі қалыптастыру мен дамыту экономиканы ұлғайту үшін қолайлы алғышарттар жасайды. Атап айтқанда, салалық және өнірлік монополизм жойылады, рынокта тауарлар мен қызметтер көбейеді, жаңа жұмыс орындары ашылады, ғылыми-техникалық прогрестің жетістіктері өмірге енгізіледі, қоғам тұрақтылығының кепілі болып табылатын орта тапқалыптасады. Нәтижесінде орта кәсіпкерлік жүздеген мың адамдар үшін тартымды сипатқа ие болып, нарық экономикасының қажетті элементіне айналады.

Мемлекетке елдегі орта кәсіпкерлікті дамытуды одан әрі ынталандыру үшін алда бірқатар міндеттерді шешуге тұра келеді. Жоспарлы түрде, заң жүзіндегі бастамалар арқылы және мемлекеттік бағдарламалар шенбөрінде орта кәсіпкерліктің ІЖӘ құрылымындағы үлесінің айтарлықтай артуына

қол жеткізіп, сол арқылы мемлекеттің экономикалық және саяси тұрақтылығының берік іргетасы – орта тапты ұлғайту қажет. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың 2014 жылғы жолдауында кәсіпкерлікті –ұлттық экономиканың жетекші күшін жан-жақты қолдау үшін келесідей алғы шарттарын айқындаپ берді. Орта бизнестің экономикадағы үлесі 2030 жылға қарай, ең аз дегендеге, екі есе өсуге тиіс. Біріншіден, біз адамға ол үшін мемлекет барлық проблемаларын шешіп беруін күтпей, өзін бизнесте сынап көруге, елде жасалып жатқан экономикалық өзгерістерге толықтанды қатысуышыға айналуына жағдай туғызыумыз керек. Іскерлік мәдениетінің деңгейін көтеру мен кәсіпкерлік бастаманы ынталандырудың маңызы үлкен. Ол үшін тәмендегідей шарапар қажет:

Орта бизнестің бірлестіктер мен коопeraçãoцияларға ұмтылысын қөтермелей, оларды қолдау мен қөтермеледің жүйесін жасау [7].

Жергілікті бизнес-бастамаларды қөтермелей және мейлінше аз, бірақ қатаң реттеу есебінен ішкі нарықты дамыту.

Бизнеске жасанды бөгеттер тудыратын мемлекеттік шенеуніктер үшін жаңа, әлдеқайда қатаң жауапкершілік жүйесін енгізуі қарастыру.

Жаңа жағдайларды, соның ішінде біздің Еуразиялық экономикалық Одаққа қатысуымызды, алда Дүниежүзілік сауда үйимына (ДСҰ) кіретінімізді ескере отырып, отандық кәсіпкерлерді қолдау тетіктерін жетілдіру және олардың мүдделерін қорғау мен ілгерілету үшін қажетті барлық шараны қабылдау. Мемлекеттік саясат орта бизнесі қаржылық қолдауда әкімшілік және нормативтік алғышарттар туғызуды көздеуі тиіс. Қоғамдық мүдделер мен пайда табатын қызметті үйлестіретін бірнеше ірі өнірлік холдингтер құруға болады.

Орта кәсіпкерлікті мемлекеттің қолдау бағыттарының бірі – мемлекеттің қаржынесиелік және инвестициялық климат жасау және несиелу жүйесін жетілдіру басты мәселелер болып саналады. Орта кәсіпкерлікті қаржы-несиелік және инвестициялық тұрғыдан қолдау мынадай жолдармен жүзеге асырылады:

Екінші деңгейдегі банктердің орта кәсіпкерліктің өндірістік секторына жергілікті және респубикалық бюджеттің, сондай-ақ мемлекет кепілдік берген, мемлекеттік емес сыртқы қарыздардың есебінен, зандарда белгіленген тәртіппен несие беруі;

Орта кәсіпкерлік субъектілеріне несие беруді, сондай-ақ несие алған кәсіпкерлердің міндеттемелерін орындауын қамтамасыз ету үшін, аймақтарда қалыптасатын кепілдік қорлар есебінен екінші деңгейдегі банктерді ынталандыру тетігін өзірлеу;

Тиісті жылдарға арналған респубикалық бюджетте аталған мақсатқа қаражат көзделген жағдайда жобаларды екінші деңгейдегі банктермен қоса, бюджеттен қаржыландыру;

Қоғамдардың өзара несие беру және өзара сақтандыру қызметін ұйымдастыру тетіктерін өзірлеу.

Қазіргі кезде Республикада жаңа ашылған кәсіпорындарды несиелеудің құралдары мен объектілері әлі де дамымай келеді. Атап айтқанда, лизинг, кейстық несие, франчайзинг, факторинг және басқа қаржылық тетіктер жатады.

Орта бизнес әлі күнге шейін банктердің қызығушылық сферасынан тыс қалуда. Осыған байланысты оларды лизингтік несиелер, сақтандыру, франчайзинг пен факторингті дамыту және қолдаудың басқа дәстүрлі түрлерінің маңызы зор.

Орта бизнесті қаржы-несиелік және инвестициялық қолдауды қамтамасыз ету мамандандырылған институттарды дамыту мен орта кәсіпкерлік субъектілері үшін қолайлы несие беру шарттары мен рәсімдерін бекіту қажет.

Айналым қаражаты мен өтімді кепілдің жетіспеушілігімен ұштасқан бизнестің неғұрлым күрделі және жауапты кезеңінде тұрған кәсіпкерлерді қолдау мақсатында орта кәсіпкерлік несие берудің кепілді жүйесін жасау үшін жағдай жасалады. Осы жүйе несиені өтеу қабілетсіздірі жағдайында шығындардың орнын толтыру жолымен несиелік мекемелермен тәуекелдерді бөлісуге және өміршөң жобаларды жүзеге асыруға ниет білдірген, бірақ жеткілікті қамтамасыз етілмеген немесе несие беруші банктің талап-

тарын қанағаттандыра алатын несие тарихы жоқ кәсіпкерлерді қолдауға бағытталған. Бұл мәселе орта кәсіпкерлерліктің салалық құрылымын жетілдіру, бастапқы капиталды қаржыландыру арқылы перспективалы қайта өңдеуші өндірістерді дамыту қажеттігіне байланысты ерекше маңызды.

Белгілі бір тәжірибесі бар және қызметтің жаңа бағыттарын игеру үшін жоғары технологиялы жабдықтар мен қосымша капиталға мұқтаж кәсіпкерлер үшін қаржылық қолдаудың жаңа құралдары (лизинг, венчурлық қаржыландыру және басқалары) іске қосылады. Лизингтік құрылымдарды дамыту мен венчурлық құрылымдарды құру жаңа өндірістердің пайда болуына және дәстүрлі қаржыландыру көздерін тарта алатын кезеңге дейін өндірістерді дамытуда басты орын алады.

«2020 жылға дейінгі бизнестің жол картасы» Бағдарламасы аясында орта бизнесті мемлекеттік қаржылық қолдаудың келесі түрлерін енгізу жоспарланған:

- несиелер бойынша пайыздарды төлеуге кететін шығындарды субсидиялау;
- несиелерге кепілдік беру;
- өндірістік (индустриялық) инфрақұрылымды дамыту бойынша қолдау;
- бизнес жүргізуді сервистік қолдау (консалтингтік қызметтер, заңгерлік және бухгалтерлік қызмет көрсету және тағы басқалары);
- кадрларды даярлау.

Орта бизнеске мемлекеттік қолдау көрсету негізгі 5 түрден тұрады:

1. Ісін жаңа бастаған кәсіпкерліктерді қолдау (старт-ап жобалары);
2. Жұмыс істейтін бизнесті сервистік қолдау;
3. Шағын және орта бизнестің топ-менеджментін оқыту;
4. Шетелдік әріптестермен іскерлік байланыстар орнату жолымен өндірістерді жаңырту және кеңейту;

Еңбек нарығы талап ететін мамандықтар бойынша кадрларды даярлау және қайта даярлау.

Өңдеуші саладағы орта бизнес кәсіпорынның қаржылық қызметі - бұл оның осы, қызмет нәтижесінде меншікті және

тартылған капиталдың көлемі мен құрамына өзгеріс әкелетін қызметі болып табылады. Ол қаржы ресурстарының жүйелі түрде түсіу мен тиімді пайдаланылуына, есеп және несие тәртібін сақтауға, меншікті және қарызың қаржаттарының арасындағы арақатынастың үйлесімділігіне, сондай-ақ кәсіпорынның тиімді қызмет етуі мақсатында қаржылық тұрақтылыққа қол жеткізуға бағытталуы тиіс. Кәсіпорын қызметінің қаржылық, өндірістік және коммерциялық жақтары арасында тығыз байланыс пен өзара тәуелділік бар. Осылайша қаржылық қызметтің жетістігі, көбінесе оның өндірістік сату көрсеткіштерімен анықталады. Кәсіпорынның өзі алатын төлемдерді және ақша қаржаттарын алуы оның өнімді сатуына бір қалыпты өндіруге және төлеуге байланысты болады.

Өнеркәсіптің өндеу салаларындағы орта бизнес компанияларына қызметтің жаңа бағыттарын игеру үшін және жоғары технологиялық жабдықтар мен қосымша капиталды сатып алушы қаржылық қолдаудың жаңа құралдары лизинг, инновациялық грант, венчурлық қаржыландыру, жобалық қаржыландыру, кейстық несие, франчайзинг, фактoringті пайдалану әдістемесі берілген.

Венчурлық жобаларды дискреттік қаржыландыруды қолдау. Өндеуші салалардағы орта бизнес компанияларының инновациясын коммерциализациялау. Дискреттік қаржыландыру цикл бойынша қаржыландыруды білдіреді және жоғары тәуекел және за-лалдарымен мазмұндалады. Өнеркәсіптің өндеу салаларындағы орта бизнес компанияларына қажет ғылыми негізделген инно-

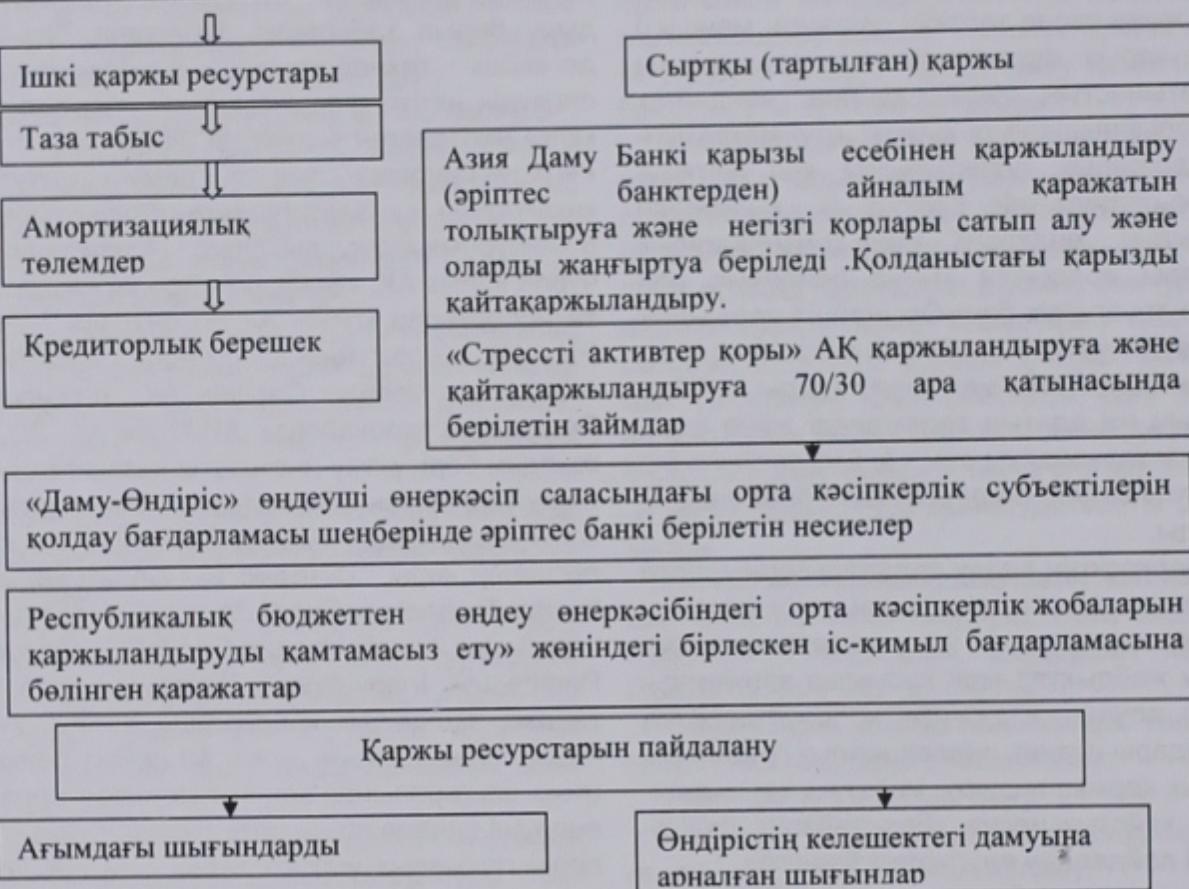
вациялық жобаларды қаржыландыру венчурлық қаржыландыру болып табылады. Венчурлық жобаларды бөліп-бөліп қаржыландыру дискреттік венчурлық қаржыландыру болып табылады. Венчурлік бизнес дегеніміз технологиялық жаңалықтарды енгізудің негізгі формасына айналған тәуекелге негізделген бизнес. 2004 жылдан бері «Ұлттық инновациялық қор» даму институты қазақстандық инвесторлармен біріге отырып 6 венчурлық қор құрды. Олар: «Адвант» венчурлік қоры» АҚ, «Венчурлік Әрекет» жоғары технологиялар қоры» АҚ, «Сентрас» АИФРИ» АҚ, «Glotur Technology Fund» АИФРИ» АҚ, «Almaty Venture Capital» АҚ, «Loguscom Perspective Innovations» АИФРИ» АҚ. 2004 жылдан бері даму институты қазақстандық инвесторлармен біріге отырып 6 венчурлық қор құрды. Олар: «Әрекет» Жоғары технологиялар қоры, «Сентрас венчурлық қоры», «Glotur Technology Fund», «Адвант венчурлық қоры» мен «Almaty Venture Capital», «Loguscom Perspective Innovations». Жоғарыда қазақстандық венчурлық қорлардағы Ұлттық инновациялық қордың үлесі 49 пайыз болып отыр. Өз тарапынан венчурлық инвесторлар өндеуші салалардағы орта бизнес субъектілерін пайыздық үстеме төлеу мен несиені қайтарудан босатады. Яғни қорлар жоба ұсынушылармен бірге тәуекелге барады, ал тапқан табысты бірге бөлісіп алады. Яғни, бұл инновациялық жобаларды қаржыландырудың тиімді жолы.

Сейтіл, орта бизнесі қаржылық реттеудің негізгі бағыттарын атап өткен жән. Оларға мемлекеттік қаржыландыру, өзара қаржыландыру және банктік несиелеу жатады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБІЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Финансовый менеджмент./ под ред. Г.Б. Поляка. – М.: ЮНИТИ. –2001. – 122 с.
2. Сабден О.С. Арменский С.Е. Коңубей С.Э. Наумов Е.А. Устойчивое инновационное развитие и мировые финансы в XXI веке
3. Адамбекова А.А. Финансовый рынок Казахстана: становление и развитие. – Алматы: Дауір
4. Бригхем Ю., Галенски Л. «Финансовый менеджмент». полный курс: в 2 – х т./ пер. с англ. под ред. Ковалева В.В. – СПб.: «Экономическая школа», 2001. – 669 с.
5. «Даму – Өндіріс» өндеуші өнеркәсіп саласындағы жеке кәсіпкерлік субъектілерін қолдау бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2008 жылғы 25 қарашадағы № 1085 қаулысы //http://baiterek.gov.kz/kk/
6. Өндеуші өнеркәсіп саласында жұмыс істеп жүрген шағын және орта кәсіпкерлік субъектілерінің лизингтік мәмілелерін Екінші деңгейдегі банктер және Лизингтік компаниялар арқылы қаржыландыру бағдарламасы //www.damu.kz/kz

**Өндөрші саласындағы орта бизнес кәсіпорындарының қаржы ресурстарын
қалыптастыру үлгісі**

Сурет 14- Өндөрші саласындағы орта бизнес кәсіпорындарының қаржы ресурстарын қалыптастыру үлгісі

Ескертпе- Автормен дайындалған [8]

7. Назарбаев Н. «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол Жолдауы. www.24.kz.
8. 2016 жылғы қантар – ақпандагы шагын және орта кәсіпкерлік субъектілері қызметтерінің негізгі көрсеткіштері // http://www.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/homeNumber

УДК 33*336

Бахыт Ерік Бахытұлы
Ph.D докторы, доценті
Магистрант: Секербай Д.М.

ҚР БЮДЖЕТТИК ҮДЕРІСТІ ДАМЫТУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ ЖӘНЕ САПАСЫН ЖОГАРЛАТУ ЖОЛДАРЫ

Бюджет әр мемлекетке өзінің экономикалық, әлеуметтік және саясаттық функцияларын орындауга объективтік ақшалай түрде қажетті. Бюджет қай мемлекеттікі болмаса да мазмұндары бірыңғай категориялардан қалыптасады, яғни салық, зайдар, шығын және тағы басқалары, сонымен қатар олар бір, қоғамдық-экономикалық формациядан басқа формацияға ауысса да өздерінің мазмұнын өзгертуейді. Дәл осы ұғым бюджетті экономикалық категория деп дәлелдейді.

Негізгі сөздер: Бюджет жүйесі, нарық, экономика.

Пути повышение качества и перспективы развития бюджетного процесса РК

Бюджет для каждого государства показывает экономические, социальные и политические цели для выполнения функций денег. Содержание гражданства бюджета, хотя ни один из этих категорий, то есть налоги, займы, убытки и другие, а также внесение изменений в одной социально-экономической формации к другой формации, также они не меняют свое содержание. Именно это понятие бюджета показывает, что это экономическая категория.

Ключевые слова: Бюджет, рынок, экономика.

Ways to improve the quality and prospects for the development of the budget process of the Republic of Kazakhstan

The budget for each state shows the economic, social and political objectives to perform the functions of money. The content of budget

citizenship, although none of these categories, that is, taxes, loans, and other losses, as well as changes in one socio-economic formation to another formation, as they do not change their contents. It is this notion of the budget shows that this economic category.

Keywords: budget, market, economics.

Қарастырылып отырган проблемалардың ауқымдығы және әлеуметтік-экономикалық саладағы саясат міндеттерінің курделілігі қоғамның қаржысын ұзақ мерзімді басқару деңгейін көтеруді және бюджеттік үдерісті дамытуды қажет етеді. ҚР бюджеттік үдерісін жетілдіру кезінде келесі ұсыныстарды ес-керген жән. Елдің әлеуметтік-экономикалық саясатын жүзеге асыруының ең тиімді құралы ретінде бюджеттік саясат алынуы қажет. Әлеуметтік-экономикалық саясат механизмдерінде сенімді бюджеттік қамтамасыз ету болу керек. Әлеуметтік-экономикалық саясатты жүргізу қорытындылары бюджетті атқару есептілігімен үйлестірілуі қажет. Бұл бюджет шығындарының нақты нәтиже-лерінің жалпы суретін көруге мүмкіндік береді.

Бюджетті қалыптастыру және атқару мемлекеттік бағдарламалар негізінде жүзеге асырылуы тиіс, бұл қоғамның әлеуметтік-экономикалық саясат мақсаттарына жетуді бақылауға мүмкіндік береді. «Бағдарламалық бюджетке» ауысу қоғамдық қаржыны басқаруға мүмкіндік беретін заманға сай мемлекеттік ақпараттық жүйені, «Электронды бюджетті» енгізумен қатар жүзеге асырылуы керек. Бұл «Электронды үкімет» жобасының жалғасы болуы қажет. «Электронды бюджет» бюджеттік үдерістің барлық сатыларындағы мемлекеттік қызметтерді онлайн режимінде ұсынуға мүмкіндік беретін сервиске айналуы тиіс. Бұл мемлекеттік қаржыны басқарудың сапасының жаңа деңгейінә көтерілуге және бюджеттік үдерістің айқындығын арттыруға мүмкіндік береді. Жүйені ендірудің жағымды өсеріне келесілерді жатқызуға болады:

1. Бюджет жобасын жасау және атқару үшін мекемелердің бағдарламалық қамтамасыз етуді сатып алуға қажетті қаржыны үнемдеу. Бұл ақысыз түрде ортақ «Элект-

ронды бюджет» порталында жүзеге асырылатын болады.

2. Әр түрлі деңгейдегі немесе саладағы бюджет мекемелері ортақ бағдарлама шегінде бюджет жобасын жасау және атқару жұмысын бір порталда бірін жасау мүмкіндігі.

3. Қағазсыз құжат айналымы және электронды сандық қол қоюды қолдану арқылы құжат қозғалысын жеделдету.

4. Бюджетті атқару бойынша көпшілік-құқықтық операцияларды бақылау және санкциялау мүмкіндігі.

5. Көпшілік-құқықтық бюджеттің атқарулына онлайн мониторинг жүргізу.

6. Бюджеттің жобасын жасау және атқарулы барысын жетекшілердің талдау жасау мүмкіндігін жүзеге асыру.

7. Бюджет қаражаттарының әкімшілери мен мемлекеттік және жергілікті мекемелердің қызметіне құжатты талап етпей, тұра мониторинг жасау.

8. Ақпараттың қайталануын болдырмау.

9. Барлығына ортақ бюджетті қалыптастыру және атқарудың әдістемесін қолдану.

10. Бюджет қаражатын үнемдеу әрі бюджет шығындарының тиімділігін ресімдерді бірдейлендіру, жүзеге асыру уақытын азайту, қағаз құжат айналымын жою арқылы жоғарылату.

11. Тұрғындар тарапынан бюджетті жоспарлау және атқару үдерісін бақылау мүмкіндігі.

Электронды бюджет жүйесі барлық құжаттаманы электронды түрге ауыстыруды қажет етеді. Бұл қомақты қаражат пен уақытты қажет етеді. Алайда, жүйеден күтілетін нәтижелер бюджеттік үдерістің көптеген проблемаларын шешуге мүмкіндік береді және заманға сай бюджет жүйесін қалыптастыруға жағдай жасайды [1].

Сонымен қатар халықта ұсынылатын мемлекеттік және жергілікті қызметтердің сапасын жоғарылату қажет. Бірінші кезекте қоғам үшін аса маңызды салалар – денсаулық сақтау, білім беру, мәдениетке аса назар аудару қажет. Тұрғындардың өмір сүру деңгейі осы салалардағы сәтті қызметіне тәуелді. Осы салалардағы бюджет шығындарының тиімділігі инвестициялық ахуалдың сапасын бағалау кезінде ескеріледі, өйткені бұл шы-

ғындар адами капиталға инвестиция ретінде саналады.

Экономиканың жаңа даму бағыттарын жағдайында мемлекет органдары алдында бюджет мәлімдемелерін шығындарға бағытталып негіздеудің орнына нәтижеге бағыт алу міндетті тұрады. Бюджет бағдарламасы тиянақты турде «міндет – шығындар – тұра нәтиже» байланысын көрсете алуы керек. Сонымен қатар, бюджет бағдарламасы қызметтер деңгейінде қалыптастырылып, мемлекет органының жоспарланып отырған шығыстары сәйкес сапа көрсеткіштері, көрсетіліп отырған қызметтің көлемі мен стратегиялық мақсаттар арасындағы байланысты қамтып көрсетуі қажет. Осылайша мемлекеттік органдардың қызметі өз функцияларын формалды турде жүзеге асырудан халыққа, занды тұлғаларға, Үкіметке сапалы қызмет ұсынуға және соңғы нәтижеге жетуге қайта бағдарланады.

Бюджет жоспарлау тәжірибесін жетілдіру мемлекеттік шығыстар тиімділігін жоғарылату механизмі болып табылады. Бюджеттік үдерісті жетілдіру бойынша шаралар тез әрі қысқа мерзімді өсер беруі немесе ұзақ мерзімге бағдарлануы мүмкін. Біздің ойыныша, тұрақты, ұзақ мерзімді өсер нәтижеғе бағытталған бюджеттендіруді енгізу қамтамасыз ете алады. Бұл бюджеттік үдерістің барлық сатыларына өзгеріс енгізумен қатар мемлекеттік шығындарды басқару тұжырымдамасын өзгертуді қажет етеді. Ағымдағы жағдайда нәтижеге бағытталған бюджеттендіру тәжірибесін ендіру келесілерді қамтиды:

1. Бюджет қаражаттарын жұмсау нәтижесінде жүзеге асырылатын мақсаттарды анықтауға болатын бюджет жобасын дайындау механизмін құру. Сонымен қатар, қойылған мақсаттарға жету деңгейіне мониторингті жүзеге асырылуға болатын көрсеткіштер жүйесін қамтитын сәйкес бағдарламалар қалыптастыру.

2. Бюджет әкімшілеріне қойылған мақсаттарға сәйкес шығындардың ең тиімді құрылымын тандауда шешім қабылдау еркіндігін көнектіту. Мысалға, Жаңа Зеландияда мемлекеттік үйымдар басшылары активтерді еркін басқару, соның ішінде кепіл құқығы

мен қозғалмайтын мүлікті иеліктен шығару құқығына ие. Ал Швецияда нарық пайзызы бойынша болашақ кезеңдер есебіне қаржаттандыру алуға мүмкіндігі бар.

3. Бюджет қаржаттарының пайдаланылмаған қалдығын келесі жылға аудару жолымен қаржылық ынталандыру. Мысалы, Францияда қаржыландыруды 3 пайыз мөшерінде келесі жылға аудару мүмкіндігі бар.

4. Бюджет бағдарламаларының әкімшілерінің жетекшілері мен қызметкерлерінің нәтижеге жетуедегі қызығушылығын ынталандыратын механизмдерді ендіру. Мысалға, Жаңа Зеландияда осында ынталандырушы фактор ретінде департамент жетекшілерімен келісім-шарт жасасу табылады. Бұл көбіне 5 жылға, ресурстарды еркін қолдану және нәтижеге міндетті жету шартымен жасалатын келісім-шарттар [2].

Әртүрлі саяси және экономикалық жүйедегі көптеген елдердің тәжірибесі көрсетіп отырғандай, мемлекеттік меншік объектілерінің сандық және сапалық сипаттамаларын қамтамасыз етудің ең тиімді жолдағының бір осы объектілерді басқару және қаржыландыруға жеке капиталды жұмылдыру болып табылады. Алайда, бұл жекешелендіру емес, концессиялық шарт болуы тиіс. Бүгінгі күнде концессиондық қызмет әлемнің көптеген елдерінде мемлекет пен жеке сектор арасындағы әріптестік негізінде жүзеге асырылып, оның негізгі құрамдасы болып отыр. Концессия деп объектілерін құруға және пайдалануға бағытталған, концессионердің қаржаты есебінен немесе конценттің қоса қаржыландыруы шарттарымен жүзеге асырылатын қызметті атайды.

«Нәтижені басқару» тұжырымдамасы бюджет ресурстарын басқарудың өзгеше қағидалары мен тәсілдерін талап етеді және келесілерде көрініс табады:

- бюджет мемлекеттік саясаттың болжамалы нәтижелері мен мақсаттарына бағдарланып қалыптастырылады;
- бюджеттік ассигнациялау функцияларға тікелей байланыста болады;
- бюджет ассигнациялауды жоспарлау кезінде бюджет бағдарламасы шенберінде соңғы нәтижені негіздеуге аса назар аударылады;

- ассигнациялаудың ұзақ мерзімді аударылатын лимиті ортамерзімді қаржы жоспары шенберінде бекітіліп, жыл сайынғы түзетулер қарастырылады;

- белгілі бір функциялар және бағдарламаларды жүзеге асыруға қажетті ассигнациялаудың жалпы сомасы қалыптастырылады. бағдарламаның бөлшектеп қалыптастырылуы бюджет қаржаттарының әкімшілерімен анықталады;

- ресурстарды қолдануды оңтайландыру мақсатында ынталандырмалар қолданылады;

- шешім қабылдау бойынша жауапкершілік тәменгі деңгейлерге ілінеді;

- ішкі бақылауға басымдылық беріледі;

- бюджет қаржаттарының әкімшілерінің қызметін бағалау қол жеткізілген нәтижеге байланысты жүргізіледі.

Нәтижеге бағытталған бюджеттеннірү келесілерге қол жеткізуға мүмкіндік береді:

- бюджет шығындарының басым бағыттарын анықтап олардың жүзеге асырылуын қамтамасыз ету;

- қажетті ресурс көлемі мен күтілетін нәтиже арасындағы байланысты анықтау;

- бюджет шығындарының негізділігін жоғарылату;

- шығындардың бәсекелес баптары арасында мемлекеттік саясат басымдылықтарына сәйкес тиімді үлестіру;

- бюджет қаржаттарын алушылардың дербестігін жоғарылату және жауапкершілігін көтеру;

- мемлекеттік және жергілікті қызметкерлерді, мекеме жұмысшыларын нәтижеге бағытталған тиімді жұмысқа ынталандыру;

- мемлекеттік билік және жергілікті басқару органдарының қызметінің айқындық деңгейін жоғарылату арқылы халықтың сенімділігін жоғарылату

ҚР Бюджет мерзімі 2009 жылдан бастап үш жылды қамтитын болды. Алайда, бұл мерзімнің әлеуеті әлі де толығымен ескерілмеген. Бюджеттік жоспарлаудың үшжылдың бюджетіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу мүмкіндігін болдырмау қажет. Сондықтан да бюджетті жоспарлау, атқару және бақылаудың нақты механизмін өңдеу қажет. Егер біз жағымды нәтижелер алатын болсақ

мүмкін болатын шығындарды төмендету қажет. Елдің бағдарламалы құжаттарын өндеген кезде негізделген нақты мақсаттар мен міндеттер құрылпуы тиіс. Дұрыс құрылған мақсаттар мен міндеттер – бұл мемлекеттік бюджетті жоспарлау жүйесінің жетістігін көрсетеді. Бұл көрсеткіштер бюджет қаражаттарын тиімді пайдалануға бақылауды өткізу үшін қызмет етуі тиіс. Сонымен қатар мемлекеттік бағдарламаларды өндеушілердің қабылдаған шешімдеріне жауапкершілігін арттыратын шараларды да қолдану қажет. Осылайша, бюджетті үш жылдық мерзімге жоспарлау кезінде жоспарлау процесінің қаржыландыру мен бюджет қаражаттарын пайдалану механизмінің арасындағы байланысын ескеру қажет. Бұл сұрақты шешкенде асығыстық болмауы тиіс, алдыңғы қатарлы дамыған елдердің тәжірибесі мен мемлекеттік құрылымның ұлттық өрекшеліктері есепке алынуы тиіс.

Қазақстандық бюджетті басқару рәсімінің негізгі мәселесі болып бюджеттік рәсімнің жоспарлау, қаржыландыру және бюджет қаражаттарын пайдалану стадияларында қайталанып отыратын қателіктер танылады. Бюджеттік рәсімнің барлық стадияларында, қаржылық бақылауды қоса алғанда жүйелі байланыс болуы тиіс.

Бюджетті басқару үдерісі жергілікті бюджеттің кіріс базасын арттыруға аймақтардың әкімдерін ынталандыруы тиіс. Бірақ қалыптасып отырған бюджеттік алулар жүйесі жергілікті басшылық жағынан мұндай ынтаны туғызбайды. Бұл проблема барлығына, яғни ресми трансфертер алатын облыстар мен қалаларға да тән. Аймақтар өздерінің кіріс базасын арттыруға ынталы емес, ейткені үш жылдық мерзімге белгіленген ресми трансфертер сомасы міндетті турде жергілікті бюджетке түседі. Осында жағдайда болдырмау үшін нақты бюджеттік және экономикалық реформаны іске асуру қажет және бюджетаралық қатынастардың дұрыс құрылуына көніл бөлінуі тиіс.

Нарықтық экономика жағдайларында бюджеттік үдерісте жоғарғы және төменгі бюджеттер арасындағы қатынастар, сонымен бірге кірістер мен шығыстарды бюджеттер деңгейлері арасында бөлу аса маңызды

проблемалардың біріне айналып отыр. Сол себепті, бюджеттік реттеудің негізгі құраушысы ретінде бюджетаралық қатынастардың маңызы артып отыр.

Бюджеттік үдерісте республикалық және жергілікті бюджеттер арасындағы және республикалық бюджет пен Ұлттық қор арасындағы қатынастар бюджетаралық қатынастар болып табылады. Қазақстандық практикада бұл қатынастар шеңберінде бюджеттік федерализмге ұқастығы жағынан бюджет жүйесінің деңгейі бойынша бюджеттік бөлініс іске асырылатын қатынастар болып келеді.

Бюджет аралық қатынастардың дамуының жаңа сатысын жүзеге асуру тиіс. Бұндағы негізгі міндет – жергілікті аудандардың жауапкершілігі мен дербестігін жоғарылату. Сонымен қатар бюджеттік үдерістің және бюджеттің айқындығы мен ашықтығын қоғам үшін қамтамасыз ету өте маңызды.

Бюджетаралық қатынастарды реформалау мәселесіне, оның ішінде төменгі бюджет деңгейлерін қаржыландыру проблемаларын шешу үшін келесідей шаралар қолданылуы мүмкін.:

- 1) жоғарғы бюджеттің қаржыларын субвенция түрінде беруге болады;
- 2) жергілікті бюджеттердегі жеке салықтардың үлесін ұлғайтуға болады.

2-тараудағы мәліметтерді талдай отырып, біз республикалық бюджетте салықтық түсімдердің орны ерекше екенін байқадық, сонымен қатар трансферртік түсімдер де салмақты болып отырғанын анықтадық.

Бюджетаралық қатынастарды реформалау барысында жергілікті бюджеттердің қаржылық негіздерін нығайту бойынша шаралар жүргізу қажет. Тиісінше, жергілікті деңгейлердің салықтық әлеуетін анықтау арқылы, реттеуші салықтардың нормативтерін әрбір аймақтың салықтық әлеуетін ескере отырып дифференциалды тағайындау қажет. Ел аумағында салық әлеуетін таратудың, бюджеттік жүйе деңгейлері бойынша кірістерді таратудың аймақтық аспектілеріне жергілікті деңгейде бюджетаралық ағындарды талдауға әсері зор.

Әлемдік тәжірибе көрсеткендегі бюджеттік жүйенің барлық деңгейлерінің ұзақ мерзімді үйлесімдерілуін және дербестігін жоғарғы

бюджеттерден субсидия, субвенция, трансфертер және қаражат бөлудің басқа нысандарын белу көмегімен төменгі деңгейдегі бюджеттерге қаржылық көмек көрсету негізінде емес, ең бірінші салықтық бөлупер әдістерімен қамтамасыз ету қажет. Дегенмен, Қазақстан Республикасында салықтарды және кірістердің басқа түрлерін бюджеттер арасында таратудың нақты жүйесі жоқ.

Қазіргі бюджеттік мәселелерді шешу және деңгейаралық бюджеттік қаржылық ағындарды оңтайландыру үшін бюджеттік жүйенің барлық деңгейлеріне салықтардан бөлупер немесе салықтарды бекіту жүйесін жетілдіру қажет [3].

Деңгейаралық бюджеттік қаржылық ағымдарды оңтайландыру кезінде бюджет жүйесінің қандай да бір деңгейін жетілдіруге басым күш жұмсау өте қауіпті. Бюджеттік нормалар және ережелер, тек қандай да бір белгілі билік деңгейінің мүддесін көзде-мей, жалпы бюджеттік жүйе алдында тұрған проблемаларды шешу қажеттілігінен шығуы қажет. Бюджетаралық қатынасты реформалаудың негізгі бағыты – мұнда бюджеттік жүйе деңгейлері бойынша таратылатын бюджеттік қаражаттардың тұрақты сандық қатынасын анықтау реті емес, жедел өзгеретін әлеуметтік-экономикалық шарттарында, бюджеттік жүйе деңгейлері арасында бюджеттік қаражаттарды тарату механизмін және бюджетаралық қатынастарды ұйымдастыру ретін үнемі жетілдірудің серпінді процесінің реті қарастырылады. Бұл тұжырымда деңгейаралық бюджеттік қаржылық ағымдарың оңтайландыруы, ағымдағы және болашақтағы бюджеттік саясатты қалыптастыру кезіндегі бағдар болады. Бұл бір жағынан, берілген модельдің салыстырмалы тұрақтылығын қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін, елде қалыптасқан әлеуметтік-экономикалық жағдайдан тәуелсіз бюджеттік жүйелер деңгейлер арасында бюджеттік қаражаттарды тарату механизміне сәйкестендірілген тұжырымдамалық ережелерді өндеу қажеттілігін, екінші жағынан қызмет ететін механизмді талдау және оның негізгі жетіспеушіліктерін және оларды жою мақсаттарын айқындау қажеттіліктерін болжайды [4].

Қызмет ететін жетіспеушіліктерді жою және бюджетаралық қатынастарды реформалау мақсатында келесілерді шешу қажет:

- аймақтық бюджеттік жүйелердің қызмет ету тиімділігін жоғарылату, аймақтық қаржыларды сауықтыру;

- қаржылық ағындарды төмендету;

- қаржыларды бөлу шарттылығы және оларды аймақтарда пайдалану үшін жауапкершілікті және бақылауды жоғарылату;

- жоғары дотациялық аумақтарға қосымша қаржылық қолдауды қамтамасыз ету;

- мемлекеттік билік субъектілері және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының өндірістік және жергілікті салық әлеуетін жоғарылатудағы бюджеттердің баланстауын қамтамасыз ету шығындарын оң пайдалануға мүдделікті жоғарылату;

- жергілікті және мемлекеттік бюджеттер арасындағы бюджетаралық қатынастарды өзара байланыстыруды қамтамасыз ету.

Жергілікті бюджеттер проблемалары келесідей жолдармен шешілуі мүмкін:

- меншікті кірістерді ұлғайту есебінен, яғни елдің салық жүйесіне шамасы бойынша елеулі, жиналудына қарай нақты және ыңғайлы жергілікті салықтар енгізу;

- бюджеттік жүйе үзбелері арасында жалпы мемлекеттік кірістерді тұрақты нормативтік негізде тарату жолымен;

- әрбір жергілікті бюджеттің кірістерін және шығыстарын жыл сайын реттеу есебінен;

- Кірістерді сенімді және тұрақты нормативтік негізде қалыптастыру қажет. Индустріалды немесе аграрлы бағыттағы аумақтардан табыстарды жаңа менгеріліп жатқан аумақтарға аудару кезінде әлеуметтік-экономикалық даму деңгейі әр түрлі облыстар топтар арасында салықтық бөлупердің дифференциациясы болуы керек. Бұл республика экономикасының қаржылық экономикалық баланстан болуынан жергілікті орган және мемлекеттік бюджет қатынастарын ғылыми негізді нормативтік базаға ауыстыруға негізделген .

Келешекте бюджетаралық қатынастарды ұйымдастыру туралы арнайы облыстық зандағы өндеу қажеттілігі туады. Аумақтың бюджеттік ресурстардағы ең тәмен қажеттілік-

терін анықтайтын бюджеттік қамтамасыз етудегі нормативтері бюджетаралық қатынастарды қалыптастырудың бастапқы шарттары болуы [3].

Ағымдағы жағдайда ҚР есеп комитеті бюджеттік есептілікті зерттеу барысында анықталған проблемаларын шешу және бюджеттік үдерісті сапасын жоғарылату мақсатында бюджет жүйесіне келесідей өзгертулер енгізілуін ұсынған:

1. Республикалық бюджет кірісіне түсітін түсімдер көлемін ұлғайту мақсатында КТС бойынша артық төлемдерді қысқарту және олардың бюджетке толық әрі уақытын түсуін қамтамасыз ету жөнінде шаралар кешенін жүргізу.

2. Отандық тауар өндірушілерді қолдау үшін ҚҚС-ны нәлдік ставкамен уақытының қайтаруды қамтамасыз ету және ҚҚС бойынша дебеттік сальдоның сомасын қысқарту.

3. Қазақстан Республикасы мен Қытай Халық Республикасы арасындағы өзара сауданың салыстырмалы кедендік статистикасының алшақтығының себептерін анықтау және негіздеу.

4. Бір күндік фирмаларды уақытының анықтау мен салықтық әкімшілік етудің сапасын арттыру мақсатында Салық комитетінің ақпараттық жүйелерінің қаржы министрлігінің және мемлекеттік органдардың басқа да ақпараттық жүйелерімен өзара іс-қимылын күшету.

5. Мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарларын бағалау кезінде мемлекеттік жоспарлау жүйесі бойынша қолданыстағы заңнамаға өзгерістер енгізе отырып, белінетін бюджеттік бағдарламалардың орындалуын көрсетудің айқын тетігін қамтамасыз ету.

6. Бюджеттік кредит беруді қайта құрылымдау шарттарының тізбесін рәсімдеу, түпкі қарыз алушыларға бюджеттік кредиттерді беруге, соның ішінде олардың тиімсіз пайдаланылғанына қатысты бюджеттік рәсімдер мәселелерін реттеу бойынша бюджет заңнамасына өзгерістер енгізу.

7. «Жұмыспен қамту 2020 жол картасы» бағдарламасын іске асыру шенберінде жаңа жұмыс орындарын құру және

өнірлерде халықты жұмыспен қамту мәселеілері бойынша басқа мемлекеттік және салалық бағдарламалармен өзара іс-қимыл тетігін өзірлеу.

8. Квазимемлекеттік сектор субъектілерінің кассалық негізде шоғырландырылған бюджеттерін қалыптастыру жөніндегі мәселені қарая.

9. Мемлекеттің қатысуымен құрылған акционерлік қоғамдардың жарғылық капиталдарын ұлғайтуға, толықтыруға арналып жоспарланатын бюджет қаражатын айқындау әдістемесін жетілдіру; квазимемлекеттік сектордың түрлі субъектілерінің жұмыс істеу тиімділігінің өлшемдері мен көрсеткіштерін айқындау; осы өлшемдер мен көрсеткіштерді талдаудың негізінде акционерлік қоғамдардың, ЖШС-лардың, РМК-лердің және РМҚК-лердің жарғылық капиталдарын қалыптастыруға, ұлғайтуға республикалық бюджеттен қаражат бөлу тетігін қарастыру; залалды РМҚК-лер санының ұлғаю себептерін анықтау және оларды онтайландыру жөнінде жүйелі шаралар қабылдау.

10. Бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік туралы заңнамаға квазимемлекеттік сектор субъектілері үшін дивидендтік саясат, үлгілік есеп саясаты саласында бірыңғай қағидалар бекіту бөлігінде өзгерістер енгізу.

11. Үекілетті ұйымдардың жүргізген сараптамаларын үшін жауапкершілігін күшейте отырып, құрылыс құжаттарының (ТЭН-нің, ЖСҚ-ның) негізділігіне бақылауды қатайтып, инвестициялық жобаларды жоспарлаудың сапасын арттыру. Инвестициялық жобаларға республикалық бюджеттен қаражат бөлу кезінде жергілікті бюджеттен және бюджеттен тыс қаражаттан қоса қаржыландырудың тиімділігі мен мүмкіндігін талдау.

12. Бюджеттерді қалыптастыру кезінде сапасыз жоспарлағаны үшін үекілетті мемлекеттік органдардың жауапкершілігін енгізуі, әлеуметтік-экономикалық даму деңгейін, салық әлеуетін, бюджеттік қамтылу нормативтерін, молықтыру базасының жай-күйін және өнірлерде өндіруші күштердің даму деңгейін ескере отырып, жал-

пы сипаттағы трансфертерді есептеудің және жергілікті бюджеттерге түсетін кірістерді болжаудың әдістемелерін жетілдіруді қарастыру [5].

Осылайша, аталған бюджеттік үдерісті жетілдіру бойынша ұсыныстарды жүзеге асыру арқылы еліміздегі бюджет жүйесінің

жаңа жоғары дамыған және заманауи талаптарға жауап беретін құрылышына қол жеткізуге болады. Сонымен бірге бұндай құрылым тиімді экономикалық саясат пен әлеуметтік саладағы жоғарғы деңгейді қамтамасыз ететін дамыған елдердің жүйелерінен кем болмайды.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Бушуева О. А. Электронный бюджет в системе управления общественными финансами // Мир современной науки. 2013. №3 (18). URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/elektronnyy-byudzhet-v-sisteme-upravleniya-obschestvennymi-finansami> (дата обращения: 09.05.2015)].
2. Kristensenm J.K., "Overview of Results Focused Managementand Budgetingin OECD MemberCountries," OECD, Paris, 2002
3. Д. А. Тілеужанова. Бюджетаралық қатынастарды дамытудағы реттеуші салықтардың жагымсыз және оң тенденциялары. // Экономическая наука в Казахстане: проблемы и пути реформирования: Материалы международной научно-практической конф. сб. науч. тр. – Алматы: Экономика, 2011 – ч.1.
4. Қазақстанның үлттых бюджеттік жүйесі. [Электронды ресурс]: <http://budget.kz/>, 2016
5. 2016 жылғы республикалық бюджеттік атқарылуы туралы есеп комитетінің есебі (Қазақстан Республикасы үкіметінің есебіне қорытынды).

Кадерова Наталья Николаевна

к.э.н., профессор, УМБ,

член корреспондент АПН Казахстана,

Университет Международного Бизнеса,

РК, г. Алматы

nkaderova@mail.ru

8 777 704 5496

ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОГО КЛИМАТА В КАЗАХСТАНЕ: ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются вопросы формирования привлекательного инвестиционного климата в Казахстане, раскрываются основные проблемы, существующие в стране и препятствующие притоку иностранных инвестиций, а также приводятся основные направления его совершенствования.

Ключевые слова: Инвестиции, инвестор, государственная поддержка, инвестиционный климат, прямые инвестиции.

RESUME

The article considers the questions of formation of attractive investment climate in Kazakhstan, reveals the main problems, that exists in the country and hampers foreign investment inflow and the main directions of its improvements.

Key words: Investments, investor, government support, investment climate, foreign direct investments.

ТҮЙІНДЕМЕ

Ғылыми жұмыста Қазақстанда жагымды инвестициялық климат қалыптастыру сұрақтары қаралады, елімізде шет-елдік инвестициялардың құйылуына кедегі жаһайтын негізгі мәселелері ашылады, және оны жетілдіретін негізгі бағыттарын көлтіреді.

Кілт сөздер: Инвестиция, инвестор, мемлекеттік қолдау, инвестициялық климат, тікелей инвестиациялар.

Инвестиционный климат является важным элементом делового климата, который формируется в первую очередь органами государства в целях создания привлекательных условий для инвесторов посредством введения действенных мер.

По сути, инвестиционный климат – это совокупность политических, юридических, социальных, бытовых, климатических, природных, инфраструктурных и других факторов, которые предопределяют степень риска капиталовложений и возможность их эффективного использования [1].

Казахстан стремится и всегда стремился создать благоприятный социальный, финансово-экономический, правовой режим для деятельности иностранных инвесторов и соответствующий их интересам инвестиционный климат, решать одновременно свои проблемы и достигать поставленных целей.

Казахстан в 90е- годы 20го столетия оказал интерес к прямым иностранным инвестициям. В тот период были сделаны важные шаги для улучшения инвестиционного климата страны, была разработана законодательная база и система преференций для иностранных инвесторов. В связи с этим были разработаны и введены в действие в декабре 1994 года Законы «Об инвестиционной деятельности» и «Об иностранных инвестициях», после принятия которых, объем ППИ в 1995 году вырос на 294 млн. долларов или на 44,5%.

В феврале 1997 года был принят Закон РК «О государственной поддержке прямых инвестиций», в котором были определены государственные преференции, что привело к росту ПИИ на 930 млн. долларов или на 50,2%.

В июне 1997 года в Алматы был проведен первый форум «Казахстанский инвестиционный саммит». Саммит дал новый мощный толчок тесным деловым экономическим связям Казахстана с крупнейшими промышленно развитыми странами, на нем были рассмотрены проблемы привлечения инвестиций в экономику Казахстана, валютного регулирования, рынка ценных бумаг, инвестирования в предприятия малого и среднего бизнеса. На саммите было

принято решение о его ежегодном проведении, а также о создании при Президенте РК консультационного совета иностранных инвесторов. В целом для экономики Казахстан – это оказалось положительное влияние, особенно для сырьевой отрасли, увеличился приток иностранных инвесторов, были запущены и осуществлены крупнейшие совместные проекты. В период с 1991 по 2003 год в стране был создан режим наибольшего благоприятствования для привлечения иностранных инвесторов и их деятельности.

За период с 1993 года по сентябрь 2003, по данным экспертов «Казинвест», Казахстан смог привлечь 24 миллиарда долларов в виде прямых иностранных инвестиций, основная часть которых пошла в сырьевой сектор.

С наступлением 2000-х годов ситуация в экономике страны меняется, меняется и цель инвестиционной политики. Стране, как и прежде нужны зарубежные инвестиции, но теперь уже для развития несырьевых отраслей.

Основная проблема экономики Казахстана на тот момент, да и сегодня это её сырьевая направленность, что делает экономику страны уязвимой и чувствительной к изменениям конъюнктуры на сырьевых рынках. В долгосрочной перспективе запасы сырья исчерпываются, что порождает значительные проблемы в плане устойчивого развития после полной отработки месторождений полезных ископаемых.

В связи с этим 8 января 2003 года был принят Закон Республики Казахстан «Об инвестициях» и разработанная в соответствии с этим законом Стратегия индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2003-2015 годы.

Приоритетами индустриально-инновационной политики стали развитие и создание потенциально конкурентоспособных, в том числе экспортноориентированных, производств, работающих в отраслях экономики несырьевой направленности, особенно наукоемких и высокотехнологичных производств [2].

Закон «Об инвестициях» уровнял в правах отечественных и иностранных инвесто-

ров, и те и другие могли получить инвестиционные преференции, но при условии, что будут инвестировать средства в приоритетные отрасли несырьевого сектора. Закон был признан лучшим на постсоветском пространстве. После принятия Закона наблюдался особый рост ПИИ, так в 2004 году он увеличился на 3 693 млн. долларов или на 2,3 раза.

Экономика росла быстрыми темпами до 2013 года, рос и приток ПИИ. Пик привлечения ПИИ в экономику Казахстана приходится на 2012 год, когда их объем составил 28 885 млрд. долларов США. Основной причиной тому был рост цен на нефть, упрощение запуска бизнеса и регулирование защиты прав миноритарных инвесторов. С 2014 года, экономический рост замедлился вследствие падения цен на нефть, девальвации национальной валюты. В период с 2013 по 2015 год наблюдается негативная динамика ПИИ (объемы по годам соответственно составили 24 098, 23 726 и 14 829 млрд. долларов США). Но следует отметить, что в 2016 году вновь растет интерес иностранных инвесторов к Казахстану, за 9 месяцев 2016 года валовый приток ПИИ составил 14 519 млн.\$

На сегодняшний день принципы регулирования инвестиционной сферы в Казахстане определяет «Предпринимательский кодекс Республики Казахстан» и Государственная программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан (ГПИИРРК) на 2015 – 2019 годы, целью которой является стимулирование конкурентоспособности обрабатывающей промышленности, направленное на повышение производительности труда и увеличение объемов экспорта обработанных товаров [3].

В Предпринимательском кодексе Республики Казахстан, принятом в 2015 году закреплены нормы, гарантирующие безопасность и сохранность инвестиций как отечественных, так и иностранных инвесторов [4].

Следует отметить, что правительством Казахстана ведется активная работа по улучшению инвестиционного климата, в том числе по обеспечению безопасности и сохранности инвестиций. Так, в июне 2014

года был принят Закон «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты РК по вопросам совершенствования инвестиционного климата», который предусматривает крупный пакет новых мер по улучшению инвестиционной и деловой среды в стране.

Принятый Закон предусматривает пакет новых мер по улучшению инвестиционной и деловой среды в нашей стране. Для стимулирования инвестиций в несырьевой сектор экономики предусмотрено введение инвестиционных налоговых преференций (по КПН, налогу на имущество и земельному налогу), инвестиционных субсидий (вид бюджетной субсидии, предоставляемой на безвозмездной и безвозвратной основе юридическому лицу, реализующему инвестиционный приоритетный проект) [5].

Кроме того, упрощен визовый режим для привлечения иностранной рабочей силы на весь период реализации инвестиционного проекта и один год после, введен принцип «единого окна» в лице Комитета по инвестициям Министерства индустрии и новых технологий для минимизации участия инвесторов в сборе и подготовке документов. В Казахстане впервые создан институт «инвестиционного омбудсмена» в целях защиты прав и интересов инвесторов. В 2015 году создан правительственный совет (Инвестиционный штаб) по привлечению инвесторов и улучшению инвестиционного климата.

Глава государства проводит большую работу и уделяет особое внимание активизации привлечения инвестиций. На сегодняшний день, в мировой практике тесное экономическое сотрудничество измеряется наличием двух международных договоров - это соглашение о поощрении и взаимной защите инвестиций и Конвенция об избежании двойного налогообложения. В настоящее время Казахстаном подписано 48 таких двухсторонних и одно многостороннее инвестиционное соглашение о поощрении и взаимной защите инвестиций.

На сегодняшний день в Казахстане создано уже 10 специальных экономических зон (СЭЗ) и 10 индустриальных зон по разным направлениям. В вышеуказанных

специальных экономических зонах инвесторам предоставляются земельные участки, обеспеченные необходимой инфраструктурой для эффективной организации новых производств. На территории зон действует режим свободной таможенной зоны, а также предусмотрены значительные налоговые льготы (по КПН, земельному налогу, налогу на имущество), что позволяет не только стимулировать инвестиции в обрабатывающий сектор, но и определять месторасположение точек промышленного роста в соответствии с государственной экономической и региональной политикой.

Казахстан является страной, с богатейшими природными ресурсами, стратегическим месторасположением. По данным Национального Банка Республики Казахстана с 1993 года по 2015 год, было вложено 256 478 млрд. долларов США [6]. По оценкам многих иностранных инвесторов, инвестиционный климат РК перспективен, но и в тоже время не стабилен. Нестабильности сопутствует ряд факторов, которые препятствуют притоку иностранных инвестиций в страну.

Казахстан в рейтинге Всемирного Банка «Doing Business 2017» занял 35-ю позицию, повысив свой рейтинг на 16 пунктов по сравнению с «Doing Business 2016», в котором наша республика занимала 51 место. В докладе этого года было внесено примечание о корректировке рейтинга прошлого года, согласно которому Казахстан занимал 41 место – теперь ему отведено 51 место [7].

Доклад «DoingBusiness2017» является 14-ым выпуском ведущего ежегодного издания ВБ и МФК, который производит оценку факторов, способствующих расширению предпринимательской деятельности в 190 странах по 10-ти индикаторам. Он исследует нормы регулирования, способствующие или препятствующие развитию бизнеса в течение всего периода деятельности, включая создание предприятия, ведение бизнеса, осуществление внешнеторговой деятельности, уплату налогов, а также уровень защиты прав инвесторов. Исследования Doing Business не только указывают на проблемы, которые препятствуют развитию предприни-

мательства, но и определяют их причины и содержат рекомендации по проведению необходимых реформ. Данный рейтинг стал одним из базовых для мировых инвесторов в принятии инвестиционных решений и для многих государств - в оценке своего экономического потенциала.

Доклад составляется с 2003 года и публикуется осенью. А берёт он своё начало в 2002 году, когда в журнале по экономике (QJE) коллективом авторов была опубликована работа «Regulations of Entry». В статье были представлены данные о нормативных правовых актах, регулирующих предпринимательскую деятельность начинающих компаний (стартапов), которые должны пройти начинающие компании, прежде чем начать работу на законных основаниях. В исследовании участвовали 85 стран.

Казахстан участвует в этом рейтинге с 2009 года. В рейтинге Doing Business 2017 Казахстан, закрепившись на 35 месте, занял позицию между Японией и Румынией. С 37 по 40 место заняли Белоруссия, Армения, Болгария и Россия. Казахстан опередил такие страны ОЭСР как Бельгия, Италия, Израиль, Греция, Турция. Лидерами 2017 года стали Новая Зеландия, Сингапур и Дания. Четвертое место занял Китай.

Следует отметить, что в стране было осуществлено много реформ по улучшению некоторых позиций в рейтинге. Так, Казахстан значительно улучшил показатели в категориях «Получение разрешений на строительство» - сразу на 56 пунктов, «Подключение к системе энергоснабжения» - на 27 пунктов, «Защита миноритарных инвесторов» - на 22 пункта (таблица 1) [7].

Такие факторы как «Регистрация собственности» и «Обеспечение исполнения контрактов», не изменили свою позицию по сравнению с 2016 годом и остались соответственно на 18 и 9 местах рейтинга. Но в тоже время остались и проблемы, которые способствовали снижению некоторых факторов. Так, снизился показатель «Получение кредита» - на 5 пунктов и «Уплата налогов» - на 3 пункта. Юридические права заемщиков и кредиторов в Казахстане слабее по сравнению с другими странами в регионе. Казах-

Таблица 1 - Рейтинг Всемирного Банка «Doing Business» 2017

Индикаторы	DB 2017 Рейтинг	DB 2016 Рейтинг	Изменения в рейтингах
Overall	35	51	16↑
1.Регистрация предприятий	45	54	9↑
2.Получение разрешений на строительство	22	78	56↑
3. Подключение к системе электроснабжения	75	102	27↑
4.Регистрация собственности	18	18	-
5.Получение кредитов	75	70	5↓
6. Защита миноритарных инвесторов	3	25	22↑
7. Налогообложение	60	57	3↓
8. Международная торговля	119	128	9↑
9. Обеспечение исполнения контрактов	9	9	-
10. Разрешение неплатежеспособности	37	46	9↑

стан сделал уплату налогов для компаний более сложным процессом за счет введения обязательного вклада в Национальную патенту предпринимателей и увеличения налогов на транспорт и экологию.

В рейтинге «Doing Business» 2017 Казахстан отнесен как лучший реформатор уже четвертый раз за 12 лет. Всемирный банк отметил Казахстан в топе 10 стран с большим количеством реформ (22 реформы) по улучшению делового климата.

Но госпожа Джолдыбаева Г, директор департамента развития предпринимательства МНЭ РК на брифинге, посвященном вышедшему рейтингу Doing Business 17, отметила, что более 40 реформ проводилось в течение прошлого года [7].

Это реформы по усилению защиты прав миноритарных инвесторов, владеющих долей акций, но не влияющих на политику компании, внедрению принципа «одного окна», путем объединения экспертиз в комплексную вневедомственную экспертизу проектов строительства. В отчете Всемирного банка положительно отмечено принятие нового Трудовой кодекса, снижающего надбавку за работу в праздничные дни, отменяющего требования переназначения сотрудников при необходимости их сокращения, и увеличивающего испытательный срок, и также другие реформы, упрощающие ведение бизнеса в Казахстане, к ним можно отнести также усиление прав кредиторов в процессе голосования по плану реабилитации и обеспечение защиты кредиторам, которые про-

голосуют против указанных планов. Было учтено отмена требования по нотариальному заверению учредительных документов и подписи учредителей, и удешевление экспорта за счет сокращения двух документов, требуемых при таможенном оформлении.

Если до 2013 года экономика Казахстана росла быстрыми темпами, чему способствовали рост цен на нефть, налоговые стимулы, упрощение запуска бизнеса и регулирование защиты прав миноритарных инвесторов, то начиная с 2014 года, экономический рост замедлился вследствие падения цен на нефть.

Так, среднегодовой темп роста ВВП в реальном выражении упал с 7,3% в 2010 году (один из высоких показателей на мировой арене), до 1%, сравнявшись с показателями стран с похожей экономической структурой [8].

Последние два года оказались тяжелыми для экономики страны и в том числе для инвестиционного климата. Упали цены на нефть, снизился ВВП, сжался госбюджет, наблюдались высокая инфляция и снижение реальных доходов.

Согласно опросу, проводимому Всемирным экономическим форумом в рамках определения Глобального индекса конкурентоспособности, были выделены следующие проблематичные факторы для ведения бизнеса: доступ к финансам, налоговое регулирование и ставки, коррупция, недостаточное снабжение инфраструктуры и степень образования рабочей силы (рисунок 2) [9].

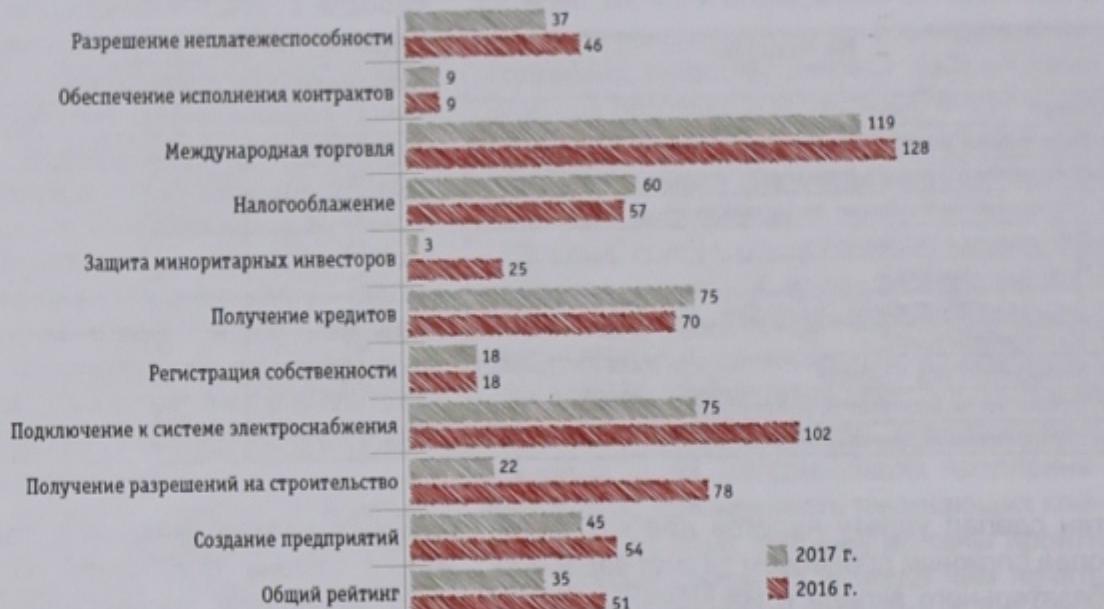

Рисунок 1. Динамика позиций Казахстана в рейтинге Doing Business (World Bank)

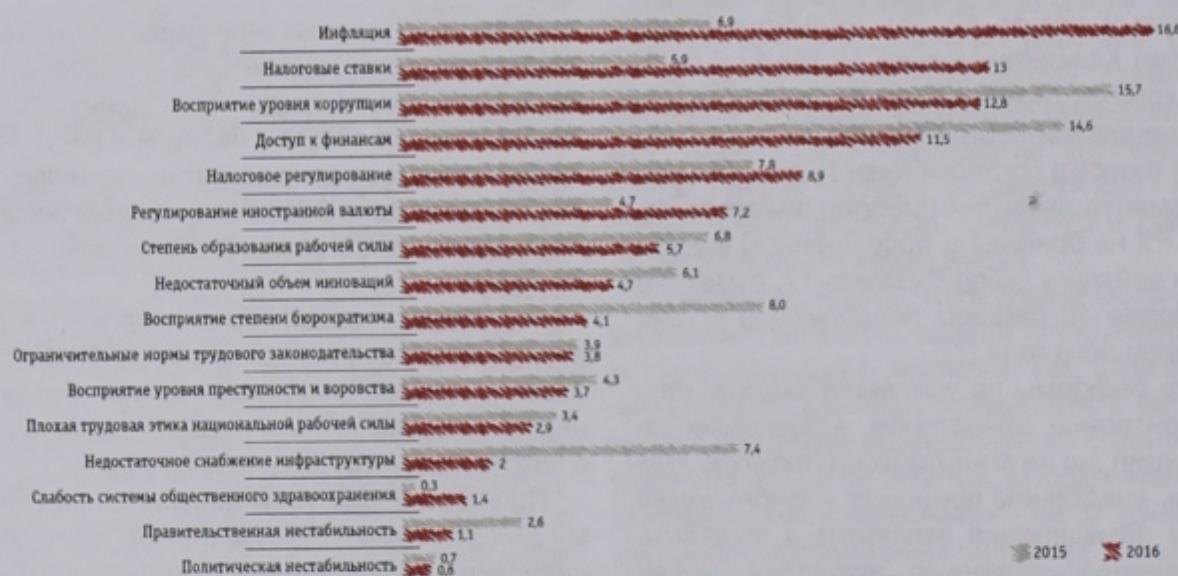

Рисунок 2. Проблематичные факторы для ведения бизнеса в Казахстане, 2015-2016 гг., % [8]

Одной из главных проблем остаётся уровень коррупции, для дальнейшей борьбы с которой 26 декабря 2014 года была утверждена Антикоррупционная стратегия РК на 2015-2025 годы [8].

Целью данной стратегии является повышение эффективности антикоррупционной политики государства, вовлечение в антикоррупционное движение всего общества

путем создания атмосферы «нулевой» терпимости к любым проявлениям коррупции и снижение ее уровня.

Целевыми индикаторами являются качество государственных услуг, доверие общества к институтам государственной власти, уровень правовой культуры населения, повышение авторитета страны в международном сообществе и улучшение

соответствующих международных рейтингов.

Казахстан также осуществляет работу по вступлению в группу государств по борьбе с коррупцией ГРЕКО и подписанию европейских конвенций об уголовной и гражданско-правовой ответственности за коррупцию.

Количество мер государственной поддержки инвесторов с каждым годом растет, но их качество недостаточно для создания по-настоящему привлекательного инвестиционного климата для инвесторов. До сих пор нет нестабильности законодательства РК, наблюдаются частые изменения в системе государственного управления, возникают дополнительные проблемы и трудности, вызванные появлением и упразднением различных министров и ведомств, передача полномочий другим ведомствам, назначение новых руководителей и пр.

В последнее время инвесторы начали уделять внимание последствиям транзита власти в Казахстане в среднесрочной перспективе. В 2013 году международное рейтинговое агентство Standard&Poors отметило: «Неопределенность, связанная с высокой централизацией процесса выработки и реализации политических решений, а также неясность относительно характера передачи президентской власти создают высокий политический риск».

Результаты недавнего опроса консалтинговой компании McKinsey&Company среди топ-менеджеров крупных корпораций говорят о том, что многие из них уже ставят политические риски на первое место с точки зрения их влияния на бизнес-климат (84% опрошенных бизнесменов)..

Многие политологи опасаются, что в среднесрочной перспективе политические (в том числе террористические) риски выйдут на первый план в оценке инвестиционной привлекательности Казахстана. В первую очередь это может коснуться иностранных компаний, работающих в нефтегазовых регионах, где за последние годы заметно активизировались экстремисты. Эти регионы Казахстана особенно уязвимы, причем по нескольким направлениям: концентрация

крупных иностранных добывающих компаний вокруг нефтегазовой инфраструктуры (экстремисты в Казахстане финансируются за счет незаконного оборота нефти); низкий уровень социально-экономической обстановки (уровень безработицы растет, в том числе за счет сокращения рабочих мест); ослабление позиций ИГИЛ (ДАИШ) в Сирии и Ираке может переместить внимание этой организации в Казахстан [10].

Как показывает опыт других стран, террористы бьют по отраслям, которые подпитывают бюджет страны (как, например, туризм в Турции).

В связи с этим работа по привлечению новых инвесторов должна обязательно включать разработку мер по обеспечению их безопасности, особенно по усилению защиты нефтегазовой инфраструктуры. Полагаем, что инвестиционный омбудсмен, кроме защиты прав инвесторов, должен участвовать в координации деятельности госструктур, связанных с повышением безопасности инвесторов работающих в стране.

Для привлечения инвестиций Казахстан планирует не только продолжить работу по устранению проблематичных факторов, но и сфокусироваться на двух-трех наиболее привлекательных секторах экономики, исходя из их текущих и потенциальных долей в ВВП, оценки региональных конкурентных преимуществ по секторам, а также исходя из анализа мировых объемов инвестиций в данных секторах. Химическая, пищевая промышленность и торговля в Казахстане должны стать целевыми секторами для инвестирования.

Реформы, направленные на улучшения инвестиционного климата, должны проводиться совместно с ОЭСР и другими финансовыми организациями.

Мировой экономический кризис, который повлиял и продолжает влиять на экономику Казахстана, ставит в настоящее время наиболее актуальным развитие отечественного производства, что очень важно для дальнейшего экономического роста страны на международной арене. Экспорт на мировом рынке должен в ближайшем будущем стабильно усвоиться. Стабильная экономика и

социально-экономические преобразования в стране будут способствовать улучшению

инвестиционного климата Казахстана, и соответственно притоку инвестиций в страну.

Список использованной литературы:

1. N.N. Kaderova. Financing and Crediting of Investment: Textbook.- Almaty: Economics, 2011. – 436 p.
 2. The Strategy for Industrial and Innovative Development of the Republic of Kazakhstan for 2003-2015.
 3. The State Program for Industrial and Innovative Development of the Republic of Kazakhstan for 2015-2019, approved by the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan № 627 dated June 9, 2014.
 4. Code of the Republic of Kazakhstan dated October 29, 2015 N 375-V ZRK «The Entrepreneurial Code of the Republic of Kazakhstan».
 5. The Law of the Republic of Kazakhstan dated June 12, 2014 № 209-V «On Amendments and Additions to Some Legislative Acts of the Republic of Kazakhstan regarding the Issues of Investment Climate Improvement».
 6. The official website of the National Bank of the Republic of Kazakhstan // <http://www.nationalbank.kz/>
 7. Briefing Dedicated to Doing Business Ranking, WB and IFC 2017 // <http://newtimes.kz/ekonomika>
 8. Investment climate of Kazakhstan // <http://nb.kz/21431/>
 9. The Global Competitiveness Report World Economic Forum <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>
 10. D. Satpayev. Will Terrorist Attacks Undermine the Investment Climate in Kazakhstan? 2016 // ratel.kz/outlook
-
1. Кадерова Н.Н. Финансирование и кредитование инвестиций: Учебное пособие. - Алматы: Экономика, 2011. – 436с.
 2. Стратегия индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2003 – 2015 годы.
 3. Государственная программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2015 – 2019 годы, утвержденная Указом Президента Республики Казахстан от 9 июня 2014 года № 627
 4. Кодекс Республики Казахстан от 29.10.2015 N 375-V ЗРК «Предпринимательский кодекс Республики Казахстан».
 5. Закон Республики Казахстан 12 июня 2014 № 209-V «О внесении изменений и дополнений некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам совершенствования инвестиционного климата».
 6. Официальный сайт Национального Банка Республики Казахстан // <http://www.nationalbank.kz/>
 7. Брифинг, посвященный рейтингу DoingBusiness ВБ и МФК 2017 // <http://newtimes.kz/ekonomika>
 8. Инвестиционный климат Казахстана // <http://nb.kz/21431/>
 9. Глобальный отчет о конкурентоспособности World Economic Forum <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>
 10. Сатпаев Д. Подорвут ли теракты инвестиционный климат в Казахстане? 2016 // ratel.kz/outlook

Sanabayeva D.U.

Cand.Sc. Law,

University of International Business

THE PROBLEMS OF DEFINITION OF THE NOTION «TERRORISM»

Relevance

Terrorism in modern society is a complex, multifaceted, and extremely negative social and political phenomenon that for a long time has spilled over national boundaries of individual nations and become a threat which tends to be extensive not just as a threat for individual

citizens in a particular country, but as a large-scale threat for security of the entire world community.

Definition of such notions as "Terrorism" and "International Terrorism" is within the international legal range of problems. For today, however, because there are contrasting points of views, perceptions of various terrorism forms (religious terrorism, international terrorism, such form of terrorism as computer terrorism or cyber terrorism is becoming increasingly popular, as well as individual terrorism, economic terrorism, and other kinds) differ in opinions of specialists with

wide ranging knowledge in political sciences, jurisprudence, and international affairs and international community practitioners and in understanding of domestic national security by many nations and often some nations simply are unwilling to bind themselves with a precise formulation.

Goals

The study aims to explore individual approaches by eminent scientists to define the notion of terrorism both in theory and in practice. It is intended to analyze the international legislation and to propose several recommendations to the counter-terrorism laws of the Republic of Kazakhstan.

Objectives

1. There is currently no universal definition of "Terrorism", while it is clear that this is the elaboration of a single universally accepted legal definition of terrorism that is one of the greatest challenges and unfortunately it still remains a challenge especially when it comes to such notion as "International Terrorism".

2. Based on international legal practice and practical counterterrorism skills, the study provides recommendations aimed to improve the national laws of the Republic of Kazakhstan and practical recommendations on countering and combating terrorism.

"The world lives in conditions of terrorism pandemic. Terrorism can be defined as a social phenomenon representing the use of extreme violence and threats of violence to intimidate enemies for the achievement of specific objectives. Despite different approaches made by scientists in various fields of social sciences to the notion of terrorism, it is possible to pinpoint its common features such as: certain actions; the most dangerous forms of violence; commitment of socially dangerous acts against life, health, rights, and legal interests of people; a kind of political violence committed to change the political order; a way to achieve goals in solution of various problems combined with illegal acts." (reference 1)

"The threats of terrorism today have profoundly changed our notions about internation-

al security. Terrorism does not choose boundaries and does not classify countries into rich and poor ones. We still do not have the only and common decision on facing up to this threat," – stated Nursultan Abishevich Nazarbayev in his address (reference 2).

On May 31, 2016 Astana hosted the International Conference "Religions against Terrorism". Representatives of 40 nations, parliamentarians, heads of international organizations and religious leaders, diplomats and experts expressed themselves on the threat to modern civilization in the Palace of Peace and Reconciliation. President Nursultan Abishevich Nazarbayev called for the conference participants to focus their efforts to eliminate the ideological basis of the terrorism. In the view of the President, for that reason there is a need to redouble our combined efforts in "decent facing up to this global threat". "It is critically important to focus our efforts to eliminate the ideological basis of terrorism, as well as via the broad and qualitative awareness-raising work of political figures, spiritual guides, opinion leaders, and media," – added the President. (reference 2)

In the early 1980s the US Central Intelligence Agency made one of the attempts to arrive at the clear definition of terrorism in which terrorism is defined as "a threat of violence or violence by any individual or group, whether acting for or in opposition to established governmental authority." (reference 3)

The USA has about ten different basic definitions of terrorism. Moreover, the law of each state may interpret such definitions in its own way. It could therefore be deduced that terrorism is seen as tactics of indiscriminate violence often used to serve the political ambitions.

The Federal Law, "Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001" also known as "Patriot Act", approved by the USA in 2001, considers "Terrorism" only in two aspects: within own needs and challenges and in a broader sense – in the immigration aspect.

The Resolution of the United States Congress that was adopted on September 18, 2001 decided that the President is authorized to use all necessary and appropriate force against

those nations, organizations, or persons he determines planned, authorized, committed, or aided the terrorist attacks that occurred on September 11, 2001, or harbored such organizations or persons, in order to prevent any future acts of international terrorism against the United States by such nations, organizations or persons.

The next step was taken toward issue of the Presidential Military Order dated November 13, 2001 which considerably extended competences of the US President in the field of prosecution and detention of suspects, including beyond the US national boundaries, with no guarantee of due process.

More discriminatory act was the US Act - Part 4 "Antiterrorism, Crime and Security Act of 2001" that gave the right to indefinitely detain foreign citizens suspected of involvement in terrorism, with no arraignment. This Act, at our discretion, has an unprecedented violation of the international law principles, it should be mentioned that such detention cannot be applied to British citizens suspected of involvement in terrorism.

The US example shows all the difficulties in definition of terrorism even within the same legal system.

By decision of the Council of the European Union dated September 24, 2001, under the plan for combating terrorism there were founded new judicial and police institutions for investigations of terrorist activities. Also agreements were reached on exchange of information between member states and on related intelligence activities. The significant contribution of the EU Council was the Framework Decision "On Combating Terrorism" of December 07, 2001 which fixed the international definition of terrorism.

The following Council Framework Decision "On Combating Terrorism" of June 13, 2002 (2002/475/JAI) outlines that Terrorism constitutes one of the most serious violations of those principles. Although it is focused to combat terrorism by rules of the substantive criminal law identifying common signs of "terrorism offences" (Article 1), providing sanctions to their actors (Article 5), and defining the notion of "terrorist groups" (Article 2), the

Framework Decision, however, does not define "Terrorism" and does not refer to specific characteristics that separate terrorist violence from non-terrorist one that, in our view, is essential.

"Although the international community has adopted a number of international treaties that are designed to combat specific types of terrorism, the UN level to date there has been no agreement on a definition of terrorism." (reference 4)

It should be noted, however, that such attempts were made previously, in particularly in 1976 specialists dealing with counter-terrorism worked on the term "Terrorism" within activities of the Committee on Legal Affairs (The Sixth Committee) of the United Nations General Assembly, including Raymond Aron, who analyzed the terrorist phenomenon from the psychological point of view and made differentiation of terrorism from other forms of violence. Also Arechaga E. also placed emphasis on psychological impact that has an act of violence in society. Such understanding of a terrorism act seems too impersonal since modern terrorism pursues broader goals than commitment of an individual act such as political assassination or removal. Modern terror, as we see it, aims to destabilize social and political situation, change or attempt to change constitutional system, and solve inter-ethnic issues by force.

Thus, excessively detailed or incomplete definitions that do not reflect the entire objectivity often condemn certain types of violence instead of describing terrorism exhaustively and adequately.

In our view, the Shanghai Cooperation Organization (SCO) defined terrorism most precisely. In June 2001 the Shanghai Convention "On Combating Terrorism, Separatism, and Extremism"

The Shanghai Convention defines terrorism as an act intended to cause death or serious bodily injury to a civilian, or any other person not taking an active part in the hostilities in a situation of armed conflict or to cause major damage to any material facility, as well as to organize, plan, aid and abet such act, when the purpose of such act, by its nature or context, is

to intimidate a population, violate public security or to compel public authorities or an international organization to do or to abstain from doing any act, and prosecuted in accordance with the national laws of the Parties. (reference 5)

The Anti-Terrorist Center of CIS member-states was set up within coordination of interactions between competent authorities of the CIS member states in combating international terrorism and other manifestations of extremism. (reference 6)

By decision of the Council of Heads of the CIS States dated June 21, 2000, the Model Law on Combating Terrorism was drafted and this gave basic concepts, including Terrorism is as an ideology of violence and the impact on the practice of decision-making by the government bodies, local authorities or international organizations related to the intimidation of the population and (or) other forms of illegal acts of violence. The Model Criminal Code also was elaborated within the Inter-parliamentary Assembly of the CIS member states. (reference 6)

Special recognition is due to definition of terrorism that was formulated in Article 1 of the Treaty on Cooperation among the States Members of the Commonwealth of Independent States in Combating Terrorism (the Treaty was signed in Minsk on June 04, 1999) which defines terrorism as an illegal act punishable under criminal law committed for the purpose of undermining public safety, influencing decision-making by the authorities or terrorizing the population, and taking the form of:

- violence or the threat of violence against natural or juridical persons;
- destroying (damaging) or threatening to destroy (damage) property and other material objects so as to endanger people's lives;
- causing substantial harm to property or the occurrence of other consequences dangerous to society;
- threatening the life of a statesman or public figure for the purpose of putting an end to his State or other public activity or in revenge for such activity;
- attacking a representative of a foreign State or an internationally protected staff member of an international organization, as well as

the business premises or vehicles of internationally protected persons;

- other acts classified as terrorist under the national legislation of the Parties or under universally recognized international legal instruments aimed at combating terrorism. (reference 7)

The above definitions show that positions of individual states in combating terrorism are similar in a certain sense, thus we would like to express the hope that approximation of national counter-terrorism legislation will be provided, right up to development of the common counter-terrorism laws. Clearly understanding that when the foreign policy is implemented any state is guided by national interests that may coincide with the international position, therefore it is necessary to make an effort to avoid a double standard in terrorist threat assessment.

Once again it should be noted that combatting terrorism includes a range of actions:

- legal actions against terrorism that include national laws, international conventions against terrorism and organized crime;

- preventive measures that include control over sales of weapons and other instruments of mass destruction, as well as control over illegal sales of weapons; operational, investigative, technical, and protective averting terrorist acts

- measures on inter-state and interregional cooperation in combating terrorism

In 2016, within the context of the fight against terrorism, the Russia made a number of changes to the Criminal Code and Code of Criminal Procedure of the Russian Federation, in terms of additional counter-terrorism measures. On June 24, 2016 the State Duma of the Russian Federation changed the age of criminal responsibility (Article 20, clause 2) – criminal liability for offences begins at the age of 14 under Articles 205-207

the Criminal Code of Kazakhstan which is one of the fundamental tools for combatting terrorism and extremism and in 2013 the Republic of Kazakhstan took this important step on strengthening punishments in the area of counter-terrorism enhancing criminal liability for crimes of a terrorist nature. We believe that it is necessary to supple-

ment the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan by analogy with international experience and criminalize failure to report a terrorist offence.

Conclusions

It is clear that terrorism in modern society is complex, multifaceted, and extremely negative social and political phenomenon that for a long time has spilled over national boundaries of individual nations and become a threat which tends to be extensive not just as a threat for individual citizens in a particularly country, but as a large-scale threat for security of the entire world community.

Another complication is that nowadays terrorism constitutes powerful structures and gangs that are provided with weapons and munitions and have virtually unlimited financial and economic capabilities.

Prominent examples may be seen in the present situation of some countries, such as the Middle East, Afghanistan, Tajikistan, North Caucasus, etc.

The world community still has not reached consensus and has not yet reached an agreement on elaboration of definitions of "Terrorism" and "International Terrorism".

As already noted, a different approach of nations to assessment and interpretation of terrorism notions leads to reverse and negative phenomena in international legal space since there are enormous discrepancies in legal anti-terrorism practices of some states.

We see that to provide a clear, comprehensive definition of "Terrorism" it is crucial that this area must encompass the whole range of approaches and scientific knowledge, even in many areas, as well as cover the whole complex of knowledge on the part of social phenomena and combine them in a single whole, i.e. there is a need in an interdisciplinary approach.

Thus, international terrorism can be defined as a well-established system of linkages between terrorist organizations throughout the world all of which are well-structured and have strong channels of funding and weapons.

In that regard, it seems necessary to make amendments to the laws in force of the Repub-

lic of Kazakhstan, specifically to the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan.

Unwillingness of some nations to lay under international legal obligations complicates the cooperation against international terrorism which demonstrates the invisibility of terrorist activities.

PROPOSALS:

Despite amendments to the laws in force of the Republic of Kazakhstan, lawmakers have instituted a range of measures on modification of current laws, specifically changes to the Criminal Code, Code of Criminal Procedure, Criminal Executive Code, Administrative Offences Code, and Entrepreneurship Code to increase the severity of a punishment which for the most part was instigated by events in Aktobe and Almaty when terrorist actions resulted in terrible consequences leading to human casualties and as a result became a threat to security of the state. Moreover, amendments were made in the Laws of the Republic of Kazakhstan "On Combating Terrorism", "On Religious Activities and Activities of Religious Associations", "On Security Activities", "On State Control over the Circulation of Certain Types of Weapons", "On Tourism Activities", "On Communication", "On State Services", and some other laws. Control over religious activities, migration, etc. is of great importance.

Since terrorism is a factor of internal and foreign policy of the state:

- 1) It is necessary to tighten the anti-terrorist legislation. It might be useful to enhance responsibility under articles of the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan related to offences, crimes against public security and public order. Following the example of the Russian Federation it is necessary to expand the categories of people criminally liable for acts of terrorism, specifically to make relatives of a terrorist and "persons whose life, health and well-being he/she values" by virtue of "established personal relations" to be responsible for compensation of damages caused by a terrorist attack

- 2) Amendments should be made to the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan

and authorities of the President of Kazakhstan should be extended on prosecution of terrorism abroad following the US example.

3) Within the UN or other international organizations that aim to fight terrorism, criminal responsibilities must be established for shameful point of view, advocacy – glorification of Terrorism. For it is such an ambiguous assessment of terrorism and terrorists, as glorification of terrorists, that leads to the growth of nationalism and separatist aspirations. Particularly as the indifference to such a phenomenon recently has spread across all countries as the most dangerous social vice.

4) The issue arises whether is feasible to increase and rationally use expenditures that go to cover costs of security forces, their equipping, and improvement of special skills. Within today's realities there is a need to conduct police and military operations on a regular basis (so in August 2016 under the Collective Security Treaty the contingent of the Armed Forces of Kazakhstan, Russia, Armenia, Belorussia,

Kirgizia, and Tajikistan participated in combined exercises with collective rapid response forces of the "Interaction 2016" CSTO) and to increase and organize the international cooperation in collection and exchange of information on combating terrorism.

5) In the context of fight against terrorism, taking into account experience acquired by other countries, it is advisable to stay ahead of the curve, namely put into practice the preventive methods, such as participation of civil society in combating terrorism, public associations, etc.

However, we would like to note that since countries have their own distinctive features, various legal prerequisites and conditions, ethnic differences, and different legal framework and each country solves the problem of combating terrorism in its own way, it is not appropriate to fully draw on the experience gained by foreign countries or an individual country in fight against terrorism, but it is necessary and needed to use advanced technologies.

References

1. Joseph Borisovich Linder. Historian of special services, writer
"News-Kazakhstan" IA Author ABTOP: NUR.KZ 31 МАЯ 2016
Source: <http://khabar.kz/ru/news/obshchestvo/item/56652-v-stolitse-prokhodit-konferentsiya-religii-protiv-terrorizma>
3. the US Central Intelligence Agency <https://www.cia.gov/index.html>
4. The Rome Statute of the International Criminal Court does not contain express reference to acts of terrorism, despite a number of proposals in earlier drafts. However the Statute does apply to and define a number of crimes including crimes against humanity and other offences that can include acts of terrorism. Terrorist acts can, in certain circumstances, constitute crimes against humanity. For details and further references, see A. Cassese, International criminal law (Oxford, 2003), pp. 120-132.)
5. (article 1) "On Combating Terrorism, Separatism, and Extremism" (Shanghai, June 15, 2001) <http://ecrats.org/>
<http://www.cisatc.org/>
Gavrilin Y.V., Smirnov L.V. Modern Terrorism: Nature, Typology, Problems of Countering. Training manual. – M.: JI of the MIA of Russia, Knizhniy Mir, 2003.- 66 p.]

Кошкина Ольга Валентиновна

PhD, доцент,

Университет Международного Бизнеса, РК, г.

Алматы

o.koshkina@mail.ru

Кошкина Наталья Валентиновна

Магистр, ст преподаватель,

AlmaU, РК, г. Алматы

knb_ntu@mail.ru

МЕХАНИЗМ ТРАНСФОРМАЦИИ РЫНКА ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ: БИЗНЕС- МОДЕЛЬ ПЕРЕРАСПРЕДЕЛЕНИЯ КАПИТАЛА

АНЫҚТАМА

Экономикалық жүйелердің қазіргі жағдайдағы даму үрдісі қаржы құралдар нарығын трансформациялау үдерісінің мазмұны мен мәніне жаңа тәсілдерді қолдануды қажет етеді. Мұндай трансформация қаржы рыногының сегменттері арасында ақша капиталының қайта бөлу тиімділігіне әсер етеді, макро және микроденгейде қолданыста болмаган ресурстардың ссудалық және инвестициялық капиталға айналынан экономикалық тиімділік алуға жағдай жасайтын кондициондық механизмдердің маңыздылығын арттырады. Айта кету қажет, капиталды, ресурстарды, қаржы рыногы мен қаржы төтіктерін трансформациялау үдерісіне қатысы бар гылыми жұмыстарға қарамастан қазіргі жағдайда экономикалық әдебиеттерде қаржы төтіктерін трансформациялау түсінігін, мазмұнын, түрлерін және осы үдерісте қызмет ететін төтіктердің негізгі қағидаттарын зерттейтін гылыми жұмыстар жоқ.

Түйін сөздер: қаржы құралдары, несие нарығы, депозит нарығы, бағалы қағаздар нарығы, валюта нарығы, сақтандыру нарығы

АННОТАЦИЯ

Современные тенденции развития экономических систем предполагают совершенно новые подходы к сущности и содер-

жанию процессов трансформации рынка финансовых инструментов. Поскольку такая трансформация влияет на эффективность перераспределения ресурсов между сегментами финансового рынка, возрастает значимость кондиционного механизма, позволяющего получить экономический эффект от преобразования бездействующих ресурсов в активный ссудный или инвестиционный капитал как на макро, так и на микроуровне. Необходимо отметить, что, несмотря на наличие существенного количества научных трудов, касающихся процесса трансформации капитала, ресурсов, а также финансового рынка и финансовых инструментов, на сегодня в экономической литературе вообще отсутствуют исследования в отношении понятия, содержания, видов трансформации именно финансовых инструментов, а также основных принципов действенного механизма данного процесса.

Ключевые слова: Финансовые инструменты, кредитный рынок, депозитный рынок, рынок ценных бумаг, валютный рынок, страховой рынок.

ANNOTATION

Modern development trends of economic systems suggest completely new approaches to the matter and content of transformation processes of financial instruments' market. Due to the fact, that such transformation affects the effectiveness of distribution of capital across segments of financial market, importance of the conditional mechanism increases as it allows to create economic effect from transforming inactive resources into active loan or investment capital on macro and micro levels.

It should be noted that despite the existence of substantial quantity of scientific works on the transformation process of capital, resources, financial market and financial instruments, today there is no research on the concept, content and transformation types of namely financial instruments, as well as the main principles of the process mechanism.

Keywords: Financial instruments, credit market, deposit market, securities market, foreign exchange market, insurance market.

Международные потоки капитала важный экономический процесс для любого государства. В этом процессе: импорт, экспорт и обращение капитала в другой стране. Процесс оказывает влияние как на экономику государства, так и на мировую экономику в целом [1].

В основе причин движения капитала лежат трансформационные процессы. Причинами движения капитала можно назвать следующее:

- изменение инвестиционной привлекательности;
- необходимость в высококвалифицированных кадрах и финансовых ресурсах для создания научно-технической продукции;
- создание совместного бизнеса с другими странами, создание филиалов в других странах;
- желание субъектов бизнеса упростить таможенные барьеры для ввоза товаров.

Отток капитала вызывается также его избытком или перенакоплением. В этих условиях перераспределение ресурсов на международном уровне становится необходимым.

Исследуя потоки капитала необходимо отметить отрицательные и положительные процессы. В странах с развитой промышленностью отток капитала приводит к уменьшению ресурсов для инвестиций. При оттоке капитала происходит только сырьевое развитие страны, это создает препятствия для национального прироста капитала. Если же движение капитала совершается между развитыми странами, это способствует кон-

куренции, что в итоге приводит к развитию промышленности. Если рассматривать движение капитала как экономический процесс, то здесь капитал в целях получения прибыли перетекает в другую страну. Такие процессы приводят к росту мировой экономики. Страна, имеющая достаточно капитала увеличивает возможности для инвестиционных вложений. В результате внешней торговли достигается больший экономический эффект. Однако потоки капитала без привлечения иностранных инвестиций приводят к замедлению экономического развития. Такие процессы приводят к ухудшению платёжного баланса и отрицательно сказываются на уровне занятости. Импортирующие капитал страны, наоборот, создают новые рабочие места, развиваются новые технологии, что в итоге ускоряет экономический рост. Таким образом, международное движение капитала приводит к трансформационным преобразованиям экономических процессов.

Следует отметить, что движение капитала не предполагает миграцию инвестиционных товаров. При приобретении инвестиционных товаров сделка считается внешней торговлей. В случае, когда инвестиционный товар ввозится в другую страну в качестве вклада в уставный капитал, такая сделка рассматривается как отток капитала [2].

Финансовые инструменты, созданные для перетока капитала, способствуют упрощению этого процесса. Классификация международных потоков капитала представлена в таблице 1.

Таблица 1 - Классификация потоков капитала (перераспределение ресурсов)

Классификация	Вид капитала
По функциональному назначению	Ссудный капитал Предпринимательский капитал
По целевому назначению	Прямые инвестиции Портфельные инвестиции
По принадлежности	Частный капитал Государственный капитал Капитал международных организаций
По срокам	Краткосрочный капитал Долгосрочный капитал

Примечание – Составлено на основе источника [3]

Анализируя представленную классификацию нужно отметить, что классификация приводится по функциональному и целевому назначению, по принадлежности капитала и срокам. Переток капитала осуществляется в форме ссуд. Ссудный капитал представляется государственными и частными субъектами. Ресурсы передаваемые другим странам выдаются с целью получения процента от использования. Предпринимательский капитал это ресурсы передаваемые в производство с целью получения дохода. Движение предпринимательского капитала происходит с помощью инвестирования.

Государственный капитал это ресурсы государства, передаваемые по решению правительства и межправительственных организаций. Государственный капитал приобретает формы займов и взаимопомощи. Частный капитал это средства частных субъектов бизнеса, банков и негосударственных организаций. Источником перераспределляемого капитала являются ресурсы частных фирм. Такие инвестиции направлены на создание филиалов или компаний, например, за границей. Финансовые инструменты, которые при этом используются, приобретают форму кредитов. Движение капитала при этом имеет относительную самостоятельность, но государственные структуры контролируют и регулируют данные перемещения.

При международном переливе капитала, в зависимости от того, кто является вывозящей стороной, разделяют: частный, государственный и вывоз капитала международными компаниями. Таюже разделяют вывоз капитала по срокам: краткосрочный и долгосрочный.

На современно этапе в отток и приток капитала включено достаточно большое количество стран. Используются различные финансовые инструменты при этом. Присутствует тенденция, когда одна и та же страна является и экспортёром и импортером капитала. Как отмечалось ранее движение капитала между странами оказывает влияние на трансформационные преобразования в экономике. При трансфере капитала трансформируется мировая эко-

номика. Капитал, найдя прибыльное вложение, впоследствии увеличивает инвестиционную активность, при этом ускоряются темпы экономического роста, усложняется и видоизменяется международное сотрудничество. При взаимных инвестициях меняются экономические связи между странами, меняется специализация и кооперация производства. Увеличивается также товарообмен между государствами.

Международные потоки капитала осуществляются и при осуществлении финансовой помощи, которая оказывается зарубежными государствами и международными организациями (МВФ, МБРР, др.). Международные потоки капитала осуществляются с помощью международного кредита. Условием предоставления такого кредита является необходимость возврата с выплатой процента в установленный срок. Такая форма международного перетока капитала реализуется посредством финансовых инструментов.

Международный кредит способствует интернационализации производства и обмена, образованию и трансформации мирового рынка. Классификация международного кредита представлена в таблице 2:

Основой использования международных кредитов является их целевое назначение. При этом осуществляется трансформация промышленности, приобретаются новые виды и формы производства и технологии, трансформируется инфраструктура, меняется потенциал субъектов бизнеса. Методологической основой для изучения международного движения капитала является показатель «чистый ввоз и вывоз капитала частным сектором», Private Capital flows, FDI flows.

Показатель «Чистый ввоз и вывоз капитала частным сектором» включает все операции частного сектора, зарегистрированные в финансовом счёте платёжного баланса. К частному сектору относятся все резиденты, за исключением государственного управления и органа денежно-кредитного регулирования. Отток или вывоз капитала включает в себя операции, связанные с ростом внешних активов либо со снижением внешних

Таблица 2 - Классификация международного кредита

Причины деления	Описание
по источникам	внутреннее и внешнее иностранное кредитование и финансирование внешней торговли
по назначению	комерческие, финансовые для обслуживания смешанных форм вывоза капитала
по видам	товарные, валютные кредиты. Операции с валютой страны заёмщика
по срокам	кратко-, средне-, долгосрочные кредиты
по кредитору	частные кредиты, правительственные, смешанные, кредиты международных и региональных финансовых организаций
по кредитному обеспечению	кредиты обеспеченные и бланковые
по технике предоставления	кредиты финансовые, зачисляемые на счёт заёмщика, акцептные, в форме акцепта траты импортером или банком, депозитные сертификаты, облигационные займы.

Примечание – Составлено на основе источника [4]

обязательств. Приток или ввоз капитала обеспечивается за счёт увеличения внешних обязательств или уменьшения внешних активов [5].

«Чистый ввоз и вывоз капитала частным сектором», который используется в Казахстане и России, не является экономически продиктованным индикатором. Это бухгалтерский показатель, при его расчёте не рассматривается экономическая суть транзакций. Та же необходима отметить, что показатель «чистый ввоз/вывоз капитала частным сектором» в текущей формуле расчёта не применяется в мировой практике. В этом показателе отсутствует статистическая зависимость между показателями инвестиционного климата и рассчитываемым показателем оттока капитала. В исследовании применяется этот показатель.

Как известно, любой механизм подразумевает структуру, институты, их функции и каналы движения. В связи с этим, под механизмом трансформации рынка финансовых инструментов мы подразумеваем чётко созданную структуру и кондиционно-функционирующий процесс перемещения элементов, обеспечивающих в комплексе синергийный эффект от такого перераспределения.

Следует отметить, что основным двигателем трансформационного механизма являются инвестиции, которые способствуют качественному преобразованию экономических процессов в стране, а также приносят соответствующий доход (экономический эффект).

Источниками трансформации выступают сбережения, преобразованные в накопле-

ния. Обеспечение экономического роста требует наращивания уровня инвестирования, что определяет значимость исследований по поиску путей формирования долгосрочных ресурсов. После многолетних ожиданий притока иностранных инвестиций с существенным ростом экономики и последующим наращиванием инвестиционного потенциала за счет мультипликативного эффекта пришло осознание реальности: рассчитывать следует на собственные возможности и практически единственным источником инвестиций являются долгосрочные (называемые также стабильными и управляемыми) ресурсы банков. Капитал банка, срочные депозиты юридических и физических лиц являются общепризнанной базой для вложений в долгосрочные активы. В настоящее время банки своей активной деятельностью показывают решимость привлечения на срочные вклады средств физических лиц: процентные ставки по срочным депозитам выросли до 10,5 % годовых в национальной и до 3 % годовых в иностранной валютах (рисунок 1).

В частности, имеется множество субмеханизмов трансформации рынка финансовых инструментов. В частности, единственным субмеханизмом можно назвать трансформацию депозитов до востребования в долгосрочные ресурсы, которые могут быть использованы как в качестве источников кредитования, так и инвестиционного капитала.

Как правило, основной базой такого субмеханизма выступают срочные вклады. Однако у банков имеются и существенные

более «дешевые» ресурсы в виде депозитов до востребования. Несмотря на их нестабильность и возможность востребования собственниками по их первому требованию в пределах фактического остатка средств по счёту, значительная их часть используется в качестве стабильных и управляемых долгосрочных ресурсов благодаря процессам трансформации.

Банковские технологии, применяемые в практической деятельности, позволяют трансформировать депозиты до востребования в долгосрочные ресурсы, используемые для кредитования и инвестирования. По существу, можно говорить о генерации, создании инвестиционных ресурсов коммерческими банками из депозитов до востребования.

Случайный характер формирования остатков на каждом текущем счёте приводит к формированию текущих пассивов банка как совокупности депозитов до востребования. И, если по отдельному счёту остатки средств распределяются от нуля до максимума, то по текущим пассивам формируются как стабильный неснижаемый их остаток в составе текущих пассивов, так и переменная их часть.

В целом функционирование субмеханизмов трансформации финансовых инструментов можно отобразить следующим образом. Пусть существуют ресурсы до их преобразования в активный капитал (X). Тогда субмеханизм трансформации этих ресурсов, формирующих постоянную ($const$) часть, можно рассмотреть как случайные величины X_i по каждому текущему счёту. Распределение величин X_i находится в широком диапазоне от нормального закона до показательного. Для простоты изложения будем рассматривать случаи нормально-го распределения, учитывая, что на общие зависимости и логику рассуждений это не оказывает принципиального значения.

Параметры распределения (дисперсия D , и математическое ожидание $E(x)$) по каждому из текущих счетов индивидуальны, по их совокупности или текущим пассивам банка в целом они суммируются согласно теории вероятностей. Постоянная часть тек-

ущих ресурсов (R_{const}) определяется как разность между математическим ожиданием текущих ресурсов ($E(X)$) и половиной диапазона распределения их переменной изменяющейся части (R_{var}), формируемой суммарными величинами ресурсов X ,

Диапазон стандартного отклонения от ожидаемого значения определяется правилом «трёх сигм», т. е. находится в пределах $\pm 3\sigma$ (R_{var}), где σ (R_{var}) – среднеквадратическое отклонение переменной части будущих ресурсов от трансформации текущих ресурсов.

Таким образом, величина постоянной части трансформированных текущих ресурсов определяется следующим образом:

$$R_{const} = E(X_i) - 3\sigma(R_{var}) \quad (1)$$

где

R_{const} – постоянная часть текущих пассивов

Данная зависимость наглядно иллюстрирует механизм трансформации начальных поступлений ресурсов в постоянную часть текущих средств, которые можно использовать в качестве источника ссудного или инвестиционного капитала. Их формирование обусловлено опережающим ростом математического ожидания, увеличивающегося по линейной зависимости прямо пропорционально от количества начальных ресурсов (n – число обслуживаемых клиентов) и средней величины ресурсов на этих счетах (R_{av}), по сравнению с более медленным расширением диапазона рассеивания переменной части трансформированных текущих ресурсов как суммарных начальных ресурсов до трансформации X_i , изменяющейся по экспоненциальной зависимости, что можно отобразить следующим образом:

$$R_{const} = R_{av} * n - 3\sigma\sqrt{n} \quad (2)$$

где

R_{av} – средняя величина начальных ресурсов на счетах

Необходимо отметить, что в формировании постоянной части текущих ресурсов, как

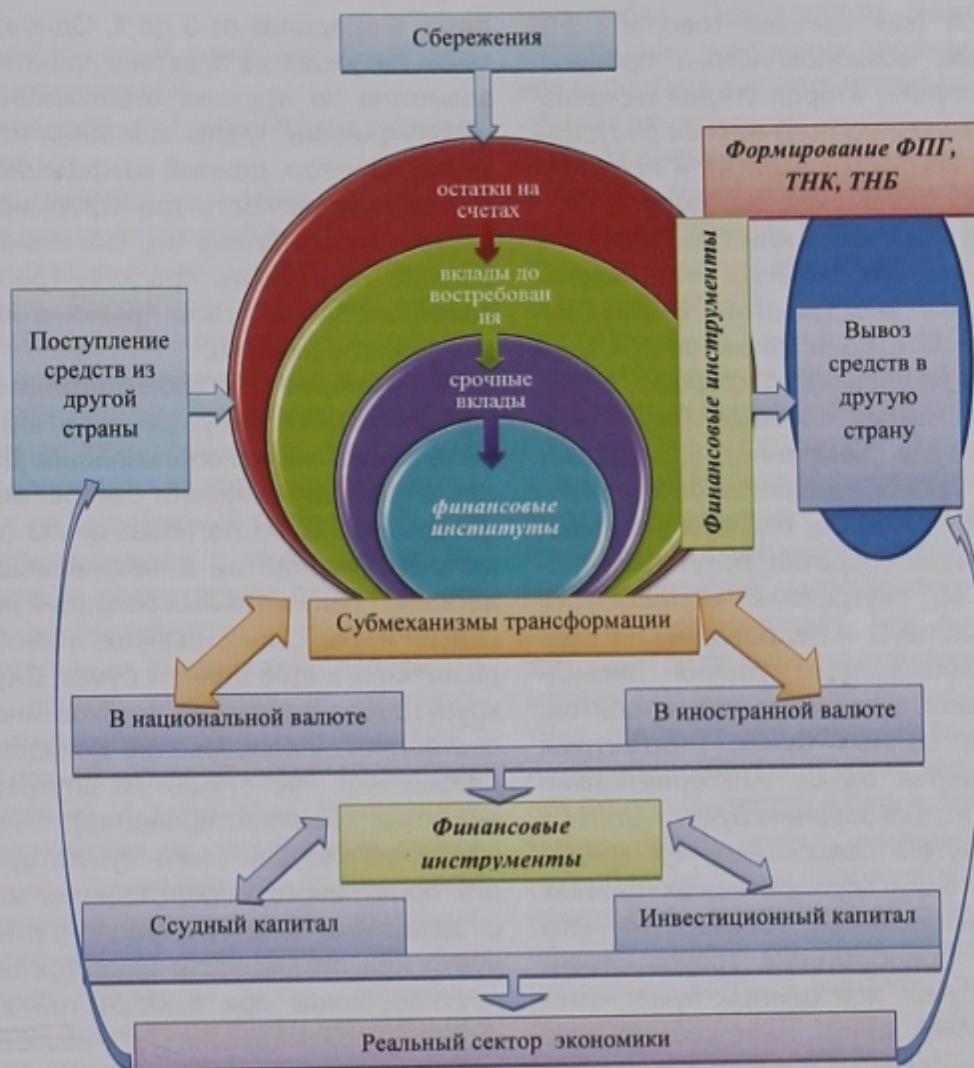

Рисунок 1 - Механизм трансформации рынка финансовых инструментов

Примечание – Составлено на основе исследований

стабильных ресурсов, банку принадлежит активная роль по расширению клиентской базы, увеличению количества обслуживаемых клиентов юридических, физических лиц и банков-корреспондентов. Но в дальнейшем формирование постоянной части текущих ресурсов происходит как бы само по себе, пассивно по отношению к банковскому менеджменту, в силу самой природы эффекта от трансформации.

Таким образом, рассмотренный механизм трансформации изначальных ресурсов в долгосрочные позволяет банкам генерировать стабильные денежные потоки инвестиций в национальную экономику, объем

которых для конкретного банка находится в прямой зависимости от клиентской базы или количества обслуживаемых комитентов, величины остатков средств на их счетах, а также уровня банковского менеджмента, позволяющего поддерживать стабильность изменяющейся части текущих ресурсов.

Вместе с тем, в банках также происходит и вторая часть трансформации ресурсов. В частности, в первой части механизма трансформации посредством финансовых инструментов, как было наглядно представлено выше, средства трансформируются в ссудный или инвестиционный капитал. Однако, на этом процесс трансформации не

заканчивается (как мы уже говорили это перманентный, возобновляемый процесс) и в работу вступает вторая стадия механизма – преобразование полученных ресурсов (капитала) в источник развития и приумножения средств (получения доходов).

Вновь для механизма или субмеханизма трансформации необходимо использование финансовых инструментов. В большей степени на этой стадии применяются ценные бумаги в различных их формах, видах и категориях. Иными словами, банки (или другие институты, компании) определяют направления преобразованных уже первично трансформированных текущих ресурсов.

Привлечённые средства могут быть использованы во внутреннем кругообороте банковской системы и направлены на поддержание необходимого уровня ликвидности, на рынок межбанковских кредитов, приобретение ценных бумаг, эмитентами которых являются банки. Альтернативами внутреннему использованию будут являться инвестиции путем предоставления кредитов, приобретения корпоративных ценных бумаг, финансирование государственного долга путем приобретения государственных ценных бумаг или ценных бумаг, эмитированных компаниями, либо размещение средств на финансовых и валютных рынках в целях проведения спекулятивных операций и другие [6].

В представленном механизме трансформации рынков финансовых инструментов протекание этих процессов можно отразить с помощью коэффициента трансформации ресурсов:

$$K_{tr} = \frac{Q_{in}}{R_{const}} \quad (3)$$

где

Q_{in} – объем будущих трансформированных вложений;

R_{const} – уже трансформированные текущие ресурсы.

Следует отметить, что максимально возможное и наиболее оптимальное значение коэффициента трансформации будет равно 1. То есть значение коэффициента нахо-

дится в пределах от 0 до 1. Одновременно, такая ситуация на практике практически невозможна по причине отвлечения средств на внутренние нужды компании или банка. Таким образом, данный коэффициент будет отражать полезность трансформированных ресурсов. Чем ближе его значение к 1, тем больше полезность средств, трансформированных посредством применения финансовых инструментов.

Полученные на второй стадии механизма (субмеханизма) ресурсы (капитал) должны быть эффективно использованы. Денежные средства, полученные от банков, могут быть использованы не по назначению (в случае получения кредита), а направлены на проведение спекулятивных операций на финансовых и валютных рынках, приобретение различных видов ценных бумаг. Внутренний кругооборот денежных потоков инвестиций составляет использование доходов от реализованных инвестиций на внутренние инвестиции (реинвестирование). Таким образом, на каждом этапе существует набор альтернативного использования имеющихся денежных средств. Предпочтение доходности или ликвидности является основным противоречием при выборе той или иной формы их размещения [7].

Практически на всех этапах трансформации рынка финансовых инструментов можно определить коэффициенты, характеризующие динамику процесса.

В результате такой методологический подход к оценке процесса трансформации рынка финансовых инструментов позволяет осуществить количественную оценку процесса трансформации одних ресурсов в другие посредством финансовых инструментов.

Нами предлагается использовать в качестве получения расчетного индекса, который поможет оценить трансформационный процесс, это коэффициент экономического эффекта от трансформации ресурсов посредством финансовых инструментов:

$$K_e = \sum_{i=1}^n \Delta_i \quad (4)$$

где

K_i – коэффициент экономического эффекта трансформации;

D_i – доходность от трансформированных i -х ресурсов.

Следует отметить, что механизм трансформации рынка финансовых ресурсов может функционировать как на микро, так и на макроуровне. Рассмотренный нами субмеханизм действует на микроуровне, однако подобные процессы возможны и в глобальных масштабах, например, между странами.

Глобальная трансформация достигается за счёт преодоления правовых ограничений входления на зарубежный рынок, открытия благоприятных рынков с точки зрения каналов сбыта и поступления ресурсов, повышения эффективности использования производственных мощностей. Одной из основных причин образования международной интегрированной структуры (МНС) может являться установление долгосрочных отношений с местными компаниями для проникновения на зарубежные рынки. Организации принимающих стран могут принадлежать к сети местных поставщиков, дистрибутеров, заказчиков, к которым иностранные партнеры могут присоединиться через альянс или путём включения в многонациональную компанию (МНК). Важным аспектом входления в новый рынок являются торговые ограничения со стороны правительства принимающей стороны. В частности, эти ограничения были первоначальной причиной образования союзов МНК с фирмами и правительствами развивающихся стран. Кроме того, действующее (или ожидаемое) местное законодательство, требующее от иностранных компаний вступления в альянсы с местными партнерами, либо определяющее их минимальный процент участия в местной организации, также приводит к созданию международной интегрированной структуры. Следует, впрочем, признать, что требования закона и протекционистские меры правительства являются меньшими по значимости факторами в сравнении с такими, как, например, получение доступа к новым ресурсам или достижение экономии на издержках за счёт «эффекта

масштаба». Посредством международной интеграции компании получают возможность доступа к дополнительным, возможно – более дешевым, материальным, финансовым, трудовым, информационным и другим ресурсам зарубежных стран: МСА – через своих иностранных партнеров, МНК – через свои зарубежные компании [8].

На начальной стадии удовлетворяются потребности в сырье (комплектующих), производственных мощностях, зданиях, сооружениях, в финансовых ресурсах, а также потребности в персонале (за счёт доступа к дешевой и квалифицированной рабочей силе, обеспечения предприятий кадрами линейных и функциональных менеджеров). Рационализация международного производства предполагает, что определённые компоненты больше не производятся в двух местах с разными затратами, а переносятся туда, где издержки ниже. Но здесь есть ещё и дополнительное преимущество. Так как объём производства в более благоприятном месте теперь выше, дальнейшее снижение средней стоимости единицы продукции может быть достигнуто за счёт повышения эффективности по мере расширения производства, которое выражается в снижении средних затрат при увеличении объёма выпуска. Снижению затрат способствуют также уход от дублирования инвестиций и затрат на НИОКР, распространение и обмен технологиями и ноу-хау, открытие благоприятных сырьевых рынков, международное разделение труда, возможности финансового и налогового планирования с учётом особенностей функционирования финансовых рынков и государственной экономической политики в различных странах [9].

Трансформация финансовой системы, по нашему мнению, осуществляется наряду со структурными преобразованиями и с помощью финансовых инструментов. С нашей точки зрения, трансформация финансовых инструментов представляет собой перманентный процесс преобразования активов в ссудный или инвестиционный капитал посредством финансовых инструментов, способный принести соответствующий экономический эффект.

Основными принципами эффективной трансформации финансовых инструментов нами были обозначены: прозрачность, транспарентность, неразрывность и достаточность. Таюже нами были выделены виды трансформации финансовых инструментов, такие как: макро и микроэкономическая, глобализированная и локальная, стандартная и синдикатная, инфраструктурная и инструментальная.

Как известно, любой механизм подразумевает структуру, институты, их функции и каналы движения. В связи с этим, под механизмом трансформации рынка финансовых инструментов мы подразумеваем чётко созданную структуру и кондиционно-функционирующий процесс перемещения элементов, обеспечивающих в комплексе си-

нергийный эффект от такого перераспределения.

Следует отметить, что основным двигателем трансформационного механизма являются инвестиции, которые способствуют качественному преобразованию экономических процессов в стране, а также приносят соответствующий доход (экономический эффект).

Рассмотренные трансформационные процессы и финансовые инструменты позволяют нам сделать вывод о том, что на финансовых рынках происходят трансформационные процессы, которые специфичны для каждого сектора. Анализ таких изменений очень важная составляющая для эффективного развития финансового рынка Казахстана.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Кошкина О.В. Международные потоки капитала в Казахстане//Сборник статей по материалам XXVIII Международной заочной научно-практической конференции «Научная дискуссия: вопросы экономики и управления», Международный центр науки и образования.-М., 2014.-№7(28).- С.47-52
2. Экономические науки. Электронный ресурс //<http://newinspire.ru/>
3. Учебные материалы ВГУЭС. Электронный ресурс // http://abc.vvvsu.ru/Books/l_mirekon1/page0050.asp
4. Международный банковский институт. Электронный ресурс. // http://eos.ibi.spb.ru/umlk/7_6/5/5_R0_T9.html
5. Официальный сайт национального банка Республики Казахстан. Платежный баланс и внешний долг Республики Казахстан// <http://www.nationalbank.kz/?docid=626&switch=russian>
6. Сизова Ю.С., Световцева Т.А. Оценка эффективности механизма трансформации сбережений населения в банковские кредиты на примере ОАО «Курскпромбанк»// Журнал. Имущественные отношения в Российской Федерации.- 2008.- № 1.- С.14-34
7. Тренина Е.С. Управление трансформацией сбережений населения в банковские кредиты : дис...канд.экон. наук : 08.00.10. - Иваново, 2003.- 217 с.
8. Osborn R., Baughn C. Forms of Interorganizational Governance for Multinational Alliances // Academy of Management Journal.-2010.- № 33 (3).- P.503-519
9. Организация стратегического планирования в международной фирме. Лекции//Электронный ресурс/
<http://studall.org/all-61067.html>

УДК 336.7

Утеев Бақытнур Жұмашевич
Халықаралық бизнес университеті
Асенова Айгерім Еркінкызы
Халықаралық бизнес университеті
6M050900 «Қаржы» мамандығының
магистранты

КӘСІПОРЫННЫҢ АҚША ҚАРАЖАТТАРЫ АҒЫМЫН ЖОСПАРЛАУ

Осы мақалада кәсіпорынның ақша қаражаттарын жоспарлау мен болжау, оларды басқарудың негізгі теориялық мәселелері қарастырылған.

Кілт сөздер: ақша ағымдары, бухгалтерлік есеп, ақша қаражаттарының қозғалысы, төлем балансы.

Планирование денежных потоков предприятия

В данной статье рассматривается планирования и прогнозирования денежных потоков предприятия, а также основные теоретические аспекты управления денежными средствами.

Ключевые слова: денежные потоки, бухгалтерский учет, движение денежных средств, платежный баланс.

Planning of cash flows of the company

This article examines and forecasts the cash flows of company, as well as equipped the theoretical aspects of money management.

Key words: monetary flows, accounting, cash flow, balance of payments.

Кәсіпорынның белгілі бір уақытқа алынған жалпы капиталы тұрақты, алайда уақыт өте келе ол өзгеріске үшірайды. Кәсіпорынның капиталы үнемі қозғалыс үстінде. Кәсіпорындар арасындағы бәсекелестік үнемі өзгерістегі шарттарға тез бейімделуді қажетсінеді. Мұндай шарттарға: біршама капитал салымын қажет ететін технологиялық жетістіктер, инфляция, пайыздық мөлшерлемелердің өзгерісі, са-

лықтық заңдылықтар – бұлардың барлығы кәсіпорын капиталының қозғалысына үлкен әсер етеді. Сондықтан да кәсіпорын аясындағы капитал қозғалысын тиімді басқара білу қажет [1].

Ақша қаражатының негізін, бөліну механизмін, оны жоспарлай және болжай білу, кәсіпорын қызметінің күтілетін нағижеге жету, яғни пайда табудағы басты құралы болып табылады.

Ақша қаражаттары – бұл кәсіпорынға жоғарғы өтімділікті қалыптастыратын және қызметті таңдаудағы еркіндік беретін активтердің ең өтімді категориясы [2].

Кәсіпорынның тұрақты қызмет етуі үшін негізгі шаруашылықтың бірі ақша қаражаттарымен қамтамасыз етілу деңгейі болып табылады.

Ақша қаражатының ағымы үш түрлі қызмет бойынша бөлінеді:

- ағымдық;
- инвестициялық;
- қаржылық.

Қалыпты қызметтің жүзеге асырып жатқан кәсіпорындарда ағымдық қызметтіндегі ақша қаражаттарының ағымы инвестициялық және қаржылық қызметке бағытталуы мүмкін. Мысалы, қысқа және ұзақ мерзімді несиелер мен зайдарды өтеуге, сонымен қатар зайдарды берушілерге пайыздарды төлеу.

Негізгі қызмет пайданың басты көзі болғандықтан ол ақша қаражаттарының негізгі көзі болуы тиіс.

Негізгі қызмет – кәсіпорынның негізгі кірістерінің көзі болып табылатын қызмет және инвестициямен, қаржымен байланыссыз басқа да қызмет түрлері.

Ақша қаражаттары ағымы – бұл кәсіпорынның есепті және жоспарланған уақыттаты алатын және төлейтін ақша қаражаттарының жынытыбы.

Ақша қаражаттарының қозғалысын жоспарлау бухгалтерлік есептің кассалық әдісі негізінде құрылады. Яғни, барлық түсімдер мен төлемдер ақшаның кассаса нақты төлеңүі немесе банктің есепті шотына аударылуы негізінде есепке алынады.

Ақша қаражаттарының ағымы болжамы, өзімен бірге кассалық әдіс негізінде құрыл-

Кесте 1 - Негізгі қызмет бойынша ақша қаражатының түсімдері мен шығыстарының негізгі бағыттары

Түсімдер		Шығыстар
1	Өнімді еткізуден түскен табыс	1 Жабдықтаушылар мен мердігерлердің шоттары бойынша шығыста
2	сатып алушылар мен тапсырыс берушілерден аванс алу	2 Енбекақы төлеу
3	Басқа да түсімдер (жабдықтаушылардың ақша қаражаттарын қайтару)	3 Өлеуметтік сақтандыруға және бюджеттен тыс қорларға аударымдар
-		4 Салық бойынша бюджетпен есеп айрысу
-		5 несие бойынша пайыздар төлеу
-		6 аванстар

ған пайда және шығындар туралы есепті ұсына отырып, жоспарланатын түсімдер мен шығыстар құрылымын ашады.

Ақша қаражаттары ағымының есебін құру және болжамдау келесілерге әкеледі:

- ақша қаражатының қажетті көлемін анықтау;
- сату көлемін болжамдау;
- ақша қаражаттарының түсімін болжамдау;
- ақша қаражаттарының төлемдерін болжамдау;
- есепті кезең соңына арналған бос ақша қаражатын анықтау;
- үлкен көлемде қолданылмай тұрған бос ақша қаражатын азайту [3].

Ақша қаражатының ағымын болжамдау, ақша қаражатының қозғалысы туралы есеп тәрізді тек кәсіпорын басшысының ғана емес, сондай-ақ инвесторлардың қызығушылығын тудырады. Яғни, олар сол арқылы кәсіпорын өтімділігін, жұмысының тиімділігін және қарыздары мен дивидендтерін төлеуге қажетті көлемде ақша қаражатымен қамтамасыз ете алу қабілеттілігі бағаланады [4]. Осылайша, кәсіпорын басшысы да, инвестор да ақша ағымын зерттей келе:

- болашақта ақша қаражаттарымен қамтылу мүмкіндігі туралы;
- міндеттемелері бойынша есеп айрысу мүмкіндігі туралы;
- дивидендтерді төлеу мүмкіндігі туралы;
- қосымша қаржыландыру қажеттілігі туралы мәліметтерді ала алады.

Ақша қаражаттары ағымын болжау немесе ақшалай төлемдер мен түсімдер жоспары – бұл кәсіпорынның немесе нақты жобаның дамуы үшін қажетті көлемдегі ақша

сомасын анықтауға мүмкіндік береді. Бірінші жылы ақша қаражаттарының түсімі мен төлемін ай бойынша, екінші жылы тоқсан бойынша, әрі қарай жыл бойынша жоспарлау ұсынады. Егер сату болжамы, әрбір қызмет түрі бойынша түсімдердің сметасы ай бойынша бөлінсе, онда бірінші жылға арнап ай бойынша жоспар құруға болады.

Мұндағы икемділік ақша ағымын жоспарлау үздіксіздігінде. Яғни, жоспарланған көрсеткіштерді өзгеріске ұшырамайтындей етіп емес, барлық уақытта нақты көрсеткіштермен талдау жасала және салыстырыла отырып қажетті өзгертулерді енгізуге және бақылауға база құрылады.

Кезең аяғындағы қажетті қалдық жоспарланбаған шығыстарды жабу үшін қажетті ақша қаражаттарының резервін көрсетеді. Егер, резерв көлемі кәсіпорынның ақша қаражаттарының қалдығынан асатын болса, онда қосымша несие алуға қажеттілік туып және аяқасты ақша қаражаттарының жетіспеушілігі тумауына жоспар құрылу қажет.

Ал егер, ақша қаражаттары қалдығының нақты көлемі резервтен жоғары болса, онда ақшалай ресурстарды тиімді пайдалану үшін қайта бөлу немесе қайта инвестициялау туралы шешім қабылдау қажет.

Ең бастысы болжам өзгеріс енгізуге болатын жұмыс құжаты болуы тиіс. Ең қыын шешілеттін мәселе қолма-қол сатылымнан және несиеге сатудан түскен ақша қаражаттарының төлемі мен түсімін болжау мен бағалауда туады. Бұл екі болжам да сатылым көлемін болжауға байланысты. Ал болжам өз есебінде кәсіпорынның өмір сүру ортасына және қызметтің жоспарлауына байла-

нысты болады. Болжам жасалатын уақыт көсіпорын қызметінің тұрақтылығына, басқару аппаратының қажеттілігіне және басқару аппаратының өз болжамдарына деген сенімділік деңгейіне байланысты.

Көсіпорынның ақша ағымдарын басқару үшін маңызды қаржылық құжат болып кассадағы және банк шоттарындағы ақша қаражаттарының қозғалысының жоспары, яғни төлем балансы табылады. Ол басқарушыға операциондық және инвестициялық қарекетті оперативтік қаржыландыруды қамтамасыз етуге, мемлекет пен серіктестердің алдындағы міндеттемелерді орындауға, төлем қабілеттілігінде және көсіпорынның активтерінің өтімділігіндегі өзгерістерді қадағалауға мүмкіндік береді.

Төлем балансын қалыптастырудың негізгі мақсаты - көсіпорынның ақша қаражаттары мен төлемдерінің келіп түсінің нақты мерзімдерін бекіту және олардың жоспарлы тапсырмалар түрінде филиалдарға жеткізу.

Төлем балансы меншікті қаражаттардың жағдайын бақылауға және қарыз құралдағын тарту мүмкіндігін анықтауға мүмкіндік береді.

Төлем балансы негізінде басты қажеттіліктерге қаражаттарды жұмысауды бақылайды. Бұл бақылаудың маңызы уақытша қаржылық қыыншылықтар туған кезде арта түседі. Бұл құжатты дайындау қажеттілігі несиeler бойынша төлемдер жасау тәртібінің өзгерісі кезінде, мемлекет, жабдықтаушылар, қызметкерлер және қырылтайшылар алдында төлемдік міндеттемелер бар болған жағдайда артады. Осының барлығы күн сайынғы ақша түсімдерінің ағымдары мен төлемдердің арасындағы тепе-тендікке бас-

қарушының ерекше назар аударуын қажет етеді. Егер, тепе-тендік жоқ болса, онда көсіпорын айналымына қосымша ақша қаражаттарын тарту шаралары немесе ағымдағы инвестициялық шығындарды төмендету шаралары қолданылады, ақша қаражаттарының қозғалысының жоспары жасалады [5].

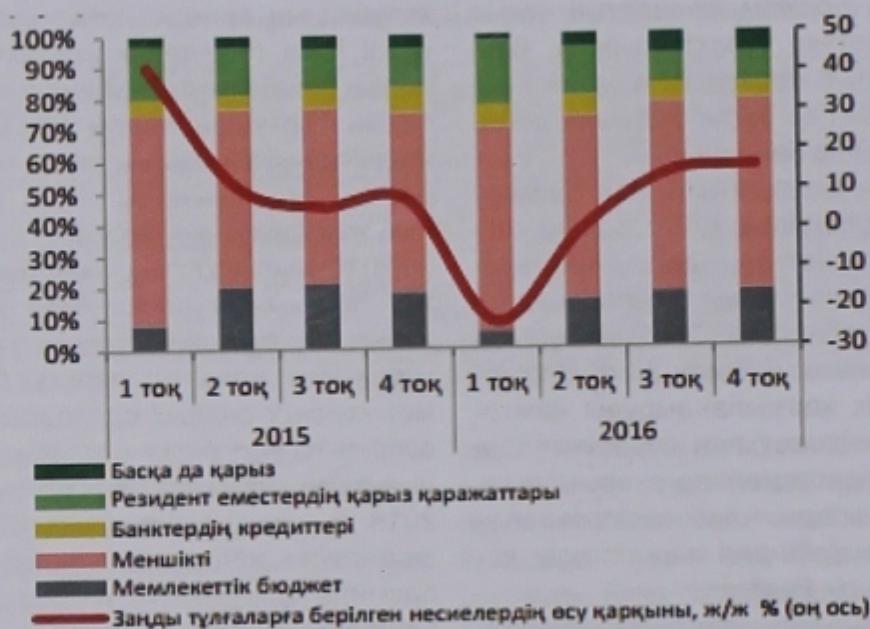
2016 жылы үлттық валютаның айырбастау бағамының әлсіреуімен жиынтығында халықтың ақшалай кірісінің төмендеуі ішкі сұранысқа және осылайша, бірқатар қызмет көрсету өндірісі салаларына жағымсыз әсер етті. Бұл ретте жағымсыз факторлардың азаюымен қатар оң үрдістер байқалды: 2016 жылдың қорытындысы бойынша бөлшек тауар айналымының көлемі жылдың басында қысқарғаннан кейін 0,9%-ға өсті, байланыс қызметін көрсету секторындағы құлдырау 2,0%-ға дейін қысқарды.

Негізгі капиталға инвестицияларды қаржыландырудың негізгі көздері бұрынғыша көсіпорындардың меншікті қаражаты болып отыр, оның инвестиациялардың жалпы көлеміндегі үлесі 60,7%-ды құрады.

Мемлекет және сол сияқты жеке сектор тарапынан негізгі капиталға инвестиациялардың жоғары есу қарқыны сақталып отыр. 2016 жылы негізгі капиталға инвестиациялардың көлемі 5,1%-ға (2015 жылы 3,7%-ға) үлгайды (1 - сурет) және негізінен инвестиациялардың ауыл шаруашылығына (46,7%-ға), тұру және тамақтану бойынша қызметке (44,6%), жылжымайтын мülікпен операцияларға (13,7%), саудаға (10,3%) және өнеркәсіпке (5,6%) түсінің үлғаюымен қамтамасыз етілді. Негізгі капиталға инвестиациялардың едәуір үлесі тау-кен өндіру өнеркәсібіне (35,7%), көлік пен

Сурет 1 - Негізгі капиталға инвестиациялардың есу қарқыны

Дереккөзі: ҚР ҰӘМ СК, ҚРҰБ

Сурет 2 - Негізгі капиталға жүмсалған инвестициялардың қаржыландыру көздері бойынша құрылымы және заңды тұлғаларға берілген несиелердің есу қарыны

Ескерту - <http://www.nationalbank.kz>

қоймаға жинауға (15,0%), жылжымайтын мүлікпен операцияларға (12,2%) тиесілі болды [6].

2016 жылғы тоғыз айдың қорытындылары бойынша тікелей шетелдік инвестициялардың жалпы өкелініу алдыңғы жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 27,3%-ға есіп, 14,5 млрд. АҚШ доллары болды. Алайда салалар бойынша шикізат салаларының, геологиялық барлаудың және металлургия өнеркәсібінің басымдығы сақталды. Көсіпорындардың меншікті қаражаты негізгі капиталға инвестициялардың негізгі көзі болып қалуда (2 -сурет). Занды тұлғаларға берілген кредиттердің он серпініне қарамастан, құры-

лымда ең көп үлес (2016 жылдың қорытындысы бойынша – 77%) айналым капиталын қаржыландыруға бағытталған қысқамерзімді кредиттерге келеді. Инвестициялық мақсаттарға кредиттеу көлемі бойынша шектеулі және барынша таңдалып алынатын болып қалуда.

Қорытындылай келе, келесі шешімге келуге болады, кәсіпорын гүлденуі оның қаржылық қызметтің қамтамасыз ету үшін ақша қаражаттарын шоғырландыру қабілеттілігінде. Басшы үшін ең негізгі мәселе – бұл негізгі қызметтөн түсетін ақша қаражаттарының он ағымдарын жоспарлау және тиімді қаржыландыру көздерін іздеу.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Балабанов И.Т. «Финансовый менеджмент» //учебник – М.: Финансы и Статистика, 1994 г.
2. «Финансовый менеджмент: теория и практика» //под ред. Стояновой Е.С.- М.: Перспектива, 1996 г.
3. Балабанов И.Т. «Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом?» – М.: Финансы и Статистика, 1994 г.
4. Кошкарбаев К.У. «Финансовые ресурсы корпорации: теория, практика и менеджмент» – Алматы 2004 г.
5. Ниязбекова Р.К., Рахметов Б.А., Байнекеева П.Т. Көсіпорын экономикасы: оқулық – Алматы: Экономика, 2013 – 623 бет.
6. <http://www.nationalbank.kz>

УДК 327: 338.45 (574)

CASPIAN SEA: DISPUTES OR UNITED FACTOR OF CENTRAL ASIA AND IRAN?

Daniyal Ranjbar

BA Candidate in International Relations.

University of International Business. Almaty, Kazakhstan

E-mail: danielranjbar@gmail.com

Mukan Saken

PhD in International Relations. University of International Business. Almaty, Kazakhstan

E-mail: sakenmukan@gmail.com

ABSTRACT

Nowadays, countries over the past hold brainstorming, business etc. What more can a coherent and stable relationship between countries, adherence to the governing law and the relations between them? It is only natural that countries in the periphery of the Caspian Sea, has a long-standing communication and have been all of them according to the rich oil and gas resources found in the depths of the Caspian Sea, has benefits that are sometimes in conflict with the interests of other neighboring countries. From hence, the completion of the legal regime and the criteria for economic and trade relations, can draw a clear situation for the Caspian littoral states and provides many benefits to the people of the region. In other words, the legal regime of intellectual and practical means to secure governments and peoples of the region.

Key words: Caspian Sea, conflict, relations, legal regime, neighboring.

ТҮЙІНДЕМЕ

Қазіргі кезде, елдер арасындағы қарым-қатынастарды реттейтін заннамалар жинағы және олардың арасындағы қарым-қатынастарға жолын бөгөттейтін мүмкіндік өлшемдерін дәйектейтін тұрақтылық қандай? Әрине, бұл Каспий теңізінің бай және табыс көздері ретіндегі мұнай-газ ресурстарына ие болуы және осы шека-

ралас елдер арасындағы коммуникация мен Каспий теңізі елдердің жанжалда болатын басқа да мұдделерімен қатар өзара шекара сақталады. Осыдан барып, құқықтық мәртебесін аяқтау үшін және Каспий жағалауы мен өлшемдерін көрсете отырып, көлтеген азаматтар үшін экономикалық және сауда қатынастарын, артықшылықтар мен шекара маңы аймақтарын дамытуға жағдайды жасайды. Басқаша айтқанда, үкімет пен азаматтардың құқықтық режимі зияткерлік және практикалық артықшылықтарды қамтамасыз етуінен атап алмыш өнір дамиды.

Кілт сөздер: Каспий теңізі, жанжал, қатынастар, құқықтық режим, көршілік.

РЕЗЮМЕ

В наше время, какое критерии могут быть в последовательных и стабильных отношениях между странами, приверженностью регулирующему закону и отношениям между ними? Несомненно, что страны в периферии Каспийского моря, имеют давнюю коммуникацию и обладают богатыми нефтегазовыми ресурсами, найденными в глубинах Каспийского моря, обладают преимуществами, которые иногда находятся в конфликте с интересами других пограничных государств. Отсюда, завершение правового режима и критерии экономических и торговых отношений, может подтянуть ясную ситуацию для Каспийского побережья и приграничных зон, указывая и предоставляя многих преимущества для граждан региона. Другими словами, правовой режим интеллектуальных и практических преимуществ означает обеспечивать стабильность правительства и народы региона в целом.

Ключевые слова: Каспийское море, конфликт, отношения, правовой режим, соседство.

From the history of ancient texts that about two thousand five hundred years ago, Iran has always had a close relationship with the Caspian Sea. Iranian coast of the Caspian Sea has always been of various ethnic groups, espe-

sically along the eastern, western and southern sea was living.

For various reasons the date for the North Sea, of which less than 197 years ago shore of East, West and south of the country were under various, put some names on this lake that the most important of which are: the Caspian Sea, Mazandaran Sea, Tabaristan, Hyrcania, Kshvyn Sea, Sea of Gorgan, Abaskun Sea, Sea Tpvrstan (Tabaristan), Caspian, Surrey, Farakhkart, Sea crowbar or Dylmstan and etc.

Of course the official and common name in history and international name for this sea is Caspian. For many centuries it called from Iranian like Mazandaran and from Arab like Ghazvin but all of these names said to us that this sea has Persian and Iranian roots.

We think it is better to mention some information about the Caspian Sea, we think that simple information can help us to write understandable paper. According to Britannica [1], "Caspian Sea, Russian Kaspiyskoye More, Persian Darya-ye Khezer, world's largest inland body of water. It lies to the east of the Caucasus Mountains and to the west of the vast steppe of Central Asia. The sea's name derives from the ancient Kaspi peoples, who once lived in Transcaucasia to the west. Among its other historical names, Khazar and Khvalynsk derive from former peoples of the region, while Girkansk stems from Girkanos, "Country of the Wolves".

The sea is bordered in the northeast by Kazakhstan, in the southeast by Turkmenistan, in the south by Iran, in the southwest by Azerbaijan, and in the northwest by Russia.

The Caspian is the largest salt lake in the world. Caspian shipping and fisheries play an important role in the region's economy, as does the production of petroleum and natural gas in the Caspian basin. The sea's splendid sandy beaches also serve as health and recreation resorts".

We should add to this information that Caspian Sea not just important because of location, oil and gas, this sea has many other features that many scientists from all over the world want to research about this Sea. Other important features like Physical Features, Shoreline features, Submarine features, Climate, Hydrology, Resources, Transportation.

As we can see, many reasons can be create competitions between countries and sometimes competitions means conflict and here we have many reasons to create conflict, to create the games.

But in this paper we want to cover more about Legal Regime of this sea and write about some conflict or disputes as we wrote in our topic, but how this sea with very good location and understandable situation can create some conflicts? Also maybe best question is that where is the conflict here?

Eugene Chausovsky [2], Eurasia Analyst, describes the situation in his video The Caspian's strategic importance lies in its abundance of energy resources. The sea contains large volumes of oil and natural gas reserves both in offshore deposits and in onshore fields in the immediate region.

Negotiations to establish maritime borders have gone on for nearly two decades. Many proposals and counterproposals have been considered, but these negotiations have not yet produced a solution agreeable to all five states.

Europe has especially been interested in the energy supplies from the Caspian. In particular, energy exploited by Azerbaijan and Turkmenistan and shipped via the strategic Southern Corridor route is seen as a way to diversify from Russia's energy grip on the continent.

But opposition from Iran and particularly Russia has prevented such moves, with both countries objecting to projects like the Trans-Caspian natural gas pipeline. This has created a tense geopolitical environment in the region, with the Caspian Sea serving as an important area of competition between Russia and the West. The recent standoff in Ukraine has only increased the importance of the Caspian Sea in this regard".

According to his words we can find out that everything is not simple and not just "Central Asian countries are in the competition and in the game, also the Russian Federation and west countries specially the United State of America, are actor and playing some roles in the Central Asia situation.

The reason that we choose this topic because of our specialties and the topic very near to the International Relations and interesting

situation of Caspian Sea in the Central Asia and how Central Asian countries and Islamic Republic of Iran playing main roles in this location.

After nearly two decades of negotiations on a new legal regime of the Caspian Sea, especially how to determine the sea, yet Iran is not acceptable outcome arrested. In the meantime, though Russia, Kazakhstan and Azerbaijan over the contracts of two and tripartite northern part of the sea divided on this model as the basis for dividing the southern part of the stress, but Tehran is still on the validity of contracts in 1921 and 1940 as a basis for negotiations and the important that any decision regarding the Caspian Sea should be taken by consensus five littoral states, insists.

Doctor Bahram Amir Ahmdian [3], Professor of Sharif University in Tehran and analyst of Central Asia region, wrote in his article, Iranian Diplomacy, about legal regime of Caspian Sea. "Basically, two different legal and political look at the issue of the Caspian Sea and share it there. Later because of this issue based on legal documents and international agreements and Iran regarding their claims about the 1921 and 1940 agreements is nothing but the Caspian. So the only legal basis for discussing Iran's share of the Caspian Sea and the same contracts. The second look, a look at the political and based on the facts available and this is the sea more than anything the status quo takes into consideration. The events surrounding a bitter split, though the sea and the Russian Federation in 1998 bilateral agreement with Azerbaijan and Kazakhstan have signed with it after practice, and the northern part of the Caspian Sea bed based on the principle of the middle line is divided. These countries now share the same way and the same contracts negotiations."

None of these two theorems are individually answer the needs of Iran, and only the combination of these theories could be Iran's rights of the provisioning of the blue zone. Perhaps one of the reasons for your lack of success in the realization of the rights of the sea, it has been that these two different two-track and non-supplement theory exhausted. While the legal theory in Iran should continue to pursue negotia-

tions in earnest and in this regard the 1921 and 1940 agreements are valid, at the same time should also consider existing realities".

If we go deeper in his article we can find out that the legal regime of the Caspian Sea not just about borders between states or energy resources. The subject of the determination of the new legal regime of the Caspian Sea has a variety of dimensions and necessarily related to the issue of the Division of the sea and the coastal States determine how the share of its energy resources. However, the issues of transportation and security threads, transit, environmental considerations and biological resources, the development of humanitarian cooperation, promote economic interactions, including the creation of Caspian economic co-operation organization is also important, including the items that are coastal States can focus on them, while opening new tracts for development cooperation, the difference in their opinions of the lack of cooperation of environment to trying to settle the problems and conflicts.

In this part of paper, we should write about two important terms that have many effects on today's situation of Caspian Sea and Central Asian countries plus Islamic Republic of Iran. First important term about collapse of Soviet Union. This term changed everything because first Iran and Soviet Union had some agreements about Caspian and many other topic and after collapse everything like Persian said 'Everything on the Air' it's mean nobody knows what will be happen, second after collapse of Soviet Union many new states created and each state want their own part, own part of everything that Soviet Union had and it's made bad situation for Iranian side. Before collapse Iran should be negotiate just with one country but now more country and each country had and has own National Interest.

We want to mention of Martha Olcott's article [4], The Caspian's False Promise, that in one part of this article he wrote about Soviet Union term; "It seems that the distribution of the Caspian Sea may be the easy part to the economic dilemma. The Caspian region, after the fall of the USSR, was left to economic ruin. The independent states that arose from the split up of the Soviet Union were left to survive

in the cruel world. Most of the new countries struggled to keep up with educational practices and the increases in the cost of living, so they soon found themselves in poverty. Children that would usually attend schools through the 12th grade would now only go until the 9th grade, pouring millions of young unskilled "adults" into the jobless world, adding to the poverty. The plentiful resources of the Caspian Sea were supposed to be a gold mine to these newly formed countries, but because of lack of capital to extract and export the resources, the new countries found themselves selling parts of the valued Caspian region to countries at a less than adequate price. The five surrounding countries, other than Iran and Russia, are completely landlocked and depend on other countries to aid in the exporting of their goods. The breakup of the Soviet Union, was supposed to be a blessing for these new countries, however they are unable and are ill equipped to survive and support their own economies. Few leaders of the new Caspian states had any practical knowledge of international finance or trade, so they took advice from the sources at hand-prominent Western business executives and politicians".

From his article we can find out that the countries were desperate for money and felt that they had few options. They had to do what was best for their country to have a chance and survive. Even bribes were predominant throughout these independent states, making it difficult to negotiate legal deals for the valuable resources. Even the United States contributed to the difficult task of exporting the resources by imposing U.S. sanctions on countries whose firm's trade with Iran, limiting export options for the other countries.

The second important term that we think we should write about it, it is treaties in 1921 and 1940 between Iran and Soviet Union. These treaties today give opportunity to Islamic Republic of Iran to change the situation of negotiations in point of legal regime but as we mentioned before, today more than legal regime, politics has effected on these negotiations.

According to the 1921 and 1940 two between Iran and the former Soviet Union, a specific legal regime for this sea designated that

still has mandated this coastal country that is divided into four of the former Soviet Union during the years following the breakup, trying with pressure on Iran and discredit the existing contracts, the contract to a new editor has in the meantime through the forcing of a waiver of the right to Condominium or Iran to accept the contribution of one-fifth (20 percent) of this is the way to satisfy a larger share of oil and gas resources of the Caspian Sea and included in their income and the people of these countries.

El-Saghir, Khalil [5], from university of Michigan, clarifying two treaties for us; "By reviewing the paragraphs and find how the 1940, 1921 contracts benefiting from the sea by the Soviet Government and clearly stipulated the case. Pursuant to the part of the third chapter of the Treaty, Contracting Parties with equal rights from the river Atrak and other rivers and the waters of the border will benefit. Chapter XI of the Treaty of 1921 said: "considering that according to the principles expressed in the first chapter of this Treaty, the Treaty concluded on 10 February 1828, Turkmen hay, between Russia and Iran in its chapter 8, which also have the right to have movement in the Caspian Sea from Iran, the degree of foreclosure of the lapsed, nevertheless, by consent of the parties promised the time of the signing of the Treaty of both the ship's right move free racing under the banner have its Caspian Sea". This section 1921 treaty clearly mentioned on the basis of "equal rights". The way for concluding a contract of 1921 the next contracts, especially commercial contracts and paved public contract 1940, in fact, the starting point is in the legal attitude again Caspian Lake, based on the two principles of "fairness" and "equal". In 1940 due to the creation of the Caspian Sea, which both parties are a testament to its Iran-Soviet sea knows for certain is the importance the parties agree that the outcome of the Government's actions will be necessary to bring up third countries nationals of which the parties to a Covenant ship and ports located in the Caspian Sea is entrusted to serve them, not use".

From this document it is concluded that Mazandaran Lake is "Iran and the Soviet Sea". Some have speculated that the name of this lake is "Iran and the Soviet Sea". Has been as-

serted care must be taken that "Iran and the Soviet Sea parties consider it" not "Iran and the Soviet Sea name of it".

In last point we decide to write about other actors and how these actors can influence to Central Asia and change everything to their benefits.

The most important reason the inability of Iran expected to play a role in the field of energy transmission lines from Central Asia to world markets related to foreign policy, there is tension in the relations with the countries of the region and world powers.

Amir Ali Mahmoudi [6], current Professor of International Relations in Azadi University in Tehran, in his book speak about other actor in this situation; "The great powers, changing the ways for energy transformation in the Central Asia, not on the basis of geopolitical realities, but also their interests within the framework of supplier strategies plan. While the North-South way for Central Asian energy transfer as the best known route; the fact that dramatically influenced the American policies in the region and its impact on the positions of the leaders of the countries in the region. The United States in this regard most attempts at undermining Iran's role in the region. By presenting the idea of confounding and threatening and provoke conflict between Iran and the countries in the region, the negative impact on the process of convergence between Iran and Central Asian countries. America wants to do with scratched off Iran's role in Central Asia, including the all equations of energy and weaken the transmission lines and even delete Iran from this game.

New Silk Road idea that was proposed by the United States Secretary of State Hillary Clinton in America during anti-Iranian policy in Central Asia. The most important characteristic of the new Silk Road idea is to bypass Iran. So the new transport corridor by eliminating Iran regardless of the needs of logistical and geographical realities, the Central Asia-South Asia to be drawn".

We should mention that State Department of America reported that the importance of the energy market area, improve trade and transportation, improve customs and border security

between countries in the region and economic cooperation in the region to create opportunities for youth, women and minorities new countries in the silk road project has as main reasons for supporting this plan.

Anyway we can see that situation in Central Asia is not simple and every day because of National interests or any new politics from each side, the situation go deeper and deeper.

"With the desolate state of the economies and the lack of funding in the Caspian region, we see the Caspian region as a six-year-old child with \$20 and no ability to spend the money. These young countries have no idea how to escape economic ruin and establish a network of international relationships. They have gained their independence but still answer to Russia because of their geographic hindrance. International regulations are trying to help maintain the area. The war in Afghanistan has helped the United States get its foot in the door. In the near future the goals of the counties in the Caspian region will be to establish a degree of economic stability through the exportation of their natural resources. With the help of outside aid and a bit of good fortune, the Caspian Region can hopefully capitalize their resources and place them on the world market of international trade" [7].

In recent years, some countries in the Caspian region not only to complement and develop a comprehensive legal regime for the Lake co-worth have left but also bilateral agreements with other countries sharing the lake and the exploitation of its resources for the rights of others without paying attention. It is natural that such measures can not only lead to the complication of developments in this area but also a final and comprehensive agreement difficult.

The Caspian Sea coastal States in case of acquisitions completed and agreed on the formation of a legal regime can be a peaceful way and make the central part being used and for regional cooperation. This Government should follow the steps of their negotiations for a new agreement through the speed and at the same time, carefully, all the aspects of the sea in a way that the interests of the general public adding and reviews.

The List of Sources

- [1] Caspian Sea. www.britannica.com
- [2] Eugene Chausovsky, Caspian Sea and its Status. www.stratfor.com/video/strategic-importance-caspian-sea
- [3] Doctor Bahram Amir Ahmadian, 'Iranian Diplomacy', 2014 <http://www.irdiplomacy.ir>
- [4] Olcott, M. B., 'The Caspian's False Promise,' Caspian Sea Library, Foreign Policy, Summer 1998.
- [5] El-Saghir, Khalil. "Caspian Sea Region: The Checkerboard of Oil and Minefields," University of Michigan; summer 1998.
- [6] Amir Ali Mahmoudi. 'Chance or Policy' 2015.
- [7] Nitzov, B., "The Bosphorus: Oil Through Needle's Eye," Caspian Sea Library, Institute for Energy Economics and Policy, Sarkeys Energy Center of the University of Oklahoma, December 1998.

УДК 336.71

Шакбутова А.Ж.,

к.э.н., доцент

кафедры Финансов и учета

Университета Международного Бизнеса,

ashakbutova@mail.ru

87017146100

Джанузакова Ш.,

студент специальности «Финансы»

Университета Международного Бизнеса

**СОСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ
МЕХАНИЗМА ИПОТЕЧНОГО
КРЕДИТОВАНИЯ АО
«ЖИЛСТРОЙСБЕРБАНК
КАЗАХСТАНА»**

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассмотрены условия ипотечного кредитования АО «Жилстройсбербанк Казахстана», дана сравнительная характеристика основных видов займов банка. Определены тенденции изменения кредитного портфеля банка, его структура в разрезе программ ипотечного кредитования. Рассмотрена динамика изменения депозитов в структуре обязательств банка, дана оценка структуры привлечения и размещения средств в кредитные операции.

Ключевые слова: Ипотечное кредитование, заемщик, условия депозитного накопления, кредитный портфель, привлеченные ресурсы, активы.

Современные темпы развития строительного сектора значительно ускорили процесс обеспечения жильем широких слоев населения страны, однако не решили проблемы их доступности. В целях формирования покупательского спроса на ипотечном рынке, государством разработана комплексная стратегия по мотивации населения кбережению и накоплению. В системе ипотечного кредитования в качестве источника льготного кредитования задействованы государственные ресурсы, разработаны различные программы кредитования, учрежден национальный управляющий холдинг «Байтерек» и банк оператор в лице АО «Жилстройсбербанк Казахстана».

В связи с турбулентностью мировой экономики и его влиянием на состояние внутреннего рынка, коммерческие банки уже осточерили условия ипотечного кредитования, а большая часть банков вовсе приостановила программы кредитования.

На сегодня, учитывая сложившуюся ситуацию на ипотечном рынке, АО «Жилстройсбербанк Казахстана» является основным его игроком, предлагающий различные программы кредитования для широких слоев населения.

Рассмотрим механизм ипотечного кредитования АО «Жилстройсбербанк Казахстана», программы, разработанные с учетом реализации государственной стратегии развития с делегированием полномочий местным исполнительным органам (МИО).

Условия ипотечного кредитования банка

основаны на германской модели накопления и сбережения начального капитала, который, по сути, и является гарантией стабильности заемщика. Обязательные требования банка к претенденту на получение на льготных условиях ипотечного кредита, следующие:

- открытие накопительно-депозитного счета;
- накопление в размере 50% от цены покупки квартиры;
- выполнение минимального срока накопления - 3 года;
- ежемесячный взнос суммы, оговоренной по условию договора.

На первом этапе получения ипотечного кредита предварительно открывается депозитный счет в АО «Жилстройсбербанк Казахстана» и создается накопление в 50% от заявленной суммы приобретаемой недвижимости, при этом уплачивается банку комиссия в размере 0,55% от суммы заключенного договора.

При выполнении всех требований по условиям программы кредитования заемщику начисляются оценочные показатели (ОП), максимальный размер составляет 16 баллов. На основе присвоенного рейтинга банка, заемщику выдается ипотечный заем по минимальной ставке от 3,5% до 5% годовых, а эффективная ставка вознаграждения составляет (ЭСВ) от 4% годовых. Сроки предоставления ипотечного кредита банком в зависимости от цены покупки и с учетом пожелания клиента могут колебаться от 6 лет до 25 лет.

При выполнении всех условий системы сберегательного накопления, клиент банка участвует в формировании пула выкупа жилья, который совместно со строительными компаниями утверждается для проекта кредитования.

Для сравнения условий накопительных депозитов программ ипотечного кредитования АО «Жилстройсбербанк Казахстана» рассмотрим их показатели по данным таблицы 1.

Таблица 1 - Условия депозитного накопления по программам ипотечного кредитования АО «Жилстройсбербанк Казахстана»

№	Условия накопления	«Бастау»	«Өркен»
1	2	3	4
1	Минимальное значение оценочных показателей	16	28
2	Ставка вознаграждения по вкладу	2%	2%
3	Срок накопления	3,3	5
4	Эффективная ставка вознаграждения	11,1%	12,6%
5	Договорная сумма	цена недвижимости	цена недвижимости
6	Минимальный размер накопления	50%	50%
7	Рекомендуемый ежемесячный взнос	2,5% договорной суммы	1,25% договорной суммы

Примечание – составлено авторами на основании годовых отчетов банка

Ипотечные кредиты банка в зависимости от выполнения условий накопления депозитов различаются и соответственно находят свое отражение в регламенте их выдачи, который подразделяется на следующие виды:

- жилищный заем;
- промежуточный заем;
- предварительный заем;
- рефинансирование.

По условиям жилищного займа АО «Жилстройсбербанк Казахстана», рассматриваются следующие показатели:

- размер ипотечного кредита имеет ограничение, так максимальная сумма по договору составляет 100 млн.тенге;

- виды обеспечения, рассматриваемые банком: объект покупки, собственность заемщика, жилищное накопление заемщика в банке;

- сроки ипотечного кредитования (макс) 25 лет, но могут утвердить период погашения и в меньшую сторону;

- выдача в национальной валюте;

- порядок погашения кредита возможен аннуитетными платежами или равными до-

лями основного долга и начисленных процентов с уменьшением остатка.

Следующая категория участников ипотечного кредитования - это те заемщики, которые не выполняют условия депозитного накопления или имеют низкие оценочные показатели. Данная категория заемщиков претендует на условия промежуточного займа, выдаваемые по программам: «Женіл» и «Женіл 2».

Претенденты на получение предварительного займа - это участники государственных программ и «Программы развития регионов до 2020 года».

В целях сравнительного анализа условий ипотечного кредитования по программам промежуточного и предварительного займа, отразим показатели в таблице 2.

Таблица 2 - Условия программ промежуточного и предварительного займа АО «Жилстройсбербанк Казахстана»

№	Условия займа	«Женіл»	«Женіл 2»	Предварительный заем
1	2	3	4	5
1	Размер кредита	Ограничения суммы от 500 МРП до 90 млн. тенге на 1-го заемщика	Ограничения суммы от 500 МРП	Ограничения суммы от 500 МРП до 45 млн.
2	Сроки выдачи	От 4 - 10 лет	До 25 лет	От 3 - 8,5 лет
3	Ставка начисленного вознаграждения	- 8,5% годовых, ЭСВ -10,4%; - 7% для участников «Программы развития регионов до 2020 года», ЭСВ - 7,9%	- 8% годовых, ЭСВ - 9,5%;	- 5% годовых, ЭСВ -5,2% участникам «Нурлы жол», - 8,5% годовых, ЭСВ -10,4%; - 7% для участников «Программы развития регионов до 2020 года», ЭСВ - 7,9%
4	Обеспечение по займу	- объект покупки, - собственность заемщика, - жилищное накопление заемщика в банке	- объект покупки, - собственность заемщика, - жилищное накопление заемщика в банке	- объект покупки, - собственность заемщика, - жилищное накопление заемщика в банке
5	Валюта займа	тенге	тенге	тенге
6	Погашение займа	Аннуитетными платежами или равными долями основного долга и начисленных процентов с уменьшением остатка	Погашение 50% основного долга: аннуитетными платежами или равными долями основного долга и начисленных процентов с уменьшением остатка	Ежемесячно с отсрочкой платежа по основному долгу до получения жилищного займа

Примечание – составлено авторами на основании годовых отчетов банка

При определении совокупных расходов по оформлению ипотечного кредита также следует учесть скрытые издержки, оплачиваемые по факту их возникновения. Комиссионные расходы уплачиваются на предварительном этапе при открытии депозитного счета в банке (0,55%), далее предстоят следующие виды издержек:

- расходы по рассмотрению заявки на получение кредита - 5000 тенге;
- страхование недвижимости - 0,2%;
- страхование жизни от несчастного случая - 0,25%;

- титульное страхование -0,3%;
- организационные издержки по выдаче - 0,5%-50% (макс-100 тыс.тенге);
- расходы за снятие средств - 0,5% (макс-50 тыс.тенге);
- расходы по перечислению средств - 0,3% (макс - 5 тыс.тенге)

Наличие высокого спроса на жилье формирует и предложение для ипотечного рынка. Учитывая сложившуюся ситуацию, АО «Жилстройсбербанк Казахстана» разработал широкую линейку программ кредитования. Рассмотрим показатели деятельности

Таблица 3 – Динамика и структура ипотечного кредитования АО «Жилстройсбербанк Казахстана»

№	Показатели	2013 г		2014 г		2015 г		Отклонение 2015 к 2013	
		млн. тенге	доля, %	млн. тенге	доля, %	млн. тенге	доля, %	сумма	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Действующий кредитный портфель, в т.ч.:	149047	100	203793	100	279497	100	130450	187,5
2	Жилищный заем	26623	17,9	45440	22,3	75490	27,0	48867	283,6
3	Промежуточный заем	22723	15,2	56471	27,7	80858	28,9	58135	355,8
4	Предварительный заем	40144	26,9	48044	23,6	76140	27,2	35996	189,7
5	Госпрограмма 2005-2007, 2008-2010гг.	59558	40,0	53839	26,4	47009	16,8	-12549	78,9

Примечание – составлено авторами на основании годовых отчетов банка

АО «Жилстройсбербанк Казахстана» на рынке ипотечного кредитования по данным таблицы 3.

По данным таблицы 3 видно, что за 2015 год по сравнению с 2013 годом показатели ипотечного кредитования банка увеличились по всем программам, однако по государственным программам, финансируемым из бюджета, произошло сокращение на 12549 млн.тенге или на 21,1%. Самый высокий темп роста наблюдается по программам промежуточного займа, произошло увеличение на 58135 млн.тенге или на 255,8%.

В структуре кредитного портфеля банка произошли определенные изменения: если за 2013 год наибольшая доля приходилась на кредитование по госпрограмме (40%), то за 2015 год преобладают кредиты по программам промежуточного займа (28,9%), что почти в 2 раза выше объемов кредитования по государственным программам. Это связано с тем, что условия ежемесячных платежей по программам промежуточного займа

сравнительно приемлемые для заемщика.

Наглядно динамика изменения показателей по программам ипотечного кредитования АО «Жилстройсбербанк Казахстана» представлена на рисунке 1.

Кредитный портфель АО «Жилстройсбербанк Казахстана» за 2015 год по сравнению с 2014 годом вырос на 75704 млн.тенге или на 37,1%, по сравнению с 2013 годом вырос почти в два раза (на 130450 млн.тенге или на 87,5%) и составил 279497 млн.тенге. Сравнивая в структуре портфеля банка показатели по программам ипотечного кредитования, мы видим пропорциональное распределение всех видов займа, кроме объемов кредитования по государственным программам.

Для определения доступности для банка дешевых источников в виде остатков на расчетных и депозитных счетах, рассмотрим динамику изменения депозитов в структуре обязательств, показатели представлены в таблице 4.

Таблица 4 - Динамика изменения депозитов в структуре обязательств АО «Жилстройсбербанк Казахстана» за 2013 - 2015 гг.

№	Показатели	2013 г		2014 г		2015 г		Отклонение 2015 к 2013	
		млн. тенге	доля, %	млн. тенге	доля, %	млн. тенге	доля, %	сумма	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Депозиты	195550	75,9	251013	79,7	301033	82,1	105483	153,9
2	Обязательства банка	257721	100	314810	100	366481	100	108761	142,2

Примечание – составлено авторами на основании годовых отчетов банка

Рисунок 1 – Динамика кредитного портфеля АО «Жилстройсбербанк Казахстана», млн. тенге

Примечание – составлено авторами на основании годовых отчетов банка

Из таблицы 4 видна общая тенденция роста обязательств и депозитов. Так, по сравнению с 2013 годом депозиты увеличились на 53,9%, обязательства банка – на 42,2%. В структуре обязательств наблюдается увеличение удельного веса депозитов с 75,9% в 2013 году до 82,1% в 2015 году. Увеличение депозитной базы банка является приоритетным направлением для расширения кредитного потенциала и свидетельствует о достаточно устойчивом положении на рынке кредитных ресурсов.

В целях оценки качества реализации инструментов управлеченческого менеджмента, рассмотрим структуру диверсификации активов по срокам их привлечения и погашения. Наглядная сравнительная характеристика по срокам образования привлеченных ресурсов банка и их размещения представлены на рисунке 2.

Привлеченные средства банка до 1 года незначительно превышают по срокам

их размещение, так за 2015 год источники образования составили 133403,4 млн. тенге, тогда как их размещение составило 124671,6 млн.тенге. При сравнении активов и обязательств банка свыше 1 года наблюдается обратно пропорциональная тенденция, привлечено средств на сумму 251522,4 млн.тенге, а размещены средства на сумму 490686,2 млн.тенге. Превышение размещения средств над привлеченными средствами составляет 239163,8 млн.тенге, данное превышение обеспечивается собственными ресурсами самого банка.

Вместе с тем, присутствуют пробелы в управлеченческом менеджменте банка. Так, в анализируемом периоде наблюдается превышение депозитных ресурсов над величиной кредитного портфеля: на 46503 млн. тенге или на 31,2% в 2013 году, на 21536 млн.тенге или на 7,7% в 2015 году, то есть прослеживается тенденция в виде упущеной выгоды.

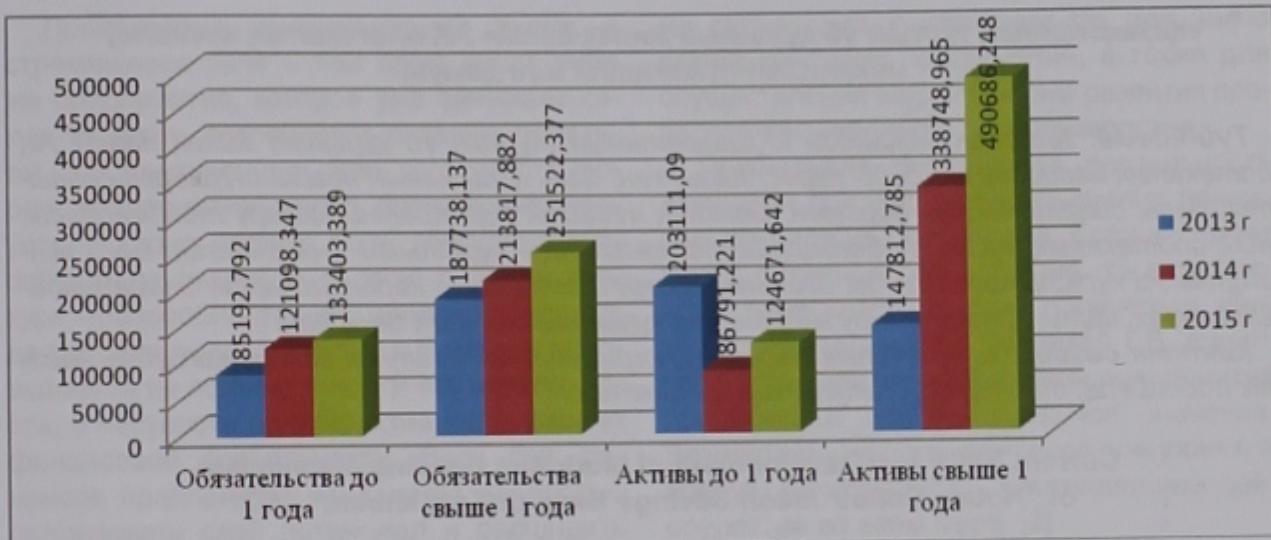

Рисунок 2 - Структура привлечения и размещения средств в кредитные операции АО «Жилстройсбербанк Казахстана», млн. тенге

Примечание – составлено авторами на основании годовых отчетов банка

Таким образом, финансовые результаты деятельности АО «Жилстройсбербанк Казахстана» отражают положительную динамику роста показателей, так уровень кредитного портфеля банка за 3 года вырос почти в два раза и на конец 2015 года составил 279497 млн.тенге, что свидетельствует о планомерной политике государства в сфере ипотечного кредитования.

В целом отсутствие конкурентов на ипотечном рынке позволяет банку наращивать кредитный потенциал, а наличие депозитного обеспечения значительно снижает риски, связанные с механизмом возврата. Значительным преимуществом банка на кредитном рынке является государственная поддержка, которая по стратегическим целям с одной стороны, направлена на пре-

доставление широкого доступа к системе ипотечного кредитования, а с другой - на стимулирование строительной отрасли, по-путно вовлекающая и другие смежные отрасли производства.

Как известно, роль государства в большинстве стран сводится к определению общей стратегии развития системы ипотечного кредитования, к выполнению функций надзора и контроля за деятельностью субъектов ипотечного рынка; однако, нередко данная система используется в качестве проводника государственной социальной политики.

Кроме того, как показывает опыт других стран, ипотека может придать мощный импульс развитию других отраслей, в той или иной степени связанных с ипотечным кредитованием.

Список использованных источников

- Постановление Правительства Республики Казахстан от 16 апреля 2003 года № 364 «О создании жилищного строительного сберегательного банка»
- Годовые отчеты АО «Жилстройсбербанк Казахстана» за 2013-2015 годы <https://www.hcsbk.kz>
- Литвинова С.А. Ипотечное кредитование. Учебное пособие - М-Берлин: Директ-Медиа, 2015. - 182 с.
- Горемыкин В.А. Ипотечное кредитование: учебник /В.А. Горемыкин. - М.: МГИУ, 2011. - 368с.

«Қазақстанның тұрғын үй құрылымы жинақ банкі» АҚ ипотекалық несиелеу механизмінің жағдайы мен дамуы

Түйіндеме: Атапған мақалада «Қазақстанның тұрғын үй құрылымы жинақ банкі» АҚ ипотекалық несиелеу жағдайы карастырылған, банк қарызының негізгі түрлерінің салыстырмалы сипаттамасы берілген. Банктің несиелік портфелінің өзгери тенденциясы, оның ипотекалық несиелеу бағдарламасы аясындағы құрылымы анықталған. Банк міндеттемесі құрылымындағы депозиттің өзгери динамикасы қаралып, несие операциялауна қаражатты орналастыру мен тарту құрылымына баға берілген.

Кілттік сөздер: ипотекалық несиелеу, қарызгер, депозиттік жинақ жағдайы, несиелік портфель, тартулыған ресурстар, активтер.

**Current State and Development of Mortgage Lending Mechanism
of "House Construction Savings Bank of Kazakhstan" JSC**

Abstract: The study considers mortgage lending conditions of "House Construction Savings Bank of Kazakhstan" JSC, as well as provides a comparative characteristic of basic types of loans offered by the bank. Further, the author determines the trends in the bank's loan portfolio and its structure in the context of different mortgage lending programs. In addition to this, the dynamics of deposits in the bank's liability structure is considered. Thus, the analysis allows to assess the organization of sources and uses of funds by the bank.

Keywords: Mortgage lending, borrower, deposit accumulation conditions, loan portfolio, liabilities, assets.

УДК 631

Токтабаев А.Р.,
доцент Университета международного
бизнеса

Токарева О. С.,
студентка Университета международного
бизнеса

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ

АННОТАЦИЯ

В условиях все еще формирующейся рыночной экономики в Республике Казахстан и постоянным появлением новых частных предприятий (и мелких, и крупных) становятся необходимы оценка, прогнозирова-

ние и планирование деятельности организации, особенно на рынке с высокой конкуренцией. Для того чтобы любое предприятие могло функционировать успешно, оно должно быть конкурентоспособным на рынке. А в свою очередь конкурентоспособность и целесообразность деятельности предприятия в будущем основывается на эффективности его деятельности, в частности на эффективности именно финансовой деятельности.

В статье рассмотрены ключевые показатели финансовой эффективности. Среди индикаторов и показателей в статье упоминаются следующие: ликвидность и доходность, прибыль, затраты, экономия, финансовый эффект. Также в работе показаны пути повышения финансовой деятельности организации..

Ключевые слова: эффективность финансовой деятельности, ликвидность, доходность, прибыльность, затраты.

Предприятие, выходящее на рынок и стремящееся занять там свою нишу, либо же предприятие, которое уже занимает какую-то нишу, встречается с таким понятием, как конкуренция. Для того чтобы любое предприятие могло функционировать успешно, оно должно быть конкурентоспособным на рынке. А в свою очередь конкурентоспособность и целесообразность деятельности предприятия в будущем основывается на эффективности его деятельности, в частности на эффективности именно финансовой деятельности. Ведь без финансов предприятие не сможет полностью реализовать свой потенциал и расширять свою сферу влияния. Из выше сказанного логично сделать вывод, что эффективность финансовой деятельности является основанием финансовой привлекательности предприятия. Необходимо очень трепетно подходить к вопросу эффективности финансовой деятельности и проводить комплексный анализ, чтоб всегда иметь возможность во-время предпринять необходимые действия.

Разберем понятие финансовой деятельности. Если говорить в более узком смысле, то финансовую деятельность можно рассматривать с точки зрения представления данных в одной из форм финансовой отчетности, которая носит название «Отчет о движении денежных средств» [1]. Но в более широком смысле финансовая деятельность организации трактуется, как «строение денежных (финансовых) отношений, посредством которых образуются и используются необходимые для организации капитал, доходы и денежные фонды».

Таким образом, можно сделать вывод, что финансовая деятельность сопряжена с движением финансовых ресурсов предприятия. Что же относится к таковым? Финансовые ресурсы предприятия представляют собой денежные доходы и поступления, которые необходимы для выполнения обязательств предприятия перед сотрудниками данного предприятия в виде выплат заработной платы за отработанное время, государством в виде выплат налогов, контрагентов, с которыми предприятие сотрудничает, кредитными учреждениями и прочими хозяйствующими

субъектами, с которыми так или иначе взаимодействует предприятие; а также для осуществления затрат с целью развития процессов расширенного воспроизводства.

Прибыльная финансовая деятельность возникает при условии превышения денежных доходов над расходами. Если же имеет место обратное соотношение, то есть расходы превышают доходы, получается убыточная деятельность. Савицкая Г.В. пишет, что в условиях рынка финансы предприятий приобретают особенно важное значение. Возрастающую роль финансов предприятий следует рассматривать как тенденцию, действующую во всем мире. [2]

Ожегов в толковом словаре дает следующее определение слову эффективный: «дающий эффект (во 2 знач.), действенный». Таким образом, эффективность – это получение какого-то эффекта или результата. Естественно, что хотелось бы видеть положительный результат и для этого нужно прилагать максимум усилий.

Существуют следующие два показателя эффективности финансовой деятельности предприятия - ликвидность и доходность, и часто на практике не получается согласовать результаты финансового анализа между ними. Вложение средств в высоколиквидные активы обычно характеризуется низкой доходностью, и, наоборот, вложение средств в менее ликвидные активы, связанные с большим риском, но принесет большую доходность.

Основным результатом деятельности организации является – прибыль (разница между полученными доходами и понесенными затратами), которая является источником пополнения средств организации, завершающим и начальным этапом нового витка производственного процесса.

Объективная оценка финансового состояния организаций невозможна без проведения анализа денежных потоков. В настоящее время многие из организаций имеют недостаток собственных оборотных средств, а, как взаимосвязь, можно увидеть дефицит денежной наличности. Но в это же время значительное количество организаций работают с прибылью. Следователь-

но, одна из задач управления финансовой деятельностью коммерческой организации — определить есть ли взаимосвязь между денежными потоками и прибылью, а именно необходимо выявить, получена ли прибыль в результате эффективного использования денежных средств или иных факторов.

Эффективность финансовой деятельности является ключевой категорией, которая связана с достижением цели развития каждой организации. В наиболее общем виде эффективность финансовой деятельности представляет собой соотношение двух величин - результатов деятельности и затрат, которые организация понесла. Для измерения соотношения результатов и затрат используются общепринятые категории и понятия: экономия, финансовый эффект и эффективность финансовой деятельности.

«Экономия - показатель, характеризующий снижение затрат какого-либо ресурса в процессе производства продукции». Понятие «экономия» относится к одному, определенному виду ресурса с указанием периода времени, в течение которого можно увидеть снижение затрат. Определить экономию возможно как разность двух альтернативных вариантов расходования ресурсов; либо расход ресурса, который был запланирован и который получился по факту; либо расход ресурса в текущем периоде по сравнению с предшествующим периодом. Экономия измеряется в натуральном и стоимостном выражении. Определяют месячную, квартальную и годовую экономию. К примеру, мы можем сравнить, какое количество денежных средств организация потратила на покупку сырья, на оплату услуг сторонним организациям в отчетном периоде по сравнению с предыдущим. И таким образом определить была ли экономия или был получен перерасход. Но к такому роду экономии нужно подходить разумно, чтобы качество, продаваемых товаров, выпуск готовых изделий или оказание услуг, не теряли своего качества.

Финансовый эффект - это понятие, характеризующее рациональное использование нескольких видов ресурсов, их суммарную экономию. К тому же эффект выражается

только в стоимостных показателях. Он также рассчитывается за месяц, квартал и год.

Эффективность финансовой деятельности характеризуется соотношением количества произведенного полезного результата, то есть прибыли, и количества использованных ресурсов (денежных средств). Увеличение количества результата, полученного от потраченных ресурсов, означает повышение эффективности финансовой деятельности. Уменьшение объема полезных результатов указывает на снижение финансовой эффективности. Повышение финансовой эффективности заключается в увеличении полезных результатов на единицу затраченных ресурсов.

Эффективность означает результативность финансовой деятельности, соотношение между результатами и затратами ресурсов. Показатели финансовой эффективности дают представление о том, ценой каких затрат и ресурсов достигается результат. Под результатом понимается итог использования или применения ресурсов. Результат может быть выражен следующими показателями: выручка от увеличения объема производства, чистая прибыль, валовая прибыль. В процессе производства используются различные ресурсы. Потребленная часть ресурсов принимает форму затрат. Затраты - это стоимость ресурсов, потребленных в процессе производственно-хозяйственной деятельности.

Поскольку результатом финансовой деятельности является прибыль, то она должна служить основой при расчете эффективности финансовой деятельности.

Финансовые результаты складываются из финансовых результатов от реализации продукции, основных средств и иного имущества предприятия и доходов от внерализационных операций, уменьшенных на сумму расходов по этим операциям.

$$\Pi = ВПРП + ПРИ + ППО - ЗПО$$

где

Π – прибыль, тыс. тг.;

$ВПРП$ – валовая прибыль от реализации продукции, тыс. тг.;

$ПРИ$ – прибыль от реализации имущества предприятия, тыс. тг.;

ППО – прибыль от прочих операций, тыс. тг.;
ЗПО – затраты от прочих операций, тыс. тг.

Валовая прибыль от реализации продукции (**ВПРП**) является итогом коммерческой деятельности организации. Финансовая сущность прибыли заключается в том, будто она считается долею добавленной цены, полученная в итоге от реализации продукции (товаров), выполнения работ, оказания услуг. По своему конечному результату она представляет собой разность между стоимостью продукции и себестоимостью, а в общем итоге по предприятию – разница между доходом от реализации продукции и затратами производства.

$$\text{ВПРП} = (\text{ВДРП} - \text{НДС} - \text{ЭП} - \text{А}) - \text{СРП}$$

где

ВДРП – валовый доход от реализации продукции (работ, услуг) тыс. тг.;

НДС – налог на добавленную стоимость в составе валового дохода (выручки) от реализации продукции (работ, услуг), тыс. тг.;

ЭП – экспортные пошлины, тыс. тг.;

А – акцизы и аналогичные обязательные платежи в составе валового дохода (выручки) от реализации продукции (работ, услуг), тыс. тг.;

СРП – себестоимость реализованной продукции (работ, услуг) тыс. тг.

Финансовый результат от реализации основных средств и иного имущества (ФРИ) определяется как разница между выручкой от реализации и первоначальной или остаточной (для основных фондов нематериальных активов, малоценных и быстроизнашивающихся предметов) стоимостью, скорректированной с учетом индекса инфляции.

$$\text{ПРИ} = \text{РИ} - \text{С} \times (\text{Инфл}/100),$$

где

ПРИ – прибыль от реализации основных средств и иного имущества, тыс. тг.;

РИ – выручка от реализации основных средств и иного имущества, тыс. тг.;

С – первоначальная или остаточная стоимость основных средств и иного имущества, тыс. тг.;

Инфл. – индекс инфляции, ежеквартально рассчитываемый Госкомстата РК.

Какие же существуют пути улучшения эффективности финансовой деятельности организации? Так как неоднократно звучал такой термин, как «прибыль», то естественно, – это увеличение прибыли. А этого можно добиться, во-первых, за счет снижения затрат (себестоимости) или, во-вторых, увеличения объемов продаж. В данном случае главное, чтобы снижение себестоимости не привело к плачевному результату – качество не должно страдать, а дополнительный объем выпущенной продукции – нашел своего покупателя (необходимо совершенствовать процесс работы и налаживания взаимовыгодных отношений с потенциальными заказчиками). Третий путь – повышение качества продукции играет не маловажную роль. Это достигается за счет внедрения нового сырья или материалов, новых технологий и т.д. Если у организации достаточно средств, то возможен четвертый путь: вложить денежные средства в расширение производства, что в будущем принесет дополнительную прибыль.

Пятый вариант – автоматизация производства тоже может привести к получению прибыли. Ручной труд полностью заменяется на машинный. Количество трудовых ресурсов сокращается и на лицо экономия в графе «Фонд оплаты труда».

И самое главное – необходимо грамотно управлять финансово-хозяйственной деятельностью предприятия в целом. Эффективное управление – это важный элемент достижения фирмой определенных высот в рамках расширения своей деятельности и занятия прочного места на рынке. Поиски резервов для увеличения прибыльности предприятия составляют основную задачу управляющего звена предприятия.

Возможно использование только одного варианта из предложенных, но лучше всего использовать их в сочетании для достижения более быстрого и показательного результата.

Финансовое состояние – важнейшая характеристика экономической деятельности предприятия. Она определяет конкуренто-

способность, потенциал в деловом сотрудничестве, оценивает, в какой степени гарантированы экономические интересы самого предприятия и его партнёров в финансовом и производственном отношении, является гарантом инвестиционной привлекательности предприятия.

Еще раз повторимся, что главная цель коммерческого предприятия в современных условиях – это получение максимально возможного значения прибыли, что невозможно без эффективного управления капиталом. Очевидно, что от эффективности управления финансовыми ресурсами и предприятием в целом зависит результат деятельности предприятия: что Вы получите в конце – ту самую заветную прибыль или «останетесь у разбитого корыта». Если дела на предприятии идут самотеком, а стиль управления в постоянно меняющихся рыночных условиях оставляет желать лучшего, то борьба за выживание становится непрерывной. Следуя классике, по теории Дарвина, выживает сильнейший.

Для собственников организации важен конечный финансовый результат, который они могут изыскать в виде дивидендов или реинвестировать с целью расширения мас-

штабов деятельности и укрепления своих рыночных позиций. Инвесторов и кредиторов интересует общая сумма прибыли до уплат налогов, так как из нее они получают свою часть за ссудный капитал. Государство интересует прибыль после уплаты процентов за кредит до вычета налогов. Но оценить эффективность деятельности организации нельзя на основании прибыли (различных ее видов). Эти показатели характеризуют абсолютный результат работы.

Эффективность хозяйственной деятельности предприятия является одной из важных проблем в рыночной экономике. Это обусловлено необходимостью повышать конкурентоспособность, сохранять позиции на рынке. Самое главное – это грамотное управление, правильный подход к решению всех вопросов, возникающих на предприятии и связанных с финансовой деятельностью.

Каждое предприятие самостоятельно выбирает способы и совокупности способов повышения финансовых результатов своей деятельности, в зависимости от своих производственных и технологических возможностей, размера капитала, скорости достижения желаемых результатов.

Список использованной литературы:

1. Приказ Министра финансов Республики Казахстан от 27 февраля 2015 года № 143 «Об утверждении перечня и форм годовой финансовой отчетности для публикации организациями публичного интереса (кроме финансовых организаций)».
2. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учебное пособие. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 536 с.
3. Дюсембаева К.Ш. «Анализ финансовой отчетности»: Учебник. – Алматы: Экономика, 2009. – 366 с.

ТҮЙІНДЕМЕ

Тоқтабаев А.Р.,
доцент Халықаралық бизнес университеті
Токареева О. С. ,
студенті Халықаралық бизнес университеті

Қаржы қызметін ұйымдастырудың тиімділігін арттыру кейбір Мәселелері

Қазақстан Республикасының өлі де қалыптасып келе жатқан нарықтық экономикасында жаңа жеке кәсіпорындардың (шагын және ірі) үнемі ашылуы бәсекеге қабілетті

ұйым қызметін бағалауды, жоспарлауды және болжауды қажет етеді. Басекеге қабілетті көсіпорынның ғана қызметі табысты болады. Ұйымның басекеге қабілетті болуы мен орындылығы оның тиімді қаржылық қызметіне негізделеді

Мақалада қаржылық тиімділіктердің кілтті көрсеткіштері қарастырылған және келесідей түрлеріне анықтама берілген: өтімділік және табыстылық, пайда, шығын, үнем, қаржылық тиімділік. Сонымен қатар, мақалада ұйымның қаржылық қызметін арттыру жолдары көрсетілген.

Кілтті сөздер: қаржылық қызметтің тиімділігі, өтімділік, табыстылық, пайдалылық, шығындар.

ABSTRACT

Toktabayev A.R.,
associate professor University of International Business
Tokareva O.S.,
Student University of International Business

Some issues of increasing the efficiency of financial activities of the organization

In the conditions of still forming market economy in the Republic of Kazakhstan and constant establishment of new private enterprises (both small and large), it becomes necessary to assess, forecast and plan the activity of the company, especially at the market with high competition. Any enterprise must be competitive at the market in order to function successfully. And in turn, the competitiveness and expediency of activity of the enterprise in the future is based on the effectiveness of its activity, in particular, effectiveness of financial activity.

Article reflects the main indicators of financial efficiency. The following aspects are mentioned in the article among the indicators: liquidity and profitability, income, costs, economy, financial effect. Work also shows ways to increase the financial activity of the company.

Key words: efficiency of financial activity, liquidity, profitability, costs.

АВТОРЛАРҒА АРНАЛҒАН НҰСҚАУЛЫҚ

Құрметті авторлар,

Сіздерді «Вестник» ғылыми еңбектерінің мерзімді басылымдарын ресімдеуге шақырамыз. Мақаласы басылымға қабылданған авторларға басылым мақала қабылданғаннан кейін төрт апта ішінде хабардар етеді және мақаланы келесі номерлі журналға шығаруға міндеттеледі. Қосымша ақпарат vestnik.uib.kz порталында орналасқан.

- Басылымға мақаланың қағаз және электронды нұсқалары жіберіледі;
- Мақалалар сондай-ақ vestnik.uib.kz порталы арқылы қабылданады;
- Файлды автордың аты мен фамилиясы арқылы ресімденіз;
- Автордың толық мәліметі көрсетілуі тиіс: фамилиясы, аты, әкесінің аты, қызметі және жұмыс орны; лауазымы және ғылыми атағы, электронды адрес және телефон;
- Басылым мақалаларды қысқыртуға және қосымша мәлімет енгізуге қатысты түзетулер енгізуге құқылы;
- Редакциялық кеңес барлық мақалаларға шолу жасайды;
- Редакциялық кеңестің құрамында журналға сілтеме жасау құқығы бар;
- Мақаланың мазмұнына автор жауапты.
- Мақаланы ресімдеу талаптары: Мақала көлемі 7-12 бет; А-4 форматтағы, 2см (жоғары, төменгі, оң жақ, сол жақ) форматта, нөмір төменгі орта жағында, интервал-1, шрифт Times New Roman, 14; УДК мақалаларды көрсету; негізгі сөздер; Аннотация (резюме) 3-5 ұсыныс;
- Пайдаланылған әдебиеттердің тізбесі ГОСТ 7.1-ке сәйкес ресімделген болуы тиіс - 2003 ж. Пайдаланылған әдебиеттер номер-сілтемесі олардың мақаладағы қолдану ретімен сәйкес келуі тиіс. Сілтеме шаршы жақшамен көрсетілуі тиіс. Пайдаланылған әдебиеттердің тізімінде ISSN көрсету міндетті.

РУКОВОДСТВО ДЛЯ АВТОРОВ

Уважаемые авторы,

Приглашаем Вас принять участие в формировании периодического выпуска научных трудов «Вестник». Авторов принятых к публикации статей, редакция уведомляет в течении четырех (4) недель со дня ее представления и обязуется опубликовать в следующем по номеру журнале. Дополнительная информация размещена на портале vestnik.uib.kz

- В редакцию направляются оформленные статьи в бумажном и электронном носителе;
- Статьи также принимаются через онлайн портал vestnik.uib.kz
- Файл называть по фамилии первого автора;
- Сведения об авторе указать полностью: фамилия, имя, отчество; должность и место работы; степень и звание, электронный адрес и телефон;
- Редакция вправе сокращать статьи и при необходимости вносить корректуру;
- Все статьи будут рецензироваться членами редсовета;
- Редакционный совет оставляет за собой право включения статьи в журнал;
- Ответственность за содержание статей несет автор (авторы).
- Требования к оформлению: Статьи принимаются с объемом от 7-12 страниц; Статья предоставляется в формате А-4, поля 2см (сверху, снизу, справа, слева), номера страниц посередине снизу, интервал-1, шрифт Times New Roman, 14; Указать УДК статьи; Ключевые слова; Аннотация (резюме) 3-5 предложения;
- Список литературы должен быть оформлен в соответствии с ГОСТ 7.1 – 2003 г. Нумеровать ссылки в порядке упоминания в тексте. Обозначать ссылки в квадратных скобках. Указать список использованной литературы с указанием ISSN.

GUIDE FOR AUTHORS

Dear Authors/Researchers,

We invite you to submit your scientific work to our editorial office at the University of International Business for publication as it is our objective to inform authors of the decision within four (4) weeks after submission, and following acceptance, the article will normally be published in the journal's next issue.

- Authors are encouraged to submit their papers online via **vestnik.uib.kz**;
- Editorial office accepts both paper and electronic formats of the articles;
- Information about the author should be provided in full: Last and First name, patronymic name; Position and place of work; Title, e-mail and telephone number;
- All articles will be reviewed by the members of the Editorial Board;
- The Editorial Board reserves the right to include articles to the Journal;
- The author (authors) is responsible for the content of the articles.
- Formatting requirements: volume of 7-12 pages; A-4 format, 2 cm margins (top, bottom, right, left), page numbers in the page bottom center, interval-1, Times New Roman 14; Specify the UDC of the article; Include Keywords; Abstract (summary) should be concise: 3-5 sentences;
- The list of references must be comprised according to GOST 7.1 – 2003. References should be numbered in the order as mentioned in the text. Mark the references in square brackets. Specify the list of references used, including ISSN.

«Вестник»
Университета международного бизнеса

Выпуск №1 (43)/2017
январь–март

Компьютерная верстка
Тратников И.В.

Подписано в печать 18.03.2017. Формат 70x100 1/8.
Бумага офсетная. Усл. печ. л. 8. Тираж 300 экз.
Типография ТОО «Издательство LEM»

